Q. D. B. V.

DE

LIBERTATE STATUUM IMPERII.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. JO. WILHELMO,

DUCE SAX. JUL. CLIV. ET MONT.

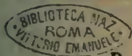
&c. &c.

PRÆSIDE

DN. NIC. CHRISTOPHORO LYNCKERO, JCTO,

SERENISSIMI DUCIS SAXO-VINARIENSIS CONSILIARIO INTIMO, UT ET REGIMINIS AC CONSISTORII TUTELARIS JENENSIS EMINENTISSIMO, FACULT. JUR, SENIORE, ET h. t. DECANO, CUR. PROVINC. AC SCABIN. ASSESSORE ET ANTECESSORE PRIMARIO,

DOMINO PATRONO ET PRÆCEPTORE SUO COLENDISSIMO:

IN AUDITORIO JCTORUM,

D. *MART.* *A. O. R.* *M DC LXXXIIX.*

DISPUTABIT

GOTTLIEB SIGMUND BAUSSIUS,

MAGDEBURGENSIS.

JENÆ,

RECUSA Literis WERTHERIANIS.

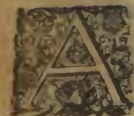

DE LIBERTATE STATUUM IMPERII.

SECTIO I.

DE NATURA HUJUS LIBERTATIS.

§. I.

Gnoscunt hanc Libertatem Cæsares *Monarchiæ* satis tenaces, *Maximilianus I.* & *Carolus V.*, quando dixisse feruntur, *ap.* Kirchnerum: *in Germania Regibus se imperare:* quô ipsô majorem Imperii sui authoritatem efferunt, eandemque *Leges Imperii* toties loquuntur: egregiô temperamentô, quod res Tacito (*in Agric. c. 3.*) *dissociabiles, Principatum* & *Libertatem* conjungat. Sed nisi eam *Libertatem* interiùs perspectam habeamus, facile est, ut Imperium nostrum, Statusque ejus, illabantur insidiis, quæ ab exteris, *vindicibus* illis, ut videri volunt, *Libertatis Germanicæ*, securitati veræ struuntur: illisque

DE LIBERTATE STATUUM IMPERII.

SECTIO I.

DE NATURA HUJUS LIBERTATIS.

§. I.

AGnoſcunt hanc Libertatem Cæſares *Monarchiæ* ſatis tenaces, *Maximilianus I.* & *Carolus V.*, quando dixiſſe feruntur, *ap.* Kirchnerum: *in Germania Regibus ſe imperare:* quò ipsò majorem Imperii ſui authoritatem efferunt, eandemque *Leges Imperii* toties loquuntur: egregiò temperamentò, quod res Tacito (in *Agric. c. 3.*) *diſſociabiles*, *Principatum* & *Libertatem* conjungat. Sed niſi eam *Libertatem* interiùs perſpectam habeamus, facile eſt, ut Imperium noſtrum, Statusque ejus, illabantur inſidiis, quæ ab exteris, *vindicibus* illis, ut videri volunt, *Libertatis Germanicæ*, ſecuritati veræ ſtruuntur: illisque

malis, quæ vel per abusum vel Statuum, ausus Imperantium, Libertati genuinæ adversos, oboriri possunt, involvantur. (*v. Diss.* D. Rhoden *de Libertate Germanor.* §. 57. *seqq.*)

§. II. Est verò LIBERTAS hæc *facultas eximia, quæ Statibus Imperii, aliò quàm territorii respectu, & vel usu immemoriali vel Legibus firmata, competit, juribus definitis constans, iisque adeò sublimibus, ut per ea similitudinem quandam supremæ eminentiæ & potestatis habeant.* Dico (1.) esse *facultatem*, quò reduco totum hoc potestativum seu complexum jurium Libertatis. (2.) *eximiam.* Sed non eam, quæ vel *Majestas* sit, vel Majestatis quid habeat. Nec enim ea nititur authoritate propriâ seu independente, sed illam Status ab Imperatore & Imperio venerabundi agnoscunt, jure fiduciariô: indeque locum habet, salvâ Majestate Imperiali, hisce quoque juribus imminente, modumque ab eâ sortitur. Neque verò *modus* ille determinat & restringit unicè & simpliciter Libertatem hanc Statuum, ut non possint illâ uti citrà præjudicium Imperii, aut ut eam ultrà limites extendere nequeant: cùm & ipsâ Majestate Cæsar aliâ ratione uti non possit, modumque illa non minùs more & Legibus fundamentalibus habeat. Sed potiùs ille modus habendi Libertatem, ipsam ejus *substantiam*, non tantùm *exercitium*, afficit, indeque subjectionem arguit, nec *pactis* quà talibus subest, aut Legibus fundamentalibus, quà pacta sunt, sed quà *vim Legum & Imperii* sustinent. Ipse verò modus, qui *Cæsaream Majestatem* concernit, tantùm *exercendi rationem* conficit, quæ stare potest cum independentiâ, sed ipsam potestatem non imminuit. Ex quo facilè

constat

constat, Libertatem Statuum neque ad *Libertatem* illam *Imperii*, neque *Obsequii*, pertinere, quam *Boxhornius Libro I. Instit. Polit. c. 5.* describit. Nam *Libertas Imperii*, quam ille §. 3. *Majestatem Reipublicæ* appellat, est potestas omnino summa, seu perfectum & independens jus imperandi. Et licet suo modo Status Imperii *subjectum Majestatis commune* in Imperio constituant, tamen non idem est, si *Reipublicæ Majestatem* penes eos residere diceres; id quod omnino dici hoc sensu non potest; cum ne quidem par sit una, dicere *Majestatem realem* (cum qua necessario *Libertas Imperii Boxhornii* per omnia coincidit,) esse penes Status, & dicere, quod illi, quoad hæc quæ potentiæ Imperii insistunt subjectum commune Majestatis sustineant. *Libertas* autem *obsequii*, quam *Boxhornius d. l. c. 5. §. 7.* definit, *potestatem summam populi, qua Imperantem sibi adstrictum habeat ad agendum ea, quæ promovendæ & conservandæ saluti publicæ & Imperii Majestati faciunt*: in thesi ne quidem recipi potest: cum potestatem summam populo in Imperantem tribuere, perniciosæ res doctrinæ sit. Habent verò Libertatem quandam obsequii Status Imperii Germanici (quæ tamen illam Libertatem, quam nos hac tractatione exponimus, adæquate non exprimit,) partam sibi vi conventionis seu *Legum fundamentalium*, (non vi Imperii cujusdam aut *potestatis*,) qua intercedere possunt exercitio Cæsareæ Majestatis, ne in abusum vergere queat. Et sanè difficillimum est, ut populus Principem potestate & *imperio exuere* possit, quo Libertatem illam obsequii instruit *Boxhornius d. l. § 7.* si non Princeps monitis Populi obtemperet. Imò haud unquam illud vigore & intuitu cujusdam

 potesta-

mala, quæ vel per abusum vel Statuum, ausus Imperatorum, Libertati genuinæ adversos, oboriri possunt, meditantur (*v. Diss.* D.Rhoden *de Libertate Germanor.* § 17. *seqq.*)

§. II. Est verò LIBERTAS hæc *facultas eximia, quæ Statibus Imperii, aliò quàm territoriali nexu, & vel usu immemoriali vel Legibus firmata, competit, juribus definitis constans, iisque adeò sublimibus, ut per ea similitudinem quandam supremæ eminentiæ & potestatis habeant.* Dico (1.) esse *facultatem*, quò reduco totum hoc potestativum seu complexum jurium Libertatis. (2.) *eximiam.* Sed non eam, quæ vel *Majestas* sit, vel Majestatis quid habeat. Nec enim ea nititur authoritate propriâ seu independente, sed illam Status ab Imperatore & Imperio venerabundi agnoscunt, jure fiduciariô: indeque locum habet, salvâ Majestate Imperiali, hisce quoque juribus imminente, modumque ab eâ sortitur. Neque verò *modus* ille determinat & restringit unicè & simpliciter Libertatem hanc Statuum, ut non possint illâ uti citrà præjudicium Imperii, aut ut eam ultrà limites extendere nequeant, cùm & ipsâ Majestate Cæsar aliâ ratione uti non possit, cùm hanc quoque illa non minùs more & Legibus fundamentalibus habeat. Sed potiùs ille modus habendi Libertatem, ipsam ejus *substantiam*, non tantùm *exercitium*, afficit, indeque subjectionem arguit, nec *pactis* quà talibus subest, aut Legibus fundamentalibus, quà pacta sunt, sed quà *vim Legum & Imperii* sustinent. Ipse verò modus, qui *Cæsaream Majestatem* concernit, tantùm *exercendi rationem* conficit, quæ stare potest cum independentiâ, sed ipsam potestatem non imminuit. Ex quo facilè

constat

constat, Libertatem Statuum neque ad *Libertatem* illam *Imperii*, neque *Obsequii*, pertinere, quam *Boxhornius Libro I. Instit. Polit. c. 5.* describit. Nam *Libertas Imperii*, quam ille §. 3. *Majestatem Reipublicæ* appellat, est potestas omininò summa, seu perfectum & independens jus imperandi. Et licèt suô modo Status Imperii *subjectum Majestatis commune* in Imperio constituant, tamen non idem est, si *Reipublicæ Majestatem* penes eos residere diceres; id quod omninò dici hôc sensu non potest; cum ne quidem paria sint, dicere *Majestatem realem* (cum qua nec illa *Libertas Imperii Boxhornii* per omnia coincidit,) esse penes Statûs, & dicere, quòd illi, quoad hæc quæ potentiæ Imperii insistunt subjectum commune Majestatis sustineant. *Libertas* autem *obsequii*, quam *Boxhornius d. c. 5. §. 6.* definit, *potestatem summam populi, quâ Imperantem sibi adstrictum habeat ad agendum ea, quæ promovendæ & conservandæ saluti publicæ & Imperii Majestati faciant*: in thesi ne quidem recipi potest: cum potestatem summam populo in Imperantem tribuere, perniciosæ res doctrinæ sit. Habent verò Libertatem quandam obsequii Statûs Imperii Germanici (quæ tamen illam Libertatem, quam nos hac tractatione exponimus, adæquate non exprimit,) partam sibi vi conventionis seu *Legum fundamentalium*, (non vi Imperii cujusdam aut *potestatis*,) qua intercedere possunt exercitio Cæsareæ Majestatis, ne in abusum vergere queat. Et sanè difficillimum est, ut populus Principem potestate & *imperio exuere* possit, quo Libertatem illam obsequii instruit *Boxhornius d. l. §. 7.* si non Princeps monitis Populi obtemperet. Imò haud unquam illud vigore & intuitu cujusdam

 ptoesta-

malis, quæ vel per abusum vel Statuum, aut [illegible] libertati genuinæ adversos, oboriri possunt, involvantur. (v. Dn. [illegible] Rhoden de *Libertate German.* §. 17. *seqq.*)

§. II. Est verò LIBERTAS hæc *facultas eximia, quæ Statibus Imperii, aliò quàm territorii respectu, & vel usu immemoriali vel Legibus firmata, competit, juribus definitis constans, iisque adeò sublimibus, ut per ea similitudinem quandam supremæ eminentiæ & potestatis habeant.* Dico (1.) esse *facultatem*, quò reduco totum hoc potestatum seu complexum jurium Libertatis. (2.) *eximiam.* Sed non tamen, quæ vel *Majestas* sit, vel Majestatis quid habeat. Nec enim ea utuntur authoritate propriâ seu independente, sed illam Status ab Imperatore & Imperio venerabundi agnoscunt, jure fiduciario: indeque locum habet, salvâ Majestate Imperiali, hisce quoque juribus imminente, modumque ab eâ sortitur. Neque verò *modus* ille determinat & restringit unicè & simpliciter Libertatem ipsam Statuum, ut non possint illâ uti citrà præjudicium Imperii, aut ut eam ultrà limites extendere nequeant: cum & ipsâ Majestate Cæsar aliâ ratione uti non possit, modumque illâ non minus more & Legibus fundamentalibus habeat. Sed potius ille modus habendi Libertatem, ipsam ejus *subordinationem*, non tantùm *exercitium*, afficit, indeque Obligationem arguit, nec *pactis* quâ talibus subest, aut Legibus fundamentalibus, quà pacta sunt, sed quà *vim Legum & Imperii* sustinent. Ipse verò modus, qui *Cæsaream Majestatem* concernit, tantùm *exercendi rationem* conficit, quæ stare potest cum independentiâ, sed ipsam potestatem non imminuit. Ex quo facilè constat

constat, Libertatem Statuum neque ad *Libertatem* illam *Imperii*, neque *Obsequii*, pertinere, quam *Boxbornius Libro I. Instit. Polit. c. 5.* describit. Nam *Libertas Imperii*, quam ille §. 3. *Majestatem Reipublicæ* appellat, est potestas ominino summa, seu perfectum & independens jus imperandi. Et licèt suô modo Statûs Imperii *subjectum Majestatis commune* in Imperio constituant, tamen non idem est, si *Reipublicæ Majestatem* penes eos residere diceres; id quod omninò dici hôc sensu non potest; cùm ne quidem paria sint, dicere *Majestatem realem* (cum qua nec illa *Libertas Imperii Boxhornii* per omnia coincidit,) esse penes Statûs, & dicere, quòd illi, quoad hæc quæ potentiæ Imperii insistunt subjectum commune Majestatis sustineant. *Libertas* autem *obsequii*, quam *Boxbornius d. c. 5. §. 6.* definit, *potestatem summam populi, quâ Imperantem sibi adstrictum habeat ad agendum ea, quæ promovendæ & conservandæ saluti publicæ & Imperii Majestati faciant*: in thesi ne quidem recipi potest: cum potestatem summam populo in Imperantem tribuere, perniciosæ res doctrinæ sit. Habent verò Libertatem quandam obsequii Statûs Imperii Germanici (quæ tamen illam Libertatem, quam nos hac tractatione exponimus, adæquate non exprimit,) partam sibi vi conventionis seu *Legum fundamentalium*, (non vi Imperii cujusdam aut *potestatis*,) qua intercedere possunt exercitio Cæsareæ Majestatis, ne in abusum vergere queat. Et sanè difficillimum est, ut populus Principem potestate & *imperio exuere* possit, quo Libertatem illam obsequii instruit *Boxbornius d. l. §. 7.* si non Princeps monitis Populi obtemperet. Imò haud unquam illud vigore & intuitu cujusdam

potestatis fieri potest. Veræ autem Libertatis Imperii Statuum axioma est, quod illam *adversus Cæsarem* comprimis quæ securitatem conscientiis conciliat, vel *armis* etiam, *tueri* valeant. Huc pertinet vox *Mauritii* Electoris *Saxoniæ*: *Germaniam tot passus ad ruinam suam facere, quot passibus recedat Imperator à Legibus & suæ potestati gradus addat. Proinde ut in flore & Libertate suâ perstet Germania, necesse esse, ut jugiter Principum Imperii autboritas & Legum Imperii vigor conservetur: idque unum ad æquilibrium sacoma esse.* Adhibe ea quæ pro *Bello Smalcaldico*, ap. Hortleder. *Tom. I.* von Urs. des T. Kriegs/ *Lib. 3. c. 24. & passim*, allata sunt. Et tamen hac in re multâ *cautione* opus est. Equidem Status Imperii sunt Cæsaris & Imperii *subditi*: v. Ordnung des Landfr. zu Wormbs. 1521. R. A. 1641. §. 83. & *alibi*, indeque revereri debent Cæsarem verbis factisque, moremque gerere & obtemperare Legibus Imperii, qua tales sunt. Non possunt se Imperio subducere, aut subjicere semet alii: tenentur opem ferre Cæsari nomine Imperii, & stare in Imperii judiciis. Imo ne quidem in suis terris liberâ potestate utuntur, cum non possint decernere de Religione, Justitiâ, Collectis, &c. aliter quam Imperii jure definitum est; neque Leges aut statuta condere sanctionibus Imperii adversas, imò publicare Leges Imperii & edicta in suis regionibus teneantur; possit etiam ab illis provocari ad Imperii judicia. Et quamvis jus *armorum* habeant: illo tamen adversus Cæsarem vix uti, & ne quidem adv. Constatum pro jure suô disceptandô valeant. Quæ quidem omnia cum *Libertate Majestatis* nullâ ex parte conveniunt. Imò licèt *Archi-Duces Austriæ* habeant jura Re-

giis

gis similia, cùm decernere adeo possint in ditionibus suis pro lubitu: possint etiam feuda sua & ditiones, deficientibus quoque fœminis, in alios liberè transferre: & ne quidem ad Comitia comparere teneantur. Tamen ea quoque non tenent propriò sed *dependenti* jure, & plura alia sunt, quæ cum cæteris Statibus non privilegiatis communia habent. Quin nec *Regem Bohemiæ* civiliter liberum efficit, quòd ipse Constitutionibus Imperii se obnoxium non esse contendat. R. A. 1551. §. 51. *seq. juncto* Limnæo *III. 8. 28. seq.* & *I. add. ad IV. c. 7. p 460.* Quid vero de *Regibus cæteris*, qui in conditione Statûs, quoad Ditiones quasdam Imperii, constituti sunt? Gerdesius *c. 7. d. Mandat. Avocator.* §. *20.* illos tantùm subditos Imperii manere tradit, qui ab initio in conditione Subditorum positi deinceps Regna seu terras liberas acquisiverunt, ut *Austriaci, Holsatiæ Duces*, non etiam illos, qui cum Reges jam essent, deinde terras ab Imperio acceperunt, ut est v. c. *Rex Sueciæ*. Nam hunc duntaxat esse Vasallum, non subditum, & pro inde retinere eum plenam libertatem, civilem & naturalem. At verò cùm ille Regem Sveciæ *Statum* esse *Imperii* largiatur: utique in ipsum, quando terras suas Imperiales miscet rebus Regni, (ut in his quæ ad bella & militiam pertinent,) libertate Majestatis quoad terras illas gaudere non potest; verùm jure cujuslibet alterius Statûs Imperii censendus est. Non etiam quando vel Rex Sveciæ vel Hispaniæ, aliique Reges cum Statu quodam Imperii, ratione terrarum suarum, quas ab Imperio tenent, negotium suscipiunt, in eo versari aliter possunt, quàm ut substant Legibus Imperii: idemque obtinet, si vel maxime in his talibus cum Rege alio, nec

Statu

Statu Imperii, versarentur. Quid quod insuper nexus ille, quô in Statum Imperii receptus est Rex unus alterve, efficiat, ut qua fieri potest, etiam *Regni sui negotia* curet, ne Imperio facile nocumento sint: quanquam de cætero verissimum sit, posse eos libere versari in causis Regnorum suorum, ex jure quod Naturæ vel Gentium habetur. Dico (3) *Statibus Imperii:* Nec tamen omnibus *æqualiter*, sed pro diversa *habitudine*. Sic enim *Appanagiatos* quoque Principes Libertatis hujus participes esse constat, qui & ipsi Statûs Imperii sunt; saltim in actu primô: Respicit huc, quod habetur *Part. 2.* Theatr. Europ. *p. 287.* Daß Ihre LL. und FF. GGn. gebohrne und belehnte Reichs-Fürsten/ welche des Religions-Friedens vollkömmlich fähig/ auch durch die Brüderlich: Theilung dero Fürstlichen Würdigkeit nicht entsetzt/ oder durch die Absonderung Pfaltz-Graf W. W. Recht und Gewalt über dieselbe/ dero Hoffstatt/ Officianten/ Diener und Dero angehörige Familien und Unterthanen/ circa punctum reformandi religionem eingeräumet/ ein solches auch im Reich nie erhöret/ sondern vielmehr ein anders auch mit geringen Standes-Personen vorgangen. Nec tamen illi omnes species illius Libertatis exercere possunt; saltim non illas, quæ vel ad Imperii Universitatem pertinent, vel non nisi inter subditos locum inveniunt. Sic & *Civitates Imperiales* non gaudent Juribus illis, seu speciebus Libertatis, quæ Dignitatem personalem vel individui concernunt, quippe qua destituuntur; indeque illa tantum obtinent, quæ corporibus accommoda sunt, & in universitatem cadunt: nec simpliciter huc respicit sensus ille, quô aliàs *Libera,*

Freye Reichs-Städte/ dicuntur; quippe quod ſolùm per hoc intelligantùr nulli alii Principum vel Statuum, ſed unicè & immediatè Cæſari & Imperio ſubjectæ eſſe. Quamvis autem *Immediati* quoque fruantur nonnullis juribus & prærogativis, quæ ad Jura Libertatis Statuum referimus. Quia tamen non utique *effectus ſimiles* attendendi veniunt; ſed ad *rationem formalem*, & quâ cauſâ quiſque facultate quapiam utatur, intueri oportet: hinc ea in iisdem non tàm ad Libertatem illam eximiam, quæ Statibus competit, quam ad eam, quæ poſthàc ſimplici conventione aut privilegiô acquiſita eſt, referri debent: quò circà ètiam juribus iſtis, quæ ex numero Jurium Libertatis, & ad eum penè modum, tenent, cum *plenitudine* illâ qua Statibus competunt, nequaquam fruuntur; ſed iſta intrà fines conventionis & privilegii ſingularis coërcentur. Sic v. c. Nobiles immediati Auguſt. Cònf. *ficta* illa paritate Aſſeſſorum utriusque Religionis in *judicio Caſ. Aulico* non fruuntur: v. Tract. *d. Gravam. extraj. c. 6.* §. *29 n. 9.* quamvis in Religionis Libertatem recepti ſint: & iſta tamen Statûs utique manet. Quæ vero ſimpliciter ex immedietate profluunt, ut eſt v. c. jus Auſtregarum, cum ſimilibus, ea ne quidem hujus eximiæ, ſed *communis Libertatis* ſunt: niſi quod hîc iterum non in omnibus Immedietas per ſe, ſed quæ perſonalis eſt, conſideretur; unde nec Civitates Imperii Auſtregis Legalibus uti queunt. Porrò *Aſſeſſores Cameræ Imperialis* habent jura, non modò Immedietatis, ſed & Libertatis aliqua, cumprimis *A. Conf.* addicti, in cauſis Religionis, matrimonialibus & ſimilibus: quæ tamen ipſa, quoniam illis non ex conditione Immedietatis, quâ talis eſt, neque ex conventione, ſed in

B conſe-

consequentiam potiùs & ex usu atque observantia, competunt: inde non rectè Libertatis eximiæ, quæ Statibus tantùm propria est, sed cujuslibet alterius dicuntur: Sunt enim alia quoque genera Libertatum, quorum quodlibet ex causis suis æstimandum est. Nostra verò Libertas Dignitatem magis & egregiam conditionem Statûs, quam immedietatem, respicit. Denique *Statûs Italiæ* huc non pertinent, ubi de Statibus Regni Germanici agitur, quorum illa Libertas peculiaris est. Interim Italiæ Principes & Statûs, licèt non tantùm quoad Feuda sua, quæ ab Imperio tenent, verùm etiam in cæteris causis, communibus Imperii Juribus & Jurisdictioni Cæsaris, subsint; (Paurmeist. *II. V. 60.*) tamen multa etiam Libertate valent. Dicò (4.) *aliò quàm Territorii respectu.* Videlicet ut ex Superioritate Territoriali non profluant: cùm & juribus illis plerisque uti quis possit, qui actu territorium non habet, v. c. *Princeps noviter receptus*, qui territorio nondum instructus est: similiter *Status* quidam Imperii, qui non habent nisi *jurisdictionem civilem*, adeoque territorio destituti sunt; de quibus alibi. Possint etiam uti juribus quibusdam non nisi illi, qui territoria habent; utut non qua illa habent, quoniam non omnibus illis competunt. Eò plura pertinent circà Libertatem *sacrorum*, etiam quoad reformationem, quâ pollent Status Aug. Confessionis in terris suis; sed non quà terras, aut quà Superioritatem territorialem, habent. Et licet non nisi is qui superioritatem territorialem habet, eô jure gaudeat: tamen cum Superioritas quoque in se magis dependere à Cæsare & Imperio videatur: Libertas illa, saltim per conventionem Legibus firmatam, pari effectu cum fundamentalibus

talibus, ad faciem *Independentiæ* propius accedit. Jus verò Sacrorum simpliciter spectatum, *ex hypothesi* quidem illorum, qui *A. Conf. addicti* sunt, *partem* alteram *Superioritatis Territorialis* constituit; sed tamen non protinus inde sequitur, istud Statibus illis antehàc competiisse, & deinceps per *Pacif. Religiosam* restitutum potius, quam de novo collatum esse. Interim penes Statûs *Catholicos* etiamnum in eô diversam habet naturam Territorialis Superioritas. Dicitur quidem etiam *Superioritas* Territorialis *libera*, sed vulgari sensu, quod nullatenus impediri debeat: indequę firmatur Statibus Imperii, *in Art. VIII. Instr. Pac. pr. Juris Territorialis liberum tam in Ecclesiasticis quàm in Politicis exercitium.* Nostra autem Libertas Superioritate etiam amplior est, & in quibusdam, extrà sphæram territorii, *per universum* porrigitur. Quæ vero *intrà territorium* habentur jura, & ad ipsum diriguntur, eorum aliqua, licet Libertati ab aliis imputata, facilius quidem ab illa secernuntur; nonnulla difficilius. Ad *ista* pertinet, quod *Cæsar* cum Statibus in ipsorum jurisdictione *non concurrat*, quodque hæc illô præsente non quiescat, nec *avocare* possit Cæsar subditos à Statuum judiciis: similiter quòd in *Criminalibus* à Statibus *appellari* non possit. Quæ quidem ut rationis regularis sunt, & aqpellationis quidem prohibitio in Criminalibus rationę publicâ nititur: quam exponit *D. Hugo c.3.d.Statu Region. Germ. n.42.seq* cæterorum verò causa ex indole jurisdictionis patrimonialis pendet, iisque similia inter vasallos etiam & subditos ipsorum Statuum, qui jurisdictionem à Dominis territorii agnoscunt, observantur: ita ad Superioritatem Territorialem unicè respiciunt. *Hujus* verò posterioris generis, &

quæ Libertatem magis indicare videntur, sunt inter alia: quòd in Status committatur *crimen Majestatis* analogum: quòd habeant jus *Testamenti oblati*, juxta *l. 19. C. de Testament.* ut & *Jus Archivi*: quòd à *Statutis* territorii sui immunes sint: quod *eminens* habeant *Dominium*: quòd subditus adv. ipsos *præscriptione* tantùm *immemoriali* utatur in his, quæ in modum similem jure communi, respectu Imperatoris, non antè extingvuntur. At verò hæc omnia non tam Libertatem quàm *Imperium* referunt, idque plus quàm Magistraticum, adeoque Superioritatis Territorialis habenda sunt. Non dicam, quod illorum quædam non personam tantum Imperantis respiciant: nam quod *Libertatis* jura *simpliciter personalia* sunt, immeritò asseritur: quippe quòd ad jura quoque Statuum, resque illorum & actiones in judiciis pertingant. Differt etiam Libertas ista à *Potentatu*, qui solum potentiâ, seu actu primò, omnibus, & faciliùs quoque Immediatis, quam Libertas, (sed hæc omnibus Statibus, quanquam diversis gradibus, actu,) competit: quanquam Libertas illa Potentatum valdè promoveat; & Potentatus Libertati tutamen præstet. Nam ita non liceret sperare auxilia exterorum, etiam pro Libertate tuendâ nisi fœdera cum illis jure Potentatûs inire permissum fuerit. v. *Literas* Mauritii *Elect. Saxonis* ad *Ordd.* 1552. ap. Thuan. *Lib. X. Histor.* Nil etiam desiderat virium & potentiæ Libertas. Sed illis unicè Potentatus nititur, isque vim & Bella maximè respicit: Libertas etiam in tranquillo perstat, & tunc maximè tuta est. Dico (5) *Usu immemoriali*: ut solet in talibus, quæ per incrementa sensim acquiruntur; quippe quorum originem definire non licet. Nec tamen Libertatem hanc

ab *initiis* ultimis *Gentis Germanicæ* petere fas eſt, cùm hîc de indole populi totius genitali, & characteribus antiquis, *ap. Tacitum & al.* expreſſis, non agatur; ſed de prærogativâ præcipuorum, & quidem Statuum moderni Imperii Germanici: nam ſæpius populis antehac liberius habitis nunc adſtrictius imperatur; cui vel ſola Gallia exemplum præbet. Quin & *Carolus M.* Proceres Germaniæ in ordinem redegit, eôque ſtetit Reſpubl. per tempora Carolingorum; uſque dum extinctâ ſtirpe Carolinâ ad libertatem majorem reverterentur, ſuisque terris quaſi patrimoniis inſiſterent. Nec ſimpliciter vera ſunt, quæ nonnulli audacter ſcribunt: Poſtquam Germania facta ſit ſedes Imperii, quod abhinc Gentis mores, ingenia & libertatem, imitata fuerit imperandi conditione: Germaniæ enim populos, quando liberi fuerint, aut Principibus illis diſtincti, qui Regiè ſinè ſuperiore regebant, nec illos nec hos voluiſſe ſubire Imperium, niſi ſalvâ libertate. Sic ergo Libertas, ajunt, Principum & Civitatum in Germaniâ, (quamvis illi latius accipiant libertatem, & connexa etiam jura illi involvant,) non ex conceſſione, gratiâ aut privilegio originem habet; ſed ex primævo Gentis ſtatu, quo nemini aut vi armorum aut ſuâ voluntate, penitus ſubjecta, libertatem ab initiis ſuis habuit, ſemper retinuit atque defendit: adeò ut Carolus M. ſuppreſſerit tantum libertatem illam, quam poſtmodum Statûs reaſſumſerint, nec petenda ſit origo Superioritatis à Ducibus & Comitibus, ſub tempora deſinentis ſtirpis Carolinæ, ſed longè altius & ante ipſa tempora Caroli Magni. Quidni ab Aſchanaze aut Tuiſtone? Et tamen ad propiora tempora revertuntur, quando dicunt: reſervatum ab Ordinibus, quod ipſi non de-

derunt Cæsari; nec indigere quà istam Libertatem privilegiis aut beneficiô alterius, sed niti conditione pristinâ. Non longè hi abscedunt ab *Hippolitho à Lapide*, quando is *in Part. 1. cap. 3. d. Rat. Stat. Imp. Germ. Sect. 2. n. 12.* tradit, quòd olim & semper Statûs participes fuerint summæ potestatis, atque pro ipsorum Libertate contrà Cæsarem ejusque potestatem præsumatur. At verò ille totam quam vocat Libertatem ad universitatem Imperii, & vel ipsum jus imperandi, refert: cum tamen Libertas, etiam quà in causis totum Imperium concernentibus respicitur, vim ipsam Imperii s. potestatem non ingrediatur; de cætero autem jura tantum particularia contineat. Est quoque fallax penitus, & adversa historiarum legumque Imperii progressui doctrina illa, quod precariam Cæsaris Majestatem inducat. Nam licet Majestatem Cæsari deferri constet *more Majorum*, hoc est, salvâ Libertate, quâ Statûs ab antiquo gavisi sunt; tamen hæc Libertas Majestatis quid non habet: quippe quam totam & omnem Cæsari Status deferunt, isque dehinc jura recepta & Libertatem, Statibus, illæsâ & salvâ Majestate debitam, tùm & Legibus subjectam, vicissim relinquit & firmat: ut eandem non aliunde quàm à Cæsare & Imperio recognoscant. Quamvis igitur Libertas illa ab eo tempore, quô territoria Statibus jure patrimonii dimissa fuerunt, valdè creverit: liberior quoque electio Cæsarum & adstrictio eorundem magnum ei incrementum dederit; omni vero tempore Statûs sibi de integritate jurium adv. Imperantes prospexerint: unde Imperatores electos *Statibus Libertatem, omnibus justitiam*, juràsse *Lehmannus Lib. IV. Chron. Spir. c. 10.* perhibet: cumque Ordines, per diuturnum

Fride-

Friderici III. Imp. regimen, qui Imperio per 53. annos præerat, sibique vivo filium *Maximil. I.* addi curaverat, addictiùs aliquantum haberentur: atque exhinc sub *Carolo V.* Libertati suæ prolixe & in certa *capita* prospicere necessum duxerint; Tamen *origo Libertatis* usui potius ultra hominum memoriam invalescenti, & firmamentum plurium specierum, imo inductio unius & alterius conventionibus seu Legibus Imperii adscribi debet: quas inter jam ante Capitulationes *A. Bulla* Caroli IV. censenda est; quando per illam Imperator Statibus *Privilegia, literas, jura, Libertates, concessiones, antiquas consuetudines, Dignitatesque confirmare tenetur. c. 2. A. Bull. §. 5.* Utique *ausus promiscui* fundamentum Libertati non nisi vitiosum præbent, quales plures jactat ubique *Hippolithus à Lapide*, licentiam pro magnanimitate, & imò pro jure seu Libertate, venditans: sicut *Forstnerus* ad istud *Taciti XI. Annal. XVI. Adimi veterem Germaniæ Libertatem & Romanas opes insurgere. Libertatem* ait, *vocant, qui nullis Legibus teneri volunt, licentiamque factionum ut jus & fas sibi vindicant.* Dico (6) *Legibus firmata*: ne Statûs nullô jure agere videantur: & vel specifis seu disertis, vel generalibus: ut tamen conventionis aut concessionis perpetuæ modum, effectum v. & vim Legis ac sanctionis Pragmaticæ, habeant; velut ex *Aureâ Bullâ, Capitulationibus, Instrumento Pacis Osnaburgensi*, aliisque, etiam anterioribus *Juris Publici Partibus*, constat. Sed quæ Statuum uni pluribus, (ùt est jus *de non appellando*, cum similibus,) ex *Privilegio* tantùm, propriè & strictè sic dicto, acquisita sunt: illa ad hanc nostram Libertatem nequaquam referri debent. Licèt enim ex parte

te usus ille immemorialis, seu præscriptio, quâ pleræque Libertatis species nituntur, *instar privilegii* se habeat, tamen utrobique ejusd. quoad vim causandi non eadem ratio est; quicquid etiam quoad effectum, quamvis ne sic quidem omni ex parte, coincidant: cùm longè faciliùs ea, quæ peculiari privilegio exortum debent, convellantur, quàm quæ universis & singulis Statibus quæsita sunt. Intereà Statûs etiam illa, quæ ex usu longævo obtinent, beneficio Cæsaris & imperio debere, nec ex semetipsis acquisivisse, diximus: ùt sunt ista, quæ præter Superioritatem territorialem, cum facie quâdam independentiæ, communiter adepti sunt. Videlicet Libertatis illa jura (1.) non videbantur privilegiis facilè concedere voluisse Imperantes. (2.) Privilegia liberam magis & spontaneam Cæsaris beneficentiam arguunt; Libertatem vero quæsitæ & propriæ Statuum facultates attrahunt: eaque vel conniventiam vel necessitatem derelinquendi obstetricem habet. (3.) Libertas Majestatis præbere indicium in Statu posset, nisi alia juxta obstarent; sed non ita Privilegia. (4.) Hæc etiam singulis dantur; sed Libertas universos saltim Statûs respicit. (5.) Privilegia magis ornant concessionarios, ùt beneficiatos & dependentes; sed Libertas magis ùt Status, perpetuâ facultate, eâque prærogativam singularem, atque Regno insolitam, præ se ferente, prævalentes. (6.) Privilegium ad personam Cæsaris ejusque benignam voluntatem, licèt Imperii nomine declaratam, refertur; sed Libertas ex Imperii geniô procedit & in Cæsaris sive permissione sive concessione terminatur. (7.) Privilegium per se & ipsum est titulus, Libertas & usus ejus

ad instar tituli. Hinc petitorio Libertas titulum effectivum tribuit, privilegia formalem. (8.) Libertas non adeò confirmatione indiget, eò quòd Regni Legibus fundamentalibus innexa sit, ceu quidem Privilegia: quæ securiùs Imperanti per electionem, in Regno maximè libero, succedenti, ad confirmandum offeruntur; & vim majorem ex confirmatione per plures successores iteratâ accipiunt. (9.) Libertas in complexu venit, privilegia singularia & sparsa sunt. Illa certis juribus & definitis constat, non ita privilegia. (10.) Communia etiam sunt privilegia Mediatis, & hinc simpliciter Majestatica sunt, Libertas verò non nisi Statuum est; & hinc Majestatem Cæsaris respicit, quà conservantem nec repugnantem: ut tamen salvam illam nec imminutam relinquat, & obsequium illæsum servet. Nimirum quoad privilegia dubitari non potest, quòd privilegiatus concedentis Majestatem agnoscat; quo ad Libertatem verò posset primò intuitu dubitari, nisi ad cætera Statuum jura progrediaris. Non ergò est istius Statuum Libertatis, quando *Lübeca* & *Argentoratum* ab *homagio* Cæsari præstando *libertatem* tuentur. (*v.* Fritsch. *p. 2. Elect. Jur. Publ. c. 6.*) Non etiam eò pertinent, quæ initio sive singulis sive certo ordini per privilegium concessa sunt, quamvis deinde ad Status quoque cæteros pertigerint; cumprimis quæ non adeo speciem quandam potestatis summæ præferunt: qualis est vel concessio vel confirmatio *auri & argenti fodinarum*, ut & *minerarum*, per *Carolum IV. in A. B. c. IX. §. 1.* Regibus Bohemiæ, nec minus Electoribus universis facta, in suis territoriis, & dehinc Principibus quoque & Statibus, qui metalliferis terris gaudent, aliis. Similiter *Jus Monetandi*, *v. A. B. c. X §. 1.*

 & privi-

& privilegia *seculo XII.* quibusdam, ut monetam *auream* quoque cudere possent, tributa: ut & *Capit. Leop. art. 34.* Porrò etiam *receptio Judaeorum*, quae iisdem vigore *A. Bullae, tit. IX, §. 2,* Electoribus tantùm competiit; successu verò temporis ad caeteros quoque Statûs, imò etiam alios, qui terras aut regalia ab Imperio habent, vel singulari privilegiô desuper concessô instructi sunt, spectare coepit. *P. O. de An. 1548. Tit.* von Juden und ihrem Wucher / ibi: die von Uns und dem Röm. Reich Regalia haben / oder insonderheit derhalben privilegirt seynd. Dico denique (7) *similitudinem quandam supremae eminentiae & potestatis.* Non ergo veritatem. Nec similitudo illa per omnia transit. Non etiam haec similitudo ad *potentiam* refertur, indeque distinctionem à juribus Potentatûs recipit, quae ad potentiam videlicet ac vires Majestatis seu Imperii summi respiciunt, earumque similitudinem aliquam producunt.

§. II. Quòd si in fomites seu alimenta & *sustentacula* tantae Libertatis inquiramus: (nam causas productrices jam indicavimus,) ab eô tempore quô dignitas Statuum ad jura terrarum invalescere coepit, Libertas quoque eorundem magis invaluit; & magnô adjumentô fuit prae caeteris: quod nil graviorum negotiorum sinè Statibus suscipi posset, quòdque Caesarem Imperii nervum, & subsidia magis magisque petere à Statibus oportuerit, tandemque nil ipsi terrarum, nil ferè redituum, quà tali, in Imperio superfuerit. Inde sub libertate electionis Imperatoriae quisque sibi ad rem privatam prospexit, & in publicum potestas Caesaris coarctata, modusque Imperii, maximè postquam in plura capita Caesarem adigi receptum est, exactiùs definitus, & Libertatis

usui

usu disertâ pactione pro[illegible], quin & nova capita subinde inducta sunt. Neque enim plus etiam, quoad regimen universi, relictum est potestati Cæsari, nisi quod communis Reip. utilitas, quam in Libertatis custodia reponi videmus, requireret; Ordinibus verò potestas [illegible] indies amplior reddita est, quantum fieri potuit, ne Majestas Cæsaris ex substantiâ potestatis incommunicabiliter requisitâ deliquium pateretur.

§. III. *Argumentum* præcipuum Libertatis Statuum seu indicium, in eo collocant, quod Principes se tales esse scribant: DEI GRATIA, von Gottes Gnaden: de quo ut rectius cognoscatur, usurpationem illius formulæ, quæ nunc in *curialem* transiit, & inter titulos, quibus se ipsum quisque sistit, recepta est, ex serie temporum deduci oportet. Enimverò *Cæsares* hac præscriptione [illegible] usos esse, ex antiquissimis monumentis constat. [illegible] deinceps etiam in *II. F. 27. pr. II. F.* [illegible] ut & *Libr. d. Pac. Constant.* idque modò [illegible] Majestate præditi eâdem utuntur. Eorundem [illegible] tum cum Deo nexum denotat: quòd Dei nempe [illegible] in Imperio sit Cæsar, licet Majestatem per causas secundas [illegible] electionem acceperit. Est enim deferendus *Limneus*, quando *in Add 1. ad Libr. IV. c. 6. J. P. n. 15.* tradit, Imperatorem uti titulo *DEI Gr.* quamvis Majestatem realem superiorem habeat in Imperio. Plane quod Cæsares istâ formulâ ideò usi fuerint, ne *Pontifici* debere viderentur imperium, non facilè dixerim. Legitur verò illa jam ante Carolum Magnum *sub Francorum Regno*, etiam in ipsis Regni subditis, maxime *Episcopis*, quòd hi indignos se censerent eô munere, quo

& privilegia *seculô XII.* quibusdam, ut monetam auream quoque cudere possent, tributa: ut & *Capit. Leop. art. 34.* Porrò etiam *receptio Judaeorum*, quae iisdem vigore *A. Bull. c. IX. §. 2.* Electoribus tantùm competiit; successu verò temporis ad cæteros quoque Statûs, imò etiam alios, qui terras aut regalia ab Imperio habent, vel singulari privilegiô desuper concessô instructi sunt, spectare cœpit. *P. O. de An. 1548. Tit.* von Juden und ihrem Wucher / ibi: die von uns und dem Röm. Reich Regalia haben / oder insonderheit deßhalben privilegirt seynd. Dico denique (7) *similitudinem quandam supremæ eminentiæ & potestatis.* Non ergo veritatem. Nec similitudo illa per omnia transit. Non etiam hæc similitudo ad *potentiam* refertur, indeque distinctionem à nobis Potentatûs recipit: quæ ad potentiam videlicet ac vires Majestatis seu Imperii summi respiciunt, earumque similitudinem aliquam producunt.

§. II. Quòd si in fomites seu alimenta & *sustentacula* tantæ Libertatis inquiramus? (nam causas productrices jam indicavimus,) ab eô tempore quô dignitas Statuum ad jura terrarum invalescere cœpit, Libertas quoque eorundem magis invaluit; & magnô adjumentô fuit præ cæteris: quod nil gravioris negotiorum sinè Statibus suscipi posset, quòdque Cæsarem Imperii nervum & subsidia magis magisque petere à Statibus oportuerit, tandemque nil ipsi terrarum, nil ferè redituum, quà tali, in Imperio superfuerit. Inde sub libertate electionis Imperatoriæ quisque sibi ad rem privatam prospexit, & in publicum potestas Cæsaris coarctata, modusque Imperii, maximè postquam in plura capita Cæsarem adigi receptum est, exactiùs definitus, & Libertatis

usui disertà pactione prospectum, quin & nova capita subinde inducta sunt. Neque enim plus etiam, quoad regimen universi, relictum est potestatis Cæsari, nisi quod communis Reip. utilitas, quam in Libertatis custodiâ reponi videmus, requireret; Ordinibus verò potestas suarum terrarum in dies amplior reddita est, quantum fieri potuit, ne Majestas Cæsaris ex substantiâ potestatis incommutabiliter requisitâ deliquium pateretur.

§. III. *Argumentum* præcipuum Libertatis Statuum seu indicium, in eo collocant, quòd Principes se tales esse scribant: DEI GRATIA, von Gottes Gnaden! de quo ut rectius cognoscatur, usurpationem illius formulæ, quæ nunc in *curialem* transiit, & inter titulos, quibus se ipsum quisque sistit, recepta est, ex serie temporum deduci oportet. Enimverò *Cæsares* hac præscriptione dudum usos fuisse, ex antiquissimis monumentis constat. Reperitur illa deinceps etiam in *II. F. 27. pr. II. F. 55. pr.* & *V. F. 1. 10. & 11.* ut & *Libr: d. Pac. Constant.* idque modò simili, quò *Reges* Majestate præditi eàdem utuntur, Eorundem immediatum cum Deo nexum denotat: quòd Dei nempe vicarius in Imperio sit Cæsar, licet Majestatem per causas secundas seu electionem acceperit. Est enim deferendus *Limneus*, quando *in Add 1. ad Libr. IV. c. 6. J. P. n. 15.* tradit, Imperatorem uti titulo *DEI Gr.* quamvis Majestatem realem superiorem habeat in Imperio. Plane quod Cæsares istâ formulâ ideò usi fuerint, ne *Pontifici* debere viderentur imperium, non facilè dixerim. Legitur verò illa jam ante Carolum Magnum *sub Francorum Regno*, etiam in ipsis Regni subditis, maxime *Episcopis*, quòd hi indignos se censerent eò munere, quo

Deus ipsos ex millenis respexisset. Nam ita *ap.* Lehman. *I. Chron. Spir. 8.* in privilegio *Diagoberti*, A. C. 546. Cunibertus D. G, Episcopus. Et *Theodoricus* Francor. Rex, Seculô VII., in Privilegiô quodam, Perminium D. G. Episcopum nominat. Sub *Pipino*, Audomarus Abbas *in DEI nomine* audit, *apud* Vadian. *Lib. II. d. monast. p. 56.* Sub ipsô *Carolo M.* reperitur: Ego Lullus D. G. Moguntinæ sedis A. E. A. C. 910. *ap.* Brovver. *III. Antiquit. Fuld. c. XI. p. 206.* Et in subscriptione: Ego *in Dei nomine* Hatto A. E. & Cancellarius. Sic enim ad paria videas redacta, *in Dei nomime & Dei gratia.* Nec tamen facilè sub regimine *Carolingorum* videmus, Episcopos illâ formulâ usos fuisse; quanquam nil posset suspecti videri in expressione *devotionis*, qua subsidia Principalis officii, spem omnem, gloriam, sapientiam, fortitudinem & divitias suas, cum exclusione pretii meritorum propriorum, Principes ad Deum, tanquam fontem, unde per canales ducantur, (*v. Job. XIX. 11.*) referunt. Nam & in ipsis *Cesaribus* formula *pietatis*, nec solennis, sed prout placuit, adhibita; postmodum verò ordinaria facta, & paulatim in alios sensus pertracta est. Sed formulæ illius, quâ *titularis* habetur, ut: *Nos Dei gratiâ*, vetustius monumentum non occurrit, quàm quod ad *Ottonis II. Imp.* tempora, & sic ad Sec. X. spectat in *Ottone Duce Wasgoviæ*, A. C. 977. *ap. Phil.* Simon. in der Beschreibung der Bischöffe zu Speyer. *fol. 30.* Interim nec dum cessavit, respectus *pietatis*: Sic enim *ap.* Trithemium *in Chron. Sponheim.* & *Hirsaugiens.* Ego Wilhelmus nullis meis meritis, sed *solâ Dei misericordiâ*, cœnobii Hirsaugiens. Abbas. *v. ann.* 1083. 1124. 1127. & 1130. Et Episcopi, aus Gottes Erbarmnüß / aus Vorsicht und

Ver-

Verhängnüs (i. e. Willen. v. Limn. I. add. ad. VII c. 4[illegible]) Gottes *miseratione, patentiâ*. Quanquam *seculares* quoque his formulis usi sint: sic Friederich / von Verhängnüs Göttlicher Majestät Hertzog zu Schwaben und Francken. *ap. Crus. P. [illegible] Lib. [illegible] Annal. Suev.* [illegible] & Ludovicus, *Comes Lossensis, se patientiâ Dei talem vocat*, *ap.* Chifflet. *c. 5. Vindic. Hispan. p. [illegible]* Sicut autem *Episcopi*, cumprimis ab Henrici V. *Imp. aetate*, *frequentius Dei & Apostolicae sedis gratiâ se tales scripsere*. [illegible] *Lib. [illegible] Annal.* *Fuldens. c. 9. p. 197.* ad propensionem [illegible] Pontificiae [illegible]andam: ita *seculares* aliquando, suam Dignitatem *ad Caesaris gratiam* retulisse videmus. Sicut inter alios Conradus *de Zeringen* A. C. 1128. *Dei & Imperatoris gratiâ, ap.* Guillimann. *d. Reb. Helv. Lib. II. c. 15. p. 224.* & Berchtoldus Dux & Rector *Burgundiae, Dei & Imperiali gratiâ*, A. C. 1187. *ap. Goldast. Tom. 1. Alem. P. 1. p. 215.* quin & Ottocarus *Dei & Imperii gratiâ* Bohem Rex, *ap.* Megiser. *Lib. VIII. Annal Carinth. c. 37.* legitur. Atque sic paulatim sensus ille pietatis, cum reverentia capitis terreni, *permixtus* est; donec ad pristinam formulam Dei gratiâ, *potentiores* reverterentur, inferiores autem, obliterata dudum formula pietatis, [illegible] verterentur, & plerique Principibus illud [illegible] relinquerent. Nunc enim *Praelati* & *Comites* (ut ne quidam amplius *Nassovii*, *Hanovienses*, *Solmenses*,) illo non utuntur: cum tamen Praelati aliquandiu etiam se Dei Gratiâ scripserint. Höpping. *d. Insign. c. 22. § 2. n. 33.* Et non tantum *Comites Principares* (v. Besold. *cons. 195. n. 16.*) sed & Comites *simplices*, eo usi fuerunt. Nam ita occurrit: Meginhardus D. G. *Comes Sponheimensis*, (in *Annal.* Tritthem.)

Deus ipsos ex millenis respexisset. Nam ita *ap.* Lehmann. *I. Chron. Spir. 8.* in privilegio *Diagoberti*, A. C. 546. Cunibertus D. G. Episcopus. Et *Theodericus* Francor. Rex, Seculô VII., in Privilegiô quodam, Perminium D. G. Episcopum nominat. Sub *Pipino*, Audomarus Abbas *in DEI nomine* audit, *ap.* Vadian. *Lib. II. d. Monast. p. 56.* Sub ipsô *Carolo M.* reperitur: Ego Lullus D. G. Moguntinæ sedis A. E. A. C. 910. *ap.* Brovver. *III Antiquit. Fuld. c. XI. p. 206.* Et in subscriptione: Ego *in Dei nomine* Hatto A. E. & Cancellarius. Sic enim ad paria videas redacta, *in Dei nomine & Dei gratia*. Nec tamen facilè sub regimine *Carolingorum* videmus, Episcopos illâ formulâ usos fuisse; quanquam nil posset suspecti videri in expressione *devotionis*, qua subsidia Principalis officii, spem omnem, gloriam, sapientiam, fortitudinem & divitias suas, cum exclusione pretii meritorum propriorum, Principes ad Deum, tanquam fontem, unde per canales ducantur, (*v. Job. XIX. 11.*) referunt. Nam & in ipsis *Cæsaribus* formula *pietatis*, nec solennis, sed prout placuit, adhibita; postmodum verò ordinaria facta, & paulatim in alios sensus pertracta est. Sed formulæ illius, quâ hodierno habetur, ut: *Nos Dei gratiâ*, vetustius monumentum non occurrit, quàm quod ad *Ottonis II. Imp.* tempora, & sic ad Sec. X. spectat in *Ottone Duce Wasgoviæ*, A. C. 977. *ap. Phil.* Simon. in der Beschreibung der Bischöffe zu Speyer. *fol. 30.* Interim nec dum cessavit, respectus *pietatis*: Sic enim *ap.* Trithemium *in Chron. Sponheim.* & *Hirsaugiens.* Ego Wilhelmus nullis meis meritis, sed *solâ Dei misericordiâ*, cœnobii Hirsaugiens. Abbas. v. *ann.* 1083. 1124. 1127. & 1130. Et Episcopi, aus Gottes Erbarmnüß / aus Vorsicht und

Ver-

Verhängnüs (i.e. Willen. *v.* Limn. *I. add. ad. VII. c. 48.*) Gottes / *miseratione, patientiâ.* Quanquam *seculares* quoque his formulis usi sint: Ita Friederich / von Verhängnüs Göttlicher Majestät Hertzog zu Schwaben und Francken. *ap.* Crus. *P. 2. Lib. 7. Annal. Suev. c. 1.* & Ludovicus, *Comes* Lossensis, se *patientiâ Dei* talem vocat, *ap.* Chifflet. *c. 5. Vindic. Hispan p. 39.* Sicut autem *Episcopi*, cumprimis ab Henrici V. Imp. ætate, frequentius *Dei & Apostolicæ sedis gratiâ* se tales scripsêre. Brovver. *Lib. III. Annal. Fuldens. c. 9. p. 197.* ad propensionem aulæ Pontificiæ aucupandam: Ita *seculares* aliquando, suam Dignitatem *ad Cæsaris gratiam* retulisse videmus; sicut inter alios Conradus *de Zeringen* A. C. 1128. *Dei & Imperatoris gratiâ*, *ap.* Guillimann. *d. Reb. Helv. Lib. II. c. 15. p. 284.* & Berchtoldus Dux & Rector *Burgundiæ, Dei & Imperiali gratiâ*, A. C. 1187. *ap.* Goldast. *Tom. 1. Alem. P. 1. p. 215.* quin &: Ottocarus *Dei & Imp. gratiâ* Bohem. Rex, *ap.* Megiser. *Lib. VIII. Annal Carinth. c. 37.* legitur. Atque sic paulatim sensus ille pietatis, cum reverentia capitis terreni, *permixtus* est; donec ad pristinam formulam, Dei gratia, *potentiores* reverterentur, inferiores autem, obliterata dudum formula pietatis, imitari cæteros vererentur, & plerique Principibus illud axioma relinquerent. Nunc enim *Prælati* & *Comites* (& ne quidem amplius *Nassovii, Hanovienses, Solmenses*,) illo non utuntur: cum tamen Prælati aliquandiu etiam se Dei Gratiâ scripserint. Höpping. *d. Insign. c. 22. §. 2. n. 33.* Et non tantum *Comites Principares* (*v.* Besold. *cons. 195 n. 16.*) sed & Comites *simplices*, eô usi fuerint. Nam ita occurrit: Megenhardus D. G. *Comes Sponheimensis*, (in *Annal.* Trithem.)

A. C. 1003. Comes de *Hohenberg*, A. C. 1288. Nos Eberhardus D. G. Comes de *Würtenberg*. A. C. 1291. in *Docum. Würtenb. f. 734.* von Gottes Gnaden Graf zu Oldenburg. *ap.* Höpping *c. 9. d. Jur. Insign. n. 22.* Henricus D. G. Comes de *Blanckenburg*. A. C. 1325. Quin & *Præpositi*, nec non *Decani Ecclesiarum Cathedralium.* v. Stollberg. Deduction wegen Königstein / in Beylagen / *n. 3.* item *Barones*: Robbig. *Lib. 3. Lexic. Critic. c. 9. p. 132.* ut & *Nobiles*, sicut Nobiles *de Nissen.* A. C. 1293. *v.* Docum. *Würtenb.* p. 58. Imò & *Comites Palatini Titulares*, se tales Dei gratia vocarunt. v. exemplum de A. C. 1306. *ap.* Selden. *P. 2. d. Titul. Honor. c. 2. n. 44.* & *Præfectus* quidam Holsatiæ, A. C. 1245. se talem *Dei gratiâ* appellavit. *ap.* Lambec. *Lib. 2. Rer. Hamb. Sect. 49. n. 5.* Igitur nec *Majestatis* iiidex esse potest illud *Dei gratiâ*: quò etiam seculô X. XII. XIII. se scripserunt *Duces Venetiarum* v. *Megiser.* in der Beschreibung des Hertzogs von Venedig. *p. 359.* nec *Superioritatis Territorialis*: quod eò etiam *Principissæ* & *Principum liberi* utantur. *Besold. cons. 150. n. 7. seq.* imo ne quidem *Immedietatis*: adeo ut inde Libertatem, pro Comitibus *Waldeccensibus*, contra Landsassiatum, male probare instituat *Author* der Waldeck. Ehrenrett. *p. 1. & 8. in fin.* & pro Com. *Gleichensibus*, *Sprengerus Lib. 3. Inst. Jur. Publ. c. 28.* eò quod ex his etiam *Seculô XIII.* A. C. 1277. Albertus D. G. Comitem *de Gleichen* se dixerit, *ap.* Draconem *d. Orig. & Jur. Patricior.* Sic enim Henricus D. G. Comes *Blanckenburgensis* Bernhardo Comiti Anhaltino, A. C. 1325. scribebat: Usem Herren. *v. Vindic. Anhalt. p. 9.* & Burggravii *de Kirchberg.* illô axiomate usi sunt. Reperias etiam istud usurpâsse eos, qui in

Dignitate nullâ illustri, saltim non perpetuâ, positi fuêre, ut sunt Deputati ad Tractatûs Pacis, & sim. v. Limn. *Lib. 2. Notit. Franc. c. 6. lit. Mm m.* Illud tantùm asseri potest, non amplius formulam hanc promiscuam, sed *Principibus* ferè *propriam* & *titularem* esse: adeò ut si per eam Libertatis quid indicetur, quâ tamen etiam fruuntur Statûs præter Principes alii, subesse saltim quid oporteat prærogativæ familiarum *Principum*, atque *Comitum* illorum, (velut *Swarzburgicorum*,) qui elogium illud ab antiquo retinuerunt: Quapropter etiam *Ferdinandus II. Imp.* in Diplomate Dignit. Princip. pro *Hohenzolleranis*, d. Anno 1623. adducit: das die regierende Inhabere der Graffschafft Hohenzollern sich allweg von Gottes Gnaden geschrieben. Ita ut nunc quidem illi omnes prædicatô illô non utantur, qui bona possident regalem dignitatem annexam habentia. Interim ab eo tempore, quo in Principum ordine Libertatem singularem indicare visum est, non passi illud sunt adhiberi amplius à Principibus suis. *Reges Galliæ*, ut cumque Pares Galliæ, Duces & Comites, illô Dei Gratiâ non minus usi fuerint; teste *Bertrando Argentræo*, *Lib. I Histor. Britann. c. 28.* Posthac enim legimus Johannem *Armaniacum Comitem*, seu d' Armagnac, sub *Carolo VII.*, propterea reum læsæ Majestatis accusatum esse, quòd titulô D. G. usus fuisset. *Jo.* de Bussieres *Lib. XII. Hist. Franc. c. 26.* Ærod. *VII. rer. judic. Tit. 5. c. 9.* Idemque evenisse, sub *Ludovico XI.* Francisco *Armoricorum* s. Britanniæ Duci. Nec tamen idcirco cessarunt Duces illi præscriptione hâc D. G. uti, quamdiu *Britanniam* tenuêre; ut *Limnæus* tradit, *Libr. II. Not. R. Franc. c. 6. Lit. qqq.* Pertinet huc *Bodini* locus, *Lib. I. d.*
Republ.

[illegible] *[illegible]nberg*, A. C. 1288. Nos Eberhar-[illegible] *[illegible]artenberg*. A. C. 1291. in *[illegible]* [illegible] von Gottes Gnaden Graf zu Olden-[illegible] *p. 9. d. Jur. Insign. n. 22.* Henricus D. G. [illegible]*[illegible]burg.* A. C. 1315. Quin & *Præpositi*, nec [illegible] *Ecclesiarum Cathedralium.* v. Stolberg. [illegible] [illegible]gen Königstein / in Beylagen / *n. 3.* item *Baro-*[illegible] *Lib. 3. Lexic. Celt[illegible]. c. 9. p. 132.* ut & *Nobiles*, sicut [illegible]les *de Nissen.* A. C. 1293. [illegible] Docum. *Würtenb.* p. [illegible] Imò & *Comites Palatini Titulares*, se tales Dei gratia voca-runt. v. exemplum de A. C. 1306. *ap.* Selden. *P. 2. d. Titul. Honor. c. 2. n. 44.* & *Præfectus* quidam Holsatiæ, A. C. 12[illegible] se talem *Dei gratiâ* appellavit. *ap.* Lambec *Lib. 2. Rer. Hamb. Sect.* [illegible] *n. 9.* Igitur nec *Majestatis* index esse potest [illegible] *Dei gratiâ*: quô etiam seculo X. XII. XIII. se scripserunt *Duces Venetiarum* v. *Megiser.* in der Beschreibung des Hertzogs von Venedig. *p. 359.* nec *Superioritatis Territo-rialis*: quod eô etiam *Principissæ* & *Principum liberi* utan-tur. *Besold. cons. 150. n. 7. seq.* imo ne quidem *Immediatatis*: [illegible] ut inde Libertatem, pro Comitibus *Waldeccensibus*, contra Landsassiatum, male probare instituat *Author* der Waldeck. [illegible] *p. 1. c. 8. in fin.* & pro Com. *Gleichen-sibus*, *Sprengerus Lib. 3. Inst. Jur. Publ. c. 28.* eò quod [illegible] etiam *Seculo XIII.* A. C. 1277. Albertus D. G. Comitem [illegible] *Gleichen* se dixerit, *ap.* Draconem *d. Orig. & Jur. Patriciat.* Sic enim Henricus D. G. Comes *Blanckenburgensis* Bernhar-do Comiti Anhaltino, A. C. 1315. scribebat: Unsern Herren, *v. Vindic. Anhalt. p. 9.* & Burggravii *de Kirchberg.* illô axio-mate usi sunt. Reperias etiam istud usurpâsse eos, qui [illegible]

Dignitate nullà illustri, saltim non perpetuâ, positi fuère, ut sunt Deputati ad Tractatûs Pacis, & sim. v. Limn. *Lib. 2. Notit. Franc. c. 6. lit, Mm m.* Illud tantùm asseri potest, non amplius formulam hanc promiscuam, sed *Principibus* ferè *propriam* & *titularem* esse: adeò ut si per eam Libertatis quid indicetur, quâ tamen etiam fruuntur Statûs præter Principes alii, subesse saltim quid oporteat prærogativæ familiarum *Principum*, atque *Comitum* illorum, (velut *Swarzburgicorum*,) qui elogium illud ab antiquo retinuerunt: Quapropter etiam *Ferdinandus II. Imp.* in Diplomate Dignit. Princip. pro *Hohenzolleranis*, d. Anno 1623. adducit: daß die regierende Inhabere der Graffschafft Hohenzollern sich allweg von Gottes Gnaden geschrieben. Ita ut nunc quidem illi omnes prædicatô illô non utantur, qui bona possident regalem dignitatem annexam habentia. Interim ab eo tempore, quo in Principum ordine Libertatem singularem indicare visum est, non passi illud sunt adhiberi amplius à Principibus suis. *Reges Galliæ*; ut cumque, Pares Galliæ, Duces & Comites, illô Dei Gratiâ non minus usi fuerint; teste *Bertrando Argentræo, Lib. I Histor. Britann. c. 28.* Posthac enim legimus Johannem *Armaniacum Comitem*, seu d' Armegnac, sub *Carolo VII.*, propterea reum læsæ Majestatis accusatum esse, quòd titulô D. G. usus fuisset. *Jo.* de Bussieres *Lib. XII. Hist. Franc. c. 26.* Ærod. *VII. rer. judic. Tit. 5. c. 9.* Idemque evenisse, sub *Ludovico XI.* Francisco *Armoricorum* s. Britanniæ Duci. Nec tamen idcircò cessarunt Duces illi præscriptione hâc D. G. uti, quamdiu *Britanniam* tenuère; ut *Limnæus* tradit, *Libr. II. Not. R. Franc. c. 6. Lit. qqq.* Pertinet huc *Bodini* locus, *Lib. I. de*

Republ.

Republ. c. fin. p. 269. Sunt alia pleraque levissima, ait, *quæ Principum propria dicunt, vel ad decus vel ad dignitatem, ut Rescriptis addere: Gratiâ Dei. Quæ verba* Ludovicus XI. *Rex Franciscum Armoricorum Ducem de suis rescriptis detrahere jussit; tametsi in omnibus ferè antiquis fœderibus usitata legimus, nec Principibus modo vel Ducibus, sed etiam minimis Magistratibus ac* Legatis, *adscripta.* Quanquam nunc etiam *Episcopis* & *Abbatibus* in *Galliâ* formulas pietatis minus ambiguas, ut sunt, *Divinâ miseratione, misericordiâ Dei, & sim.* usurpare liceat. In *Germaniâ* v. cum ante Libertatem istam insignem, & quidem sensu vix aliò quàm pietatis, obtinuerit; non potuit pro argumento Libertatis haberi, nisi quòd deinceps eò pertractum fuerit. Quam igitur falsa sunt omnia, quæ ab aliis in hanc scenam producuntur. Et quàm iterum variat *Limnæus?* ut solent, qui sibi non constant, quando in *Obs. 6. ad proœm. A. B.* tradit, *illos præ cæteris uti posse illo prædicato D. Gratiâ, qui cum terris suis propriis Imperio accesserint. Qui v. Principes creati fuerint à Cæsare, illos usu & consuetudine sibi prædicatum hoc etiam attribuisse, conniventibus Imperatoribus. Imò Imperatorem videri etiamnum indulgere id Principibus noviter creatis, quando in Diplomatibus concedat ipsis,* den Fürstlichen Tittul und Nahmen zu führen. Ad idem pene recidit doctrina illorum, qui docent, prædicatum illud eos retinuisse, qui *ex prosapiâ Veterum Ducum Germaniæ* orti in potestatem deinde redacti sint, aut qui ultrò accesserint Imperio, velut in solatium imminutæ potestatis. Quæ tamen somnia mera sunt; non minus atque illorum, qui Principes deò se scribere D. G. conjiciunt, quoniam *familiæ* quædam

illorum

illorum *Cæsareæ* aut *Regiæ* sint. Refelluntur etiam ex suprà dictis, qui exhinc Principes illô titulô uti putant, idque jure propriô, quoniam à Cæsare *in consortium Majestatis* Imperialis assumpti sint, ut *Carpzov.* de *Leg. Reg. c. 1. sect. XI. n. 10. seq.* & *c. 13. sect. II. n. 9.* & post illum *Feltmannus* de *Titul. Honorif.* Itane Comites, Civitatesque Imperiales negotiis Imperii non admovebuntur? Suaves sunt illi, qui prædicatum istud Principibus *rat. Comitiorum* asserunt, præmittere tamen id ajunt illis quoque causis, Superioritatem territorialem innuant, quia hæc nemini competat nisi Statui Imperii. Mireris *Bœclerum c. 3. d. Auspicio Regio. p. 241.* contra seriem Historiarum, scribere, *initiò usurpari cœpisse formulam D. G. ad significandam potestatem nemini obnoxiam: nec dubium esse rectè uti Principes eâ formulâ, quia jura Majestatis* (sic enim Juribus Imperii obloquitur,) *in suis provinciis quisque habeat:* Eadem notat ad *Otton. Jus Publ. c. 5. p. 13.* Esto enim quòd Principum Germaniæ status non sit Magistraticus, sed patrimonialis; tamen non potest quoque *Gerdesii* admitti traditio, *in c. 4. d. Mandat. Avocat.* §. *2. Istud* von Gottes Gnaden / *usurpâsse Principes, ut proprietates suas soli Deo acceptas ferrent, indeque illud non ex Cæsarum indultu aut privilegiò, nec ex jactantiâ, sed ex priscò jure titulum illum, in argumentum Libertatis, retinuisse.* Propè enim est, ut exemptionem plane exhinc inferant: quod quidem fieri non debere, *Carpzovius c. 7. sect. VII. n. 2. & 3.* (ubi de *Duce Sabaudiæ*,) admonet: idem qui cùm alibi Majestatis indicem ex illô prædicatô exsculpserat, in *cap. 3. d. Leg. R. sect. XIII. n. 6. seqq.* & *in P. 1. crim. qu. 41 n. 25.* (ex *M. Stephani* sententiâ, *Lib. II. d. jurisd. Imp. p. 2. c 7. n. 40.*

D quem

quem & alii plures, interque eos *Besoldus d. Majest. f. 17. Speidel.* ad *Rümelin. Disp. I. in A. B. p. 1. §. 4. a.* nec non *Mylerus*, sequuntur, non uti, scribit, Principes illô axiomate jure propriô, quippe qui Superiorem agnoscant; sed ex privilegio, observantiâ & consuetudine immemoriali, atque adeò ex patientiâ Cæsaris. Fallunt denique illi, qui docent non pertinere quidem illud Dei Gratiâ ad modum habendi, siquidem acquisitio utique ad Cæsarem referatur; pertinere v. ad rem ipsam: non aliter atque Rex à populo constituatur, qui tamen sublimitatem suam à Deo habeat. Utique Principes, ipsique Electores, *ad Cæsarem* scribentes, non scribunt von Gottes Gnaden/ scribunt tamen in *actis Imperii*: v. *Subscript.* R. I. nec in numero *multitudinis*; sed in singulari, Ich/ Mir/ ꝛc. Nec tatum in rebus ad terrarum suarum regimen pertinentibus, sed & quæ ad domum suam privatám respiciunt: & in quibuscunque adeò actibus suis, illam formulam adhibent; ut *solemnis* ab immemoriali tempore reddita fuerit, etiam inter plures cuilibet adscribenda: v. c. von Gottes Gnaden Wir N. N. und von desselben Gnaden Wir N. N. & ubique cum toto titulo, (quam formulam quoque integram literis suis *adpares* datis supponi curant, die *courtoisie* appellamus,) idque *ab ipsismet Principibus*, ut adhuc in eo *quid pietatis* remanserit: neque enim alii, ad ipsos vel de illis loquentes, idem titulis inserunt. Cæterum ad alios quam Cæsarem, numero *multitudinis*, præterquam in denen Handschreiben/ utuntur. Occurrit sanè ap. Classicos etiam *Nos* pro Ego. v. Robbigium *Lib. III. Lexic. Critic. c. 9.* & alibi frequentius, tam in Principibus quàm *privatis*, ut Mabillon. *Lib. II. Art. Diplom. c. 6. §. 1. seqq.* ostendit:

Quod quidem ùt *modeſtia* eſſe conſtat, Eraſ. *d. conſcrib. Epiſt. f. 62.* ita etiam *authoritatis* in Principibus eſſe, conſuetudo induxit. v. *cap. 6. X. de crim. falſ. c. un. d. R. I. in 6.* Idque in *Abbatibus* etiam & *Comitibus*. Sic enim im Käyſerl. Landfried. *1584.* §. 7. Wir / Graf / R. A. 1548. §. 108. R. A. 1551. §. 109. Wir / Abbt / quamquam etiam de eod. Abbate Weingartenſi reperias Jch / R. A. 1544. §. 104. & de eod. Comite Fürſtenbergio. Jch / Graf / R. A. 1511. §. 30. & R. A. 1544. § 104. Nempe nil adſcribere videntur ſibi ſingularis poteſtatis, Principes aut Comites, (nec tamen per hoc communem ſibi eam volunt cum aliis,) ſed quam à Populo teneant, inque ſalutem ejus, & cum conſilio aliorum gerant, non etiam ut arbitrio ſuo confidant. Quin & magnitudinem dignitatis & potentiæ innuit, quod inſtar plurium, & vel totius populi ſui, Princeps habendus ſit. Cæterum varie uſurpatur vox illa multitudinis, *cum effato Dei Gratiâ.* Et nunc quidem videas maximæ dignationis haberi, ſi nomen Principis in fronte ponatur. Leopold v. G. G. Ludwig / Carl / Friederich Wilhelm v. G. G. ut cum Cæſare *Reges*, & paullatim *Electores*: (licèt antehac reperiamus, Wolfardus D. G. Adminiſtrator in Boruſſiâ, & Comites, qui τὸ Dei Gratiâ nomini ſuo, vel omiſſô Wir / præpoſuerunt.) Succedit, Wir (ſubjunctô nomine) v. G. G. ut El. Mog. Wir Gerlach von Gottes Gnaden / anno 1354. quod etiam Reges in uſu habent. Wir Carl v. G. G. &c. Dehinc v. G. G. Joh. Georg. / (Churfürſt /) v. G. G. N. N. Hertzog / vel v. G. G. Wir N. N. (Churfürſt.) Hertzog zu S. Imo etiam v. G. G. Chriſtian der III. König in Dennemarck. Nec enim ubique accuratiùs hoc ſervari videas; ſal-

 tim

quem & alii plures, interque eos *Besoldus d. Majest. f. 17. Speidel.* ad *Rümelin. Disp. I. in A. B p. 1. §. 4. a.* nec non *Mylerus*, sequuntur, non uti, scribit, Principes illô axiomate jure propriô, quippe qui Superiorem agnoscant; sed ex privilegio, observantiâ & consuetudine immemoriali, atque adeô ex patientiâ Cæsaris. Fallunt denique illi, qui docent non pertinere quidem illud Dei Gratiâ ad modum habendi, siquidem acquisitio utique ad Cæsarem referatur; pertinere v. ad rem ipsam: non aliter atque Rex à populo constituatur, qui tamen sublimitatem suam à Deo habeat. Utique Principes, ipsique Electores, *ad Cæsarem* scribentes, non scribunt von Gottes Gnaden/ scribunt tamen in *actis Imperii*: v. *Subscript.* R. I. nèc in numero *multitudinis*; sed in singulari, Ich/ Mir/ rc. Nec tatum in rebus ad terrarum suarum regimen pertinentibus, sed & quæ ad domum suam privatam respiciunt: & in quibuscunque adeò actibus suis, illam formulam adhibent; ut *solemnis* ab immemoriali tempore reddita fuerit, etiam inter plures cuilibet adscribenda: v. c. von Gottes Gnaden Wir N. N. und von desselben Gnaden Wir N. N. & ubique cum toto titulo, (quam formulam quoque integram literis suis *adpares* datis supponi curant, die *courtoisie* appellamus,) idque *ab ipsismet Principibus*, ut adhuc in eo *quid pietatis* remanserit: neque enim alii, ad ipsos vel de illis loquentes, idem titulis inserunt. Cæterum ad alios quam Cæsarem, numero *multitudinis*, præterquam in denen Handschreiben/ utuntur. Occurrit sanè ap. Classicos etiam *Nos* pro Ego. v. Robbigium *Lib. III. Lexic Critic. c. 9* & alibi frequentius, tam in Principibus quàm *privatis*, ut Mabillon. *Lib. II. Art. Diplom. c. 6. §. 1. seqq.* ostendit:

Quod

Quod quidem ùt *modestiæ* esse constat, Eras. *d. conscrib. Epist. f. 62.* ita etiam *authoritatis* in Principibus esse, consuetudo induxit. v. *cap. 6. X. de crim. fals. c. 40. d. R.I. in 6.* Idque in *Abbatibus* etiam & *Comitibus*. Sic enim im Käysers. Landfried. *1584.* §. 7. Wir / Graf / & R. A. 1548. §. 108. R. A. 1551. §. 109. Wir / Abbt / quanquam etiam de eod. Abbate Weingartensi reperias Ich / R. A. 1544. §. 104. & de eod. Comite Fürstenbergio. Ich / Graf / R. A. 1512. §. 30. & R. A. 1544. § 104. Nempe nil adscribere videntur sibi singularis potestatis, Principes aut Comites, (nec tamen per hoc communem sibi eam volunt cum aliis,) sed quam à Populo teneant, inque salutem ejus, & cum consilio aliorum gerant; non etiam ut arbitrio suo confidant. Quin & magnitudinem dignitatis & potentiæ innuit, quod instar plurium, & vel totius populi sui, Princeps habendus sit. Cæterum varie usurpatur vox illa multitudinis, *cum effato Dei Gratiâ.* Et nunc quidem videas maximæ dignationis haberi, si nomen Principis in fronte ponatur. Leopold v. G. G. Ludwig / Carl / Friederich Wilhelm / v. G. G. ùt cum Cæsare *Reges*, & paullatim *Electores*: (licèt antehac reperiamus, Wolfardus D.G. Administrator in Borussiâ, & Comites, qui τὸ Dei Gratiâ nomini suo, vel omissô Wir / præposuerunt.) Succedit, Wir (subjunctô nomine) v. G. G. ut El. Mog. Wir Gerlach von Gottes Gnaden / anno 1354. quod etiam Reges in usu habent. Wir Carl v. G. G. &c. Dehinc v. G. G. Joh. Georg. / (Churfürst /) v. G. G. N. N. Hertzog / vel v. G. G. Wir N. N. (Churfürst.) Hertzog zu S. Imo etiam v. G. G. Christian der III. König in Dennemarck. Nec enim ubique accuratiùs hoc servari videas; sal-

tim Principes in eo Electoribus hactenùs paria fecêre. Cum igitur pluralitas illa ad auctoritatem & faciem publicam pertineat: hinc & ipse *Cæsar*, in denen Handschreiben / ad Electores & Principes eos, quos illis dignatùr, in singulari scribere solet. *Pontifex* etiam in sermone & epistolis familiaribus singulari utitur. Unde magnæ humilitati, adscribit *Panormitanus*, quando *in c. 2. X. d. præscript.* habetur: futuris *post me* Pontificibus.

§. IV. Quod de curiali illo *Dei Gratiâ* diximus, idem ferè de eô dicendum est, quód Principes Imperii, *coram Cæsare* comparentes, *Caput operiant*. Enimvero quoniam curiali isto D. G. non utuntur ergà Cæsarem, utuntur autem aliqui etiam infrà Dignitatem Principum positi, non utuntur Legati ipsorum: ipsi verò utuntur liberè, suò arbitriò & Dignitatis quodam jure: quæ quidem omnia in usu operiendi caput aliter obtinent. Hincne quidem hoc pro Libertatis indicio *adæquato* haberi debet, verum unicè pro argumento Dignitatis præcellentis, quam Cæsar *Principum* ordini tribuit: eò lubentius & majori decentiâ, quòd cum isto Libertas simul egregia concurrat. Neque enim hòc sibi Principes aliter sumunt, quam Cæsare admonente; meritoque Cæsar admonet, cum aliter versari cum Principibus tantæ Libertatis non licere noverit. Igitur cruda est *Limnæi* traditio, *Addit. post ad Lib. IV. Jur. Publ. c. 8. n. 1.* Quòd *jus* hòc *tegendi caput*, (sic appellat,) in præsentiâ Cæsaris competat Principibus Imperii, qui simul Status sunt, *jure Libertatis suæ:* quod quidem Rex Hispaniæ Grandibus suis indulgeat ex *privilegiô*. Sanè Cæsar, ut *in Descript. Status & Regiminis Ferd. II. c. 4.* habetur, non potest non ex congruo

[illegible] permittere, ut coram ipso tegant caput non modò Principes quilibet [illegible] Imperii; verùm etiam Cardinales, Nuncii [illegible] [illegible] [illegible] modernus Comitiis [illegible], [illegible] anno 1663 Legatos Primarios [illegible] Comitiis utrinque [illegible] fuerant, capite tegere [illegible]. [illegible] singulari huic [illegible] debita, von [illegible] nicht [illegible] werde. Quin & ad Mensam Cæsaris [illegible] Principes, ab [illegible], pertinent, regantur. Idem honoris [illegible] Reges, aliis Principibus Imperii debent. [illegible] [illegible] [illegible] Magnus, Dux Sax. [illegible] [illegible] in colloquio cum Rege Ludovico XIII. Parisiis [illegible] habito, caput texit, licet non admonitus. Quod quidem [illegible] Galli, habuit (& quanquam illi hoc dissimulaverint) tamen [illegible] congressibus se tegere omisit, eadem [illegible] idem pariter fuerit Dux Bernhardus. Quanti autem fecerit Ludovicus Bernhardum, ex Originali Diplomate, quo insignem pensionem annuam ei promiserat, vidimus, ubi: *Le Roy &c. ayant [illegible] la satisfaction & contentement [illegible], des tesmoignages, que Monsr. le Duc Bernard de [illegible] donné de sa constante affection [illegible] au bien public, lequel il continue de [illegible] par sa prudence & par sa valeur & courage, [illegible] les occasions qu'il en [illegible] dans le commandement & la conduicte, qu'il a des armées des Confederez en*

 Allemagne

[illegible] Principes in eo Electoribus hactenùs paria fecêre. Cum igitur pluralitas illa ad auctoritatem & faciem publicam pertineat: hinc & ipse *Cæsar*, in denen Handschreiben / ad Electores & Principes eos, quos illis dignatùr, in singulari scribere solet. *Pontifex* etiam in sermone & epistolis familiaribus singulari utitur. Unde magnæ humilitati, adscribit *Panormitanus*, quando *in c. 2. X. d. præscript.* habetur: *suturis post me* Pontificibus.

§. IV. Quod de curiali illo *Dei Gratiâ* diximus, idem ferè de eô dicendum est, quód Principes Imperii, *coram Cæsare* comparentes, *Caput operiant*. Enimvero quoniam curiali isto D. G. non utuntur ergà Cæsarem, utuntur autem aliqui etiam infrà Dignitatem Principum positi, non utuntur Legati ipsorum: ipsi verò utuntur liberè, suô arbitriô & Dignitatis quodam jure: quæ quidem omnia in usu operiendi caput aliter obtinent. Hinc ne quidem hoc pro Libertatis indicio *adæquato* haberi debet, verum unicè pro argumento Dignitatis præcellentis, quam Cæsar *Principum* ordini tribuit: eò lubentius & majori decentiâ, quòd cum isto Libertas simul egregia concurrat. Neque enim hòc sibi Principes aliter sumunt, quam Cæsare admonente; meritoque Cæsar admonet, cum aliter versari cum Principibus tantæ Libertatis non licere noverit. Igitur cruda est *Limnæi* traditio, *Addit. post ad Lib. IV. Jur. Publ. c. 8. n. 1.* Quòd *jus* hoc *tegendi caput*, (sic appellat,) in præsentiâ Cæsaris competat Principibus Imperii, qui simul Status sunt, *jure Libertatis suæ*: quod quidem Rex Hispaniæ Grandibus suis indulgeat *ex privilegio*. Sanè Cæsar, ut *in Descript. Status & Regiminis Ferd. II. c. 4.* habetur, non potest non ex congruo

gruo permittere, ut coram ipso tegant caput non modò Principes quilibet absoluti, nec non Imperii; verum etiam Cardinales, Nuncii Apostolici, & Oratores Regii. Imò in modernis Comitiis invictissimus *Leopoldus*, Cæsar, anno 1663. *Legatos Primarios Electorum*, postquam Curialia utrinque finita fuerant, caput tegere voluit. Und pflegen sich allerseits aus Höffligkeit nöthigen zu lassen/ so wohl das Haupt zu bedecken/ als zu sitzen: dergleichen denenselben/ in der Audienz bey der Käyserin/ keines angemuhtet wird/ weil man versichert ist/ daß es / ex comitate singulari huic sexui debitâ, von ihnen nicht angenommen werde. Quin & ad Mensam Cæsaris admoti Principes, ab isto, ut caput tegant, rogantur. Idem honoris multo magis *Reges*, alii Principibus Imperii debent. Hinc *Bernhardus* ille *Magnus, Dux Sax. Vinariensis, glorios. memor.* in colloquio cum Rege *Ludovico XIII.* Parisiis A. C. 1636. habito, caput texit, licet non admonitus. Quod quidem indignè Gallos habuit: & quanquam ipsi hoc dissimulaverint, tamen Rex in aliis congressibus se tegere omisit, ne deinceps idem pariter faceret Dux Bernhardus. Quanti autem fecerit *Ludovicus*, *Bernhardum*, ex Originali Diplomate, quô insignem pensionem annuam ei promiserat, vidimus, ibi: *Le Roy &c. ayant toute la satisfaction & contentement possible, des tesmoignages, que Monsr. le Duc Bernard de Veymar luy a donné de sa constante affection vers cette couronne, & au bien public, le quel il continue de promouvoir par sa prudence & par sa valeur & courage, qu'il a fait paroistre dans les occasions, qui s'en sont souvent presentées dans le commandement & la conduicte, qu'il a des armées des Confederez, en*

[illegible] in eo Electoribus hactenus paria fec[illegible]. Cum [illegible] illa ad auctoritatem & faciem publicam per-[illegible] hinc & ipse *Cæsar*, in dem Handschreiben / ab Ele-ctores & Principes eos, quos illis dignatur, in singulari scribe-re solet. *Pontifex* etiam in sermone & epistolis familiaribus singulari utitur. Unde magnæ humilitati adscribit [illegible] [illegible], quando [illegible] *præscript.* habetur summu[illegible] [illegible] librum.

§. IV. Quod de curiali illo *Dei Gratiâ* diximus, idem ferè de eo dicendum est, quod Principes Imperii, *coram Cæ-sare comparentes, Caput operiunt.* Enimvero quoniam cu-ri illo D. G. non utuntur erga Cæsarem, utuntur autem, aliqui etiam [illegible] Dignitate Principum positi, non utun-tur Legato ipsorum: ipsi verò utuntur liberè, suo arbitrio & Dignitatis quidam jure: quæ quidem omnia in usu operien-di caput aliter obtinent. Hincne quidem hoc pro Liberta-tis indicio *adæquato* haberi debet, verum unicè pro argu-mento Dignitatis præcellentis, quam Cæsar *Principum* or-dini [illegible] & majori decentiâ, quòd eum illa Libert[illegible] simul egregiè concurrat. Neque enim hoc ibi [illegible] aliter sumunt, quam Cæsare admonente, [illegible] [illegible] admonent, cum aliter versari cum Principibus [illegible] Libert[illegible] [illegible] noverit. Igitur cruda est [illegible] traditio, *Addit. post ad Lib. IV. Jur. Publ. c. 8. n. 1.* Quod [illegible] (sic appellat,) in præsentiâ Cæsaris comperat Principibus Imperii, qui simul Status sunt, [illegible] *Libertatis suæ*: quod [illegible] Rex Hispaniæ Grandibus suis indulgeat [illegible]. Sanè Cæsar, ut *in Descript. Status & Regiminis Ferd. II. c. 4.* habetur, non potest non [illegible]

gruo

gruo permittere, ut coram ipso tegant caput non modò Principes quilibet absoluti, nec non Imperii; verum etiam Cardinales, Nuncii Apostolici, & Oratores Regii. Imò in modernis Comitiis invictissimus *Leopoldus*, Cæsar, anno 1663. *Legatos Primarios Electorum*, postquam Curialia utrinque finita fuerant, caput tegere voluit. Und pflegen sich allerseits aus Höffligkeit nöhtigen zu lassen/ so wohl das Haupt zu bedecken/ als zu sitzen; dergleichen denenselben/ in der Audienz bey der Käyserin/ keines angemuhtet wird/ weil man versichert ist/ daß es/ ex comitate singulari huic sexui debitâ, von ihnen nicht angenommen werde. Quin & ad Mensam Cæsaris admoti Principes, ab isto, ut caput tegant, rogantur. Idem honoris multo magis *Reges*, alii Principibus Imperii debent. Hinc *Bernhardus* ille *Magnus, Dux Sax. Vinariensis, glorios. recordat.* in colloquio cum Rege *Ludovico XIII.* Parisiis A. C. 1636. habito, caput texit, licet non admonitus. Quod quidem indignè Gallos habuit: & quanquam ipsi hoc dissimulaverint, tamen Rex in aliis congressibus se tegere omisit, ne deinceps idem pariter faceret Dux Bernhardus. Quanti autem fecerit *Ludovicus Bernhardum*, ex Originali Diplomate, quô insignem pensionem annuam ei promiserat, vidimus, ibi: Le *Roy &c. ayant toute la satisfaction & contentement possible, des tesmoignages, que Monsr. le Duc Bernard de Veymar luy à donné de sa constante affection vers cette couronne, & au bien public, lequel il continue de promouvoir par sa prudence & par sa valeur & courage, qu'il a fait paroistre dans les occasions, qui s'en sont souvent presentées dans le commandement & la conduicte, qu'il a de l'armée des Confederez en*

locutus fuerit. Equidem Regni *Galliæ* quoque Duces antehac *caput tegere* coram Rege soliti fuerant. Sed quâ ratione illud deinceps cessaverit: *v.* ex *Vittor. Siri* in *Journ. des sçavans*, ad *ann. 1677.* Nunc etiam, quando *Legati Principum Germanorum* coram *Rege Galliæ* loquuntur, solet Ipse eos stans & detectô s. apertô capite audire, ne & ipsi aliâs, si Rex caput operiret, se quoque tegendi libertatem sibi sumerent: ita in anno 1667. servâsse Regem cum *Electorum Principum* quorund. Legatis, notat *Fürstenerius c. 62. d. Supremat.* Sed *Helvetiorum* Legatos, nuper etiam in modo receptionis suæ frustrà difficiles, tectô capite accipit & audit, ipsis opertô capite utentibus. *v.* Diar. Europ. *P. X. p. 846.* Nec debebant *Principes Germaniæ* solennem introitum, & tegendi se licentiam, omittere. Quidni enim hâc in re & similibus eôdem & vel majori studiô agere possent, quô invicem in titulô *Excellentiæ* & ceremoniis *Visitationum*, aliisque, cum tantô Patriæ damnô, se exagitant. Utique *Principes Italiæ* majori licentiâ ap. *Regem Galliæ*, quam ipsi Electores Imperii, utuntur, ut coram isto tegant capita: hoc prætextu, quod non ita addicti sint Cæsari. Et tamen ista non sunt addictionis, sed honoris mutui, qui potentibus debetur. Videlicet cum Itali magis in his talibus sibi vigilaverint, hinc possessionem & assensum Gentium obtinuerunt, ut in jus planè transiisse ea videantur.

§. V. De *cerâ rubrâ* monendum quoque est, non habendum ejus usum pro signo *Libertatis*: utut in *Galliâ* non eâdem cerâ, quâ Rex utitur, Magnates Galliæ uti possint; & ne quidem tale quid Rex beneficiô s. privilegio largiatur: nisi in Germania illud quoque Libertatis esse dixeris, quô præci

ad majora, *sa Majestè voulant à cause de ce le traitter favorablement, & luy faire cognoistre l'estime qu'elle fait de sa personne, & des bonnes & grandes qualitez qui sont en luy, convenables à sa naissance; Elle luy accorde &c.* Exprimit elogium *Principis aetern. memor.*, Historiographus quondam Galliae Regis, *Laboureur*, en *Historie du Maresch. de Guebriant, p. 127* BERNARD *de Saxe, Duc de Weimar, Prince sans contredit des plus illustres & des plus excellens, que l'Allemagne ait vû naistre depuis plusieurs siecles, comparable aux plus grands hommes de l'Antiquitè pour sa valeur, & pour l'experience des armes, & pour tout dire le veritable exemplaire d'un Heros parfait. Il estoit sage, moderè, chaste, temperant, constant, patient, debonnaire, clement, genereux, bienfaisant & reconnoissant. Il estoit docte, bien versè dans l'Histoire, & avoit l'intelligence de plusieurs langues, il avoit en grande recommendation la service de sa patrie, & la dignitè de l'Empire, c'est pour sa libertè, qu'il a combattu d'abord, plutost que pour sa propre querelle, &c.* Nuper admodum *Nouvelles curieses* attulerunt in hanc rem, quae [illegible] Regi *Hispaniae* acciderunt; *On mande de Madrid qu'il y est arrive un Prince de Saxe*, (Princeps secundo-genitus *Electoralis Saxon. Frideric. August.*) *mais on ne croit pas, qu'il aye l'honneur de voir le Roy, parce qu'il pretend, que sa naissance lui donne assez de prerogatives, pour parler à sa Majestè la teste couverte, ou bien de lui parler nue teste, pourveu que sa Majestè ote aussi son chapeau. Le conseil doit s'assembler pour deliberer sur cette ceremonie, & les plus sensez croient, que ce Prince restera ici incognito jusques au printems, &c.* Aliunde vero compertum est, quod Regi *incognito* locu-

locutus fuerit. Equidem Regni *Galliæ* quoque Duces antehac *caput tegere* coram Rege soliti fuerant. Sed quâ ratione illud deinceps cessaverit: *v* ex *Vittor. Siri* in *Journ. des sçavans*, ad *ann. 1677.* Nunc etiam, quando *Legati Principum Germanorum* coram *Rege Galliæ* loquuntur, solet Ipse eos stans & detectô s. apertô capite audire, ne & ipsi aliàs, si Rex caput operiret, se quoque tegendi libertatem sibi sumerent: ita in anno 1667. servâsse Regem cum *Electorum Principum* quorund. Legatis, notat *Fürstenerius c. 62. d. Supremat.* Sed *Helvetiorum* Legatos, nuper etiam in modo receptionis suæ frustrà difficiles, tectô capite accipit & audit, ipsis opertô capite utentibus. *v.* Diar. Europ. *P. X. p. 846.* Nec debebant *Principes Germaniæ* solennum introitum, & tegendi se licentiam, omittere. Quidni enim hâc in re & similibus eôdem & vel majori studiô agere possent, quô invicem in titulô *Excellentiæ* & ceremoniis *Visitationum*, aliisque, cum tantô Patriæ damnô, se exagitant. Utique *Principes Italiæ* majori licentiâ ap. *Regem Galliæ*, quam ipsi Electores Imperii, utuntur, ut coram isto tegant capita: hoc prætextu, quod non ita addicti sint Cæsari. Et tamen ista non sunt addictionis, sed honoris mutui, qui potentibus debetur. Videlicet cum Itali magis in his talibus sibi vigilaverint, hinc possessionem & assensum Gentium obtinuerunt, ut in jus planè transiisse ea videantur.

§. V. De *cerâ rubrâ* monendum quoque est, non habendum ejus usum pro signo *Libertatis*: utut in *Galliâ* non eâdem cerâ, quâ Rex utitur, Magnates Galliæ uti possint; & ne quidem tale quid Rex beneficiô s. privilegio largiatur: nisi in Germania illud quoque Libertatis esse dixeris, quô

praci

præcipui ex communi jure, cæteri non nisi ex privilegio fruuntur; quod tamen asseri non debet. Certum enim est, Principes Imperii, & nunc etiam Comites universos, & quicunque, personali Dignitate præditi, jus territoriale non modò habent, sed & eò adspirare possunt, ut sunt Apanagiati vel secundogeniti, ceræ rubræ usum obtinere: cum quidem, seculò adh. superiori, Comites Imperii istum speciali privilegiò impetrare oportuerit: ceu *Maximilianum II.* Comitibus de *Mansfeld*, & Hoyero quidem Comiti, Anno 1512. usum istum privilegio dedisse, *ap.* Spangenbergium *in Chronico Mansf. c. 348.* legimus, qui tamen anteà cera viridi usi fuerant. *Speidel. Notab. v.* Wachs. Et falsa igitur est eorum traditio, qui omnibus illis ceram rubram, ex necessitate juris, tribuunt, qui *Jura Imperatoria*, sive in territorijs sive aliter exerceant: quo referunt, quod non minus *Camera Spirensis*, item *Academia*, earundem *Facultates*, nec non *Scabinatus*, *Curiæ Provinciales*, imò *Comites Palatini* & *Notarii*, cerâ rubrâ utantur: nam in his non ubique jura Imperatoria deprehenderis. Quin & Statuum Imperii posse, vel Collegio vel singulis, ceræ rubræ usum indulgere, ex observantiâ constat: neque ipsi Status, qui personali Dignitate gaudent, id juris à Cæsare impetrare necesse habent; licet illud olim *Civitates Imperiales* per privilegium quæsierint, ut *Constantia*, *Biberacum*, *&c.* aliquæ etiam, & quidem inter eas tales quoque in quorum Senatu Nobiles aut Patricii habentur, nullâ imminutione Dignitatis suæ, usum viridis ceræ etiamnum tenaciter servent, ut *Lubeca*, *Spira*. *Landsassiis* tantùm citrà Privilegium à Cæsare, vel Concessionem à Principe suò, non licet hodiè sibi usum ceræ rubræ

VIR-

vindicare. Et hinc pendet *Taxa Aulæ Cæsareæ*, der Freyheit mit rothem Wachs zu siegeln; quam libertatem s. licentiam obtinuisse videmus à Cæsare nonnullas *Civitates Municipales*, ùt *Budissinam, Sedinum, &c. Knipschild. Lib.3. d. Civit. Imper. c. 13. n. 8.* Quibus v. jus illud *in consequentiam Dignitatis suæ* competit, velut *Nobilibus*, (quanquam in illorum Diplomatibus istud ubique insertum expressis verbis reperiri, velit *Besold.* Thes. Pract. *v.* Wachs.) item *Doctoribus*: nam & his istam licentiam controverti non posse vult *Höppingius, c. 3. d. Jur. Sigill. c. 54. n. 72.* cùm eosdem infrà *Notariorum* Dignitatem deprimi indignum fuerit: illos adstringere ad docendum titulum istius facultatis non licet; nisi *Sigilla majora*, quibus non in propriis actibus, sed in rebus *jurisdictionis* sibi à Domino territorii concessæ, in ihren Gerichts-Sachen/ utuntur, ceræ rubræ, contrà observantiam antecessorum suorum, imprimere voluerint: utut quàm plurimos tale quid etiam *usu & observantiâ immemoriali* obtinuisse constet; cæteros verò, denegante principe, facultatem illam à Cæsare ex privilegiô peculiari consequi posse, indubium sit. Unde vel propterea *Nobiles* sibi *in Diplomatibus suis* quandoque specialiter, per expressionem illius juris, *cerâ rubrâ indefinitè* (& non solùm in consequentiam Dignitatis suæ personalis,) *utendi* prospiciunt: atque sic ad *taxam peculiarem* adstringuntur. Etenim aliàs Nobilem esse, plus est quàm cerâ rubrâ uti: nam hoc plerumque Comites etiam Palatini largiri possunt; nobilitatem verò concedere non utique.

ſupremæ, ſubjiciantur. Vidimus notabile præjudicium, quoad exemptionem ſeu reſtrictionem ſi malis, Lanſaſſiatus, quam Potentiſſimus *Saxon. Elector Duci Holſatiæ* Wieſenburgico tribuit, cum ipſi das Schloß und Ambt Wieſenburg in ein recht allodial und Erbgut annuerit; tum enim reſervatâ ſibi per omnia Superioritate Territoriali, addebat, Er/ der Herzog/ ſoll auſſer denen Sachen / welche das Ambt Wieſenburg concerniren / ſonſt vor keine Perſon/ in Unſern Gerichten zu erſcheinen/ nicht ſchuldig ſeyn. Quin & hoc tribuendum Libertati *Principum* putaveram: (*Comitibus* idem fortè ſolùm in eorum terris, qui Dignitate & viribus ipſis pares aut inferiores ſunt, indulgebitur,) ut ſi *in territorio alterius* verſentur, *poteſtatem* ſuam exercere queant, ſaltim *in familiam* ſeu *miniſterium & famulitium* ſuum, etiam cum opus fuerit, per ultimum ſupplicium; ſi volente Principe illo territorium ejus intraverint: nam idem quoque fas eſt *Legatis Regiis*, idque cum Juribus territorialibus Hoſpitis compatibile eſſe cenſetur. Neque enim ſolùm *Chriſtina Sueciæ Regina* in ipſo horto Regio Fontis bellaquei noſtrâ ætate trucidari juſſit *Monarchi de Monaldeſchi*, Rege nil reclamante; ſed & Legatorum Regiorum unus alterve ſimile quid in familiam ſuam ſuſcepit; nim. hæc familia in ipſorum juriſdictione omnimodâ conſiſtit, quaquaverſum ambulaverint. Quod verò etiam *Legati Statuum Imperii* eôdem jure uti queant, licèt fortè eo inſtrui velint, non dixerim. Quid enim juris poteſtatisque in familiam ſuam Legati *ad Comitia Imperii* habeant, id loquuntur compactata publica, cum actis Mareſchallatûs, & quæ nuper adeò Ratisbonæ diſputata ſunt. An etiam Libertati Statuum deferendum ſit, ut debeant poſſe diſpo-

teneris, Principes Imperii adv. exteros Reges & Respubl. jure summarum Potestatum hactenus uti, ut Rex Galliæ v. c. adv. Statuum Imperii *præscriptione* illâ, civilibus Legibus definitâ, uti non possit; ceu ipsi adv. Regem, (datô quod inter Gentes, vel ipsarum Dominos, Jus Præscriptionis nullum obtineat,) eâdem non utuntur. Nam illud quidem solum admitti potest, ut ne contra *Imperialem* vel Imperatorem, qui Imperium tenet, ac Rempublicam adeò, in universitate Imperii spectatam, Reges aut Respubl. exteræ non possint uti præscriptione; sed Status ipsi tanquam Cives, utut eminenti, *Civili* Imperii Rom. Germanici *Jure* adeo teneantur: ut eôdem adv. ipsos exteri Reges, tam quoad formam procedendi in Imperii tribunalibus, quam etiam quoad decisionem causarum, uti possint. Tamen illud utique Libertatis haberi debet [illegible], quòd Princeps Imperii, ubicunque degat, nil quicquam imminutionis in *Dignitate* & prærogativâ *Principali* patiatur, indeque nec *forum* ejus per causas accidentarias mutetur, (quicquid sit de *Officialibus* eorundem, licèt etiam in emolumentum illorum contrahant, aut in causis, quæ Principes suos concernunt, & circâ eas delinquant,) neque etiam *Landsassiatui* subjiciatur: quod quidem, (Landsassiatus exemptionem puto,) Principes sibi invicem indulgent; adeòque Libertatis hunc respectum ordini Principum peculiarem dixeris, qui ad *Status inferioris ordinis*, velut Comites, non pertingat: ut tamen hi, ex causis præter eas, quæ in Landsassiatu fundantur, itidem ratione illorum, quæ personas ipsorum ex causis accidentariis contingunt, alibi terrarum, ubi Landsassii non sunt, ob jus Libertatis, quô ut Status Imperii gaudent, jurisdictioni nulli alii, nisi

supre-

supremæ, subjiciantur. Vidimus notabile præjudicium, quoad exemptionem seu restrictionem si malis, Lansaßiatus, quam Potentissimus *Saxon. Elector Duci Holsatiæ* Wiesenburgico tribuit, cum ipsi das Schlos und Ambt Wiesenburg in ein recht allodial und Erbgut mutaret: tunc enim reservatâ sibi per omnia Superioritate Territoriali, addebat, Er/ der Hertzog/ soll ausser denen Sachen / welche das Ambt Wiesenburg concerniren / sonst vor seine Person/ in Unsern Gerichten zu erscheinen/ nicht schuldig seyn. Quin & hoc tribuendum Libertati *Principum* putaveram; (*Comitibus* idem forte solùm in eorum terris, qui Dignitate & viribus ipsis pares aut inferiores sunt, indulgebitur,) ut si *in territorio alterius* versentur, *potestatem* suam exercere queant, saltim *in familiam* seu *ministerium* & *famulitium* suum, etiam cum opus fuerit, per ultimum supplicium; si volente Principe illô territorium ejus intraverint: nam idem quoque fas est *Legatis Regiis*, idque cum Juribus territorialibus Hospitis compatibile esse censetur. Neque enim solùm *Christina Sueciæ Regina* in ipso horto Regio Fontis bellaquei nostrâ ætate trucidari jussit *Monarchi de Monaldeschi*, Rege nil reclamante; sed & Legatorum Regiorum unus alterve simile quid in familiam suam suscepit; nim. hæc familia in ipsorum jurisdictione omnimodâ consistit, quaquaversum ambulaverint. Quòd verò etiam *Legati Statuum Imperii* eôdem jure uti queant, licèt forte eo instrui velint, non dixerim. Quid enim juris potestatisque in familiam suam Legati *ad Comitia Imperii* habeant, id loquantur compactata publica, cum actis Mareschallatûs, & quæ nuper adeò Ratisbonæ disputata sunt. An etiam Libertati Statuum deferendum sit, ut debeant posse dispo-

tum seculi est, cui Regna etiam alia subsunt, ut membra sua non usque servare possint, sed invita etiam destituere illa necesse habeant. Quin & hoc in *Libertatis* suæ speciem Imperii Status trahunt, istudque ad *Cæsarei officii* sponsionem pertinet, quòd nulla *Expectativa* in ditiones suas sive à Cæsare solo, sive cum assumptò consensu *Comitiali*, cuiquam tribui possit. Atque hæc ùt & plura alia dici poterant pro *Civitatibus Imperialibus* quatuor, Uberlingen / Offenburg / Zell am Hammersbach / & Gengenbach / quas *Domus Austriaca* sibi poscebat, zum æquivalent gegen den Verlust der Stadt und Festung Freyburg. Sed non esse rationis paritatem censet *Potentiss. Elect. Brandenburgicus*, quando pro *satisfactione*, sibi ab Imperio ex promisso assertâ, pro tot periculis damnisque pro Imperii tutelâ susceptis, inter alia nunc quidem Civitates Imperiales tres, Mülhausen / Northausen und Dortmund expetit: nec posse Libertatem suam objectare Civitates: quod post sanctionem illam pragmaticam R. A. 1548. nullus Status quacunque ratione eximi possit vel debeat; quin potius eò allaborandum sit, ut Circuli Imperii redintegrentur, quàm imminuantur: quòd quilibet Statuum tueri potius Constatum suum teneatur in Libertate illâ communi: quòd ne quidem Libertas illa permittat, ut in collectis seu præstationibus erga Imperium alter voto suo alteri officere, & ne majoribus quidem minora, contrà Legem Societatum aliarum, vinci possint: quod per modum conventionis liberæ hæc talia, quæ ad Status cujusquam præjudicium, licet temporale vel subitaneum, vergerent, nec aliter, effici oporteat: quòd cuilibet Statuum Libertas sua denuò per *Instrum. Pac. Osnabr. art. 5. §. 4.* & *Instr. Monast.* *art.*

art. 65. seu perpetuâ & fundamentali lege, firmata, & guarantia inter ipsos [illegible] invicem, *art.* [illegible] & per formam totius [illegible] [illegible] sit: se non esse in commercio, imò & ipsas [illegible] de non alienando nec oppignorando instructas: non [illegible] familias cum fortunis suis Libertati [illegible]. [illegible] Civitatem, & ad hac Tremuniam [illegible] [illegible] super-[illegible], quæ Imperio propugnaculum [illegible]. [illegible] de-inque sub exemplo facilius [illegible] [illegible] quam concessio [illegible] [illegible]. Verum [illegible] species Libertatis ad *Constitutionem Imperii*, seu der Reichs-Verfassung [illegible] [illegible] pertinet. Alteram speciem, ad universum relatam, [illegible] continet, & [illegible] ille ad quem [illegible] Imperii [illegible], quatenus [illegible] considerantur Status, ut [illegible] pro [illegible] [illegible] non possit; sed libertatem intercedendi habeant, [illegible] [illegible] & urgentibus Legibus probati. Nam [illegible] [illegible] interveniunt negotiis universi activè & consultatione [illegible] [illegible] suffragandi jus illud consistit [illegible] Stand-[illegible]; quæ quidem qualitas non modò à Superioritate, Po-[illegible] & Immedietate, sed ab ipsa etiam Libertate discer-[illegible] est. Interea Libertatis Principum Statuumque cæte-[illegible] fuerit, quod cum antehac Electoribus ab antiqui[illegible] [illegible] *B. C.* 12. ibi: *frequentius solito congregentur*,) conven-[illegible] habere super negotiis Imperii suique Collegii, integrum [illegible], Cæsare etiam non requisito: idem postea, seu speci-[illegible] *Libertatis*, reliquis etiam Statibus, eorumque Collegiis, per *Capitulationes* [illegible] sit.

§. 11. Extra respectum universi, licet frustra quis tenta-

 verit

tum seculi est, cui Regna etiam alia subsunt; ut membra sua non usque servare possint, sed invita etiam destituere illa necesse habeant. Quin & hoc in *Libertatis* suæ speciem Imperii Status trahunt, istudque ad *Cæsarei officii* sponsionem pertinet, quòd nulla *Expectativa* in ditiones suas sive à Cæsare solo, sive cum assumptiò consensu *Comitiali*, cuiquam tribui possit. Atque hæc ùt & plura alia dici poterant pro *Civitatibus Imperialibus* quatoor, Uberlingen / Offenburg / Zell am Hammersbach / & Gengenbach quas *Domus Austriaca* sibi poscebat, zum æquivalent gegen den Verlust der Statt und Festung Preyburg. Sed non esse rationis paritatem censet *Potentiss. Elect. Brandenburgicus*, quando pro *satisfactione*, sibi ab Imperio ex promisso assertâ, pro tot periculis damnisque pro Imperii tutelâ susceptis, inter alia nunc quidem Civitates Imperiales tres, Mülhausen / Nordhausen und Dortmund expetit: nec posse Libertatem suam objectare Civitates: quod post sanctionem illam pragmaticam R. A. 1548. nullus Status quacunque ratione eximi possit vel debeat; quin potius eò allaborandum sit, ut Circuli Imperii redintegrentur, quàm imminuantur: quòd quilibet Statuum tueri potius Constatum suum teneatur, in Libertate illâ communi; quod ne quidem Libertas illa permittat, ut in collectis seu præstationibus erga Imperium alter voto suo alteri officere, & ne majoribus quidem minora, contrà Legem Societatum aliarum, vinci possint: quod per modum conventionis liberæ hæc talia, quæ ad Status cujusquam præjudicium, licet temporale vel subitaneum, vergerent, nec aliter, effici oporteat: quòd cuilibet Statuum Libertas sua denuò per *Instrum. Pac. Osnabr. art. 5. §. 4.* & *Instr. Monast.*
art.

art. 65. ceu perpetuâ & fundamentali lege, firmata, & guarantia inter ipsos vel maxime Status invicem, *art. 17.* & per formam totius conventionis, promissa sit: se non esse in commercio, imò & ipsas privilegiis de non alienando nec oppignorando instructas: non posse nullenus familias cum fortunis suis Libertati eximi. Innocentes esse Civitates, & ad hæc Tremoniam unicè inter Rhenum & Visurgim superstitem, quæ Imperio propugnaculum præbeat. Omnia denique sub exemplis faciliùs accipi, & his posteà magis quàm concesso juri inhærere solitum esse: & si quæ alia. Verùm ista species Libertatis ad *Constitutionem* Imperii, oder der Reichs-Verfassung in dessen Gliedern, pertinet. Alteram speciem, ad universum relatam, *Jus suffragandi* conficit, & concursus ille ad quævis ardua Imperii negotia, quatenus scil. considerantur Status, ut illis pro arbitrio imperari non possit; sed libertatem intercedendi habeant, idque cum sententiâ justâ & urgente, Legibus probatâ. Nam quatenus illi interveniunt negotiis universi activè & consulta Imperii efficiunt: ita suffragandi jus illud constituit die Reichs-Standschafft; quæ quidem qualitas non modò à Superioritate, Potentatu & Immedietate, sed ab ipsa etiam Libertate discernenda est. Interea Libertatis Principum Statuumque cæterorum fuerit, quòd cum antehac Electoribus ab antiquo (v. A. B. *c. 12.* ibi: *frequentius solito congregentur,*) conventûs habere super negotiis Imperii suique Collegii, integrum fuerit, Cæsare etiam non requisito: idem posteà, ceu species *Libertatis*, reliquis etiam Statibus, eorumque Collegiis, per *Capitulationes* firmatum sit.

§. II. Extra respectum universi, licèt frustra quis tentaverit

Sectio II.

De
Partibus seu Speciebus LIBERTATIS STATUUM genuinis.

§. I.

ÆQuiparari non modò *Regibus* Electores, saltim illos immediatè sequi, constat: (nam & Reges invicem ordine suo utuntur, unusque alterum loco sequitur;) verum etiam *Principes Imperii* indivisô nexu Electoribus adhærere, & exhinc eodem jure *Liberis Rebus publicis*, ùt sunt *Venetiarum*, *Belgarum*, *Helvetiorum*, anteferendos esse, *Legatio Neoburgico-Palatina*, in Conventu *Bilefeldiano*, 1671., propugnavit, (Diar. Eur. *XXIV. p. 214.*) extantque hanc in rem scripta probè in partem principum munita. Cumprimis v. *ArchiDuces*, qui inter Principes primum locum sustinent, Electoribus se æquiparant, & idcircò Legatos suos Principibus in personâ præferendos esse volunt, Crus. *c. 6. de Jure præcedr. n. 9.* Quod utique magnæ Libertatis habendum est, & parem haberi, & imò præferri summis posse Imperantibus, qui nullius alterius Imperio continentur. Est v. species illa culmen & apex Libertatis.

§. II. Illam sequuntur, quæ ad *universitatem Imperii* respiciunt; ejusque tum *constitutionem*, tum *administrationem* s. regimen universi. Equidem Libertatis egregia species est, quòd *invitus* non possit Status ullus Imperii ab altero, Statu *eximi*, seu in *medietatem* trahi; neque cum neque sine onere.

Et quam-

Et quamvis antehac *Civitates Imperiales*, adeò remansisse censerentur in Imperii non modò sed & Imperatoris patrimonio, ut ejusdem necessitatibus, post subtractos ei reditus cæteros, magis inservirent; nec propterea tantâ libertate fruerentur, in quâ quidem Status superiores jam constituti fuerant: adeò ut alienari intra Imperium vel oppignorari solum potuerint, velut suô locô dicetur; nisi privilegiis sibi prospexissent. Tamen sequiori tempore, postquam membra imperii validiùs unita sunt, nullo discrimine inter illas & Status reliquos, eò ventum est, ut citius Episcopatus, eò quod facilius Capitulis prospicere liceat, in seculum redigantur, quam extingatur invita Imperialis Civitas; quamvis etiam, quâ *Principatus Ecclesiasticos*, non illi subjiciantur Statibus aliis; sed uniti fuerint, seu addicti, per *Instrum. Pacis*, in satisfactionem Statibus aliis, qui loquuntur Episcoporum versus Imperium, mutatâ in seculum specie, tamen *Vesontium* v. Bysantz/ Imperialis Civitas, Hispaniarum Regi pro evacuando *Franckenthalio* transcriptum in id tacitè consenserit: wobey die übrige Reichs-Städte sich alle competentia jura reservirt, und solches reservat von denen gesambten Reichs-Ständen vor dergestalt billich erfunden worden/ daß sie in deme Reichs wegen extheilten Consens außdrücklich bedungen: *quod hæc transcriptio Civitatis Bisontinæ, ejusdemque subsecutus consensus, futuris temporibus aliisque Imperii Civitatibus non nocere, nec pro exemplo allegari, aut in ullam consequentiam trahi debeat.* Unde ne quidem *volens* Imperii membrum Libertate suâ se abdicare poterit. Quod enim *Exteris* decerpta ab Imperio membra, & exuta pristinâ Libertate, relinqui oporteat, fa-

E 2 tum.

circà religionem, tot inter Pontificum invasiones & abusus, ipsum tenuit *universum Imperium*, Statúsque Ecclesiastici regimen penes *Cæsares* (cùm ipsi adhuc dum in terris Imperii Statuumque Episcopos constituerent & sacra ordinarent, v. Hortleder. *Lib. V. d. tt. Bell. Germ. c.15. seq.*) constitit: eòque rem deduci volebant, universalis Concilii exceptione, *Protestantes*. Cum v. istud obtinere non possent, (Thuan. l. *Histor.*) suæ simul conscientiæ & ditionibus consulere necesse habuerunt, ut quibus jam præerant cum Superioritate Territoriali, illis dehinc quoque, ad normam Ecclesiæ, per Religionis emendationem prospicerent; sicque *jura Episcopalia*, (non quidem eò sensu, quò hæc Pontificii disponere illisque partim secularia, partim quoque interna Religionis, & quæ ministerii sunt, miscere solent,) cum *Transactione Passaviensi* sibi asseruerunt. Neque enim expressè Protestantibus Ecclesiastica jurisdictio per istam Pacif. concessa est: non etiam illam sibi ex hypothesi religionis suæ sumserunt; quasi hâc permissâ etiam permitti illis sacrorum illam potestatem oportuerit, ùt L. Hugo *c.5. d. Statu Region. German.* §. *27. seq.* multoque minus cum *Tabore, d. Regim. Imperant. Eccles. th. 23.* & Boekelm. *Disp. inaugur. Med. 1. axiom. 8.* asseri potest, Imperii Status Episcopalia Jura, sibi eò usque per injuriam erepta, quæ Superioritatis jure competere ipsis debuissent, recuperasse. Nam sicuti Superioritas territorialis non nisi per decerpta Jura ex Cæsarea potestate, juribusque universo debitis, variò titulò modòque, exaltata est; nec tamen inter hæc sacra Statibus, quà territoriis valuerunt, competiere: abstracta & usurpata, seu retenta potius, per Papam & Episcopos, in Imperio: Ita omnino Status Protestan-

tes Jura illa Sacrorum, saltim quod non aliter suis suorumque subditorum conscientiæ, in re desperatâ, consulere possent, sibimet asseruêre; idque cum dehinc pactis firmaretur, in partem Libertatis transiit, utut hæc solum ad Statûs *Protestantes* pertineat. Imò hi etiam deinceps Potestatem illam Sacrorum ad *Superioritatem Territorialem*, ejusque partem alteram, retulerunt, ut in Instr. Pac. *art. 8.* idem occurrit, ibi: *Libera Juris territorialis tam in Ecclesiasticis quàm Politicis exercitio.* Etenim Statûs quidem *Catholici*, quamvis reformationem terrarum, aliaque nonnulla, quæ cæteroquin, ex sententiâ Canonistarum, pro sacris & spiritualibus habentur, sibi vindicent; tamen Jura Episcopalia pro potestatis Territorialis parte non habent. Imò etiam ante tempora Reformationis non utique omnia indulsere Episcopis, qui etiam non simul & semel, nec ubique omnia, quæ ad potestatem Episcopalem deinde relata sunt, obtinuere: eò pertinet, quod *Henricus*, Hassiæ *Landgravius*, circà A. C. 1277. *Moguntino* AE. Synodos in Hassiâ agere denegaret; quodque inter cæteros de *Clivensium Duce*, jam sub initium Seculi XVI., circumferebatur: Ein Hertzog von Clev ist Pabst in seinem Lande. Sic igitur pacto debent Protestantes, Jus Sacrorum: debent Imperio, cui jure competiit, non Pontifici aut Clero; nisi qua hic in partem Catholicam paciscentium transiit: debent potentiæ suæ, quam Deus in Libertatem hanc invalescere voluit. Nunc verò sub complexu *Superioritatis*, à Cæsare & Imperio; respectu tamen semper ad originem ex Libertate habito, recognoscunt. Est enim hoc omnino discriminis inter Potestatem secularem & ecclesiasticam apud Protestantes: quòd ista quidem in recognosci & operari magis depen-

dent à Cæsare; hæc verò, licet ab hoc & Imperio recognoscatur, tamen exerceatur *libere*, nec tam sub Imperio, quàm sub Legibus pactorum: ut dependere aliter ab Imperio, quàm per tuitionem mutuam, & communium jurium per universum, non videatur. Atque sic non modò intelligi potest, quâ ratione Potestatem hanc Sacrorum dixerint Α'υτονομίαν Religionis: ad exemplum veteris Reip. Romanæ, quæ nonnullis Civitatibus & Provinciis permittebat, ut suis Legibus uterentur, (quamvis & hic dissimilia plura.) Verum etiam unde proveniat, quòd cùm Status Protestantes à *Jure Pontificio, & in specie Canonicò*, se exemerint, quâ sol. à verbi Divini & rationis purioris, tum & Status sui dispositione abscedere videri poterant: non tamen in *jus commune Cæsareum* (v. R. I. de 1544. §. 94. ibi: So soll auch der Augspurgisch und andere Abschiede / desgleichen die gemeine beschriebene Rechte / gegen denen Ständen der Augspurgischen Confession, so ihrer Religion / auch diesen Friedstand belangt / bis zu verglichener Vergleichung / suspendirt seyn und bleiben /) reciderint: quo ipso sacra quoque definita reperiuntur, vel mixta etiam, v. c. de prohibitionibus graduum, in matrimoniis, & similia. Quanquam etiam illa Cæsarea civilia jura cùm reciperentur, Decretis Pontificum prævalere non potuerint: ac proinde cùm ipse Cæsar cum Catholicis Jure illô Canonicô, licet non per omnia ùt Pontificiô, utantur, non possint non Protestantes ab illo, & si quæ eidem, quatenus ab ipsis reprobatum est, insistit jurisdictio Imperii, ab illâ exempti pacti usuque & liberi censeri. Id quod quidem cum subjectione & Imperio non pugnat: cum primis quod Libertatem Conscientiarum attineat. Igitur speciem hanc Libertatis eximiæ

præcipui ex communi jure, cæteri non nisi ex privilegio fruuntur; quod tamen asseri non debet. Certum enim est, Principes Imperii, & nunc etiam Comites universos, & quicunque, personali Dignitate prædití, jus territoriale non modò habent, sed & eo adspirare possunt, ut sunt Apanagiati vel secundogeniti, ceræ rubræ usum obtinere: cum quidem, seculò adh. superiori, Comites Imperii istum speciali privilegiò impetrare oportuerit: ceu *Maximilianum II.* Comitibus de *Mansfeld*, & Hoyero quidem Comiti, Anno 1512. usum istum privilegio dedisse, *ap.* Spangenbergium *in Chronico Mansf. c. 348.* legimus, qui tamen anteà cerâ viridi usi fuerant. *Speidel. Notab. v.* Wachs. Et falsa igitur est eorum traditio, qui omnibus illis ceram rubram, ex necessitate juris, tribuunt, qui *Jura Imperatoria*, sive in territoriis sive aliter exerceant: quo referunt, quod non minus *Camera Spirensis*, item *Academia*, earundem *Facultates*, nec non *Scabinatus*, *Curiæ Provinciales*, imò *Comites Palatini* & *Notarii*, cerâ rubrâ utantur: nam in his non ubique jura Imperatoria deprehenderis. Quin & Statuum Imperii posse, vel Collegio vel singulis, ceræ rubræ usum indulgere, ex observantiâ constat: neque ipsi Status, qui personali Dignitate gaudent, id juris à Cæsare impetrare necesse habent; licet illud olim *Civitates Imperiales* per privilegium quæsierint, ùt *Constantia, Biberacum, &c.* aliquæ etiam, & quidem inter eas tales quoque in quorum Senatu Nobiles aut Patricii habentur, nullâ imminutione Dignitatis suæ, usum viridis ceræ etiamnum tenaciter servent, ùt *Lubeca*, *Spira*. *Landsassiis* tantùm citrà Privilegium à Cæsare, vel Concessionem à Principe suò, non licet hodiè sibi usum ceræ rubræ

vir-

vindicare. Et hinc pendet *Taxa Aulæ Cæsareæ*, der Freyheit mit rothem Wachs zu siegeln: quam libertatem s. licentiam obtinuisse videmus à Cæsare nonnullas *Civitates Municipales*, ùt *Budissinam*, *Sedinum*, *&c. Knipschild. Lib. 3. d. Civit. Imper. c. 13. n. 8.* Quibus v. jus illud *in consequentiam Dignitatis suæ* compeṭit, velut *Nobilibus*, (quanquam in illorum Diplomatibus istud ubique insertum expressis verbis reperiri, velit *Besold.* Thes. Pract. *v.* Wachs.) item *Doctoribus*: nam & his istam licentiam controverti non posse vult *Höppingius, c. 3. d. Jur. Sigill c. 54. n. 72.* cùm eosdem infrà *Notariorum* Dignitatem deprimi indignum fuerit: illos adstringere ad docendum titulum istius facultatis non licet; nisi *Sigilla majora*, quibus non in propriis actibus, sed in rebus *jurisdictionis* sibi à Domino territorii concessæ, in ihren Gerichts-Sachen / utuntur, ceræ rubræ, contrà observantiam antecessorum suorum, imprimere voluerint: utut quàm plurimos tale quid etiam *usu & observantiâ immemoriali* obtinuisse constet; cæteros verò, denegante principe, facultatem illam à Cæsare ex privilegiô peculiari consequi posse, indubium sit. Unde vel propterea *Nobiles* sibi *in Diplomatibus suis* quandoque specialiter, per expressionem illius juris, *cerâ rubrâ indefinitè* (& non solùm in consequentiam Dignitatis suæ personalis,) *utendi* prospiciunt: atque sic ad *taxam peculiarem* adstringuntur. Etenim aliàs Nobilem esse, plus est quàm cerâ rubrâ uti: nam hoc plerumque Comites etiam Palatini largiri possunt; nobilitatem verò concedere non utique.

supremæ, subjiciantur. Vidimus notabile præjudicium, quoad exemptionem seu restrictionem si malis, Lansassiatus, quam Potentissimus *Saxon. Elector Duci Holsatiæ* Wiesenburgico tribuit, cum ipsi das Schlos und Ambt Wiesenburg in ein rechtes Allodial und Erbgut mutaret: tunc enim reservata sibi per omnia Superioritate Territoriali, addebat, Er/ der Hertzog/ soll ausser denen Sachen / welche das Ambt Wiesenburg concerniren / sonst vor seine Person/ in Unsern Gerichten zu erscheinen/ nicht schuldig seyn. Quin & hoc tribuendum Libertati *Principum* putaveram: (*Comitibus* idem fortè solùm in eorum terris, qui Dignitate & viribus ipsis pares aut inferiores sunt, indulgebitur,) ut si *in territorio alterius* versentur, *potestatem* suam exercere queant, saltim *in familiam* seu *ministerium & famulitium* suum, etiam cum opus fuerit, per ultimum supplicium; si volente Principe illo territorium ejus intraverint: nam idem quoque fas est *Legatis Regum*, idque cum Juribus territorialibus Hospitis compatibile esse censetur. Neque enim solùm *Christina Sueciæ Regina* in ipso horto Regio Fontis bellaquei nostrâ ætate trucidari jussit *Monarchi de Monaldeschi*, Rege nil reclamante; sed & Legatorum Regiorum unus alterve simile quid in familiam suam suscepit; nim. hæc familia in ipsorum jurisdictione omnimodâ consistit, quaquaversum ambulaverint. Quòd verò etiam *Legati Statuum Imperii* eòdem jure uti queant, licèt fortè eo instrui velint, non dixerim. Quid enim juris potestatisque in familiam suam Legati *ad Comitia Imperii* habeant, id loquuntur compactata publica, cum actis Mareschallatus, & quæ nuper adeò Ratisbonæ disputata sunt. An etiam Libertati Statuum deferendum sit, ut debeant posse dispo-

ta verit, Principes Imperii adv. exteros Reges & Respubl. jure summarum Potestatum hactenus uti, ut Rex Galliæ v. c. adv. Statuum Imperii *præscriptione* illâ, civilibus Legibus definitâ, uti non possit; ceu ipsi adv. Regem, (datô quod inter Gentes, vel ipsarum Dominos, Jus Præscriptionis nullum obtineat,) eâdem non utuntur. Nam illud quidem solum admitti potest, ut ne contra *Imperium* vel Imperatorem, qui Imperium tenet, ac Rempublicam adeò, in universitate Imperii spectatam, Reges aut Respubl. exteræ non possint præscriptione; sed Status ipsi tanquam Cives, utut eximii, *Civitatis* Imperii Rom. Germanici *jure* adeò teneantur: ut eâdem adv. ipsos exteri Reges, tam quoad forum procedendi in Imperii tribunalibus, quam etiam quoad decisionem causarum, uti possint. Tamen illud utique Libertatis haberi debet eximiæ, quòd Princeps Imperii, ubicunque degat, nil quicquam imminutionis in *Dignitate* & prærogativa *Principali* patiatur, indeque nec *forum* ejus per causas accidentarias mutetur, (quicquid sit de *Officialibus* eorundem, licèt etiam in emolumentum illorum contrahant, aut in causis, quæ Principes suos concernunt, & circâ eas delinquant,) neque etiam *Landsassiatui* subjiciatur: quod quidem, (Landsassiatus exemptionem puto,) Principes sibi invicem deferunt; adeòque Libertatis hunc respectum ordinis Principum peculiarem dixeris, qui ad *Status inferioris ordinis*, velut Comites, non pertingat: ut tamen hi, ex causis præter eas, quæ in Landsassiatu fundantur, itidem ratione illorum, quæ personas ipsorum ex causis accidentariis contingunt, alibi terrarum, ubi Landsassii non sunt, ob jus Libertatis, quô ut Status Imperii gaudent, jurisdictioni nulli alii, nisi supre-

supremæ, subjiciantur. Vidimus notabile præjudicium, quoad exemptionem seu restrictionem si malis, Lansassiatus, quam Potentissimus *Saxon. Elector Duci Holsatiæ* Wiesenburgico tribuit, cum ipsi das Schlos und Ambt Wiesenburg in ein recht allodial und Erbgut mutaret: tunc enim reservatâ sibi per omnia Superioritate Territoriali, addebat, Er/ der Hertzog/ soll ausser denen Sachen / welche das Ambt Wiesenburg concerniren / sonst vor seine Person/ in Unsern Gerichten zu erscheinen/ nicht schuldig seyn. Quin & hoc tribuendum Libertati *Principum* putaveram: (*Comitibus* idèm fortè solùm in eorum terris, qui Dignitate & viribus ipsis pares aut inferiores sunt, indulgebitur,) ut si *in territorio alterius* versentur, *potestatem* suam exercere queant, saltim *in familiam* seu *ministerium* & *famulitium* suum, etiam cum opus fuerit, per ultimum supplicium; si volente Principe illô territorium ejus intraverint: nam idem quoque fas est *Legatis Regiis*, idque cum Juribus territorialibus Hospitis compatibile esse censetur. Neque enim solùm *Christina Sueciæ Regina* in ipsoque horto Regio Fontis bellaquei nostrâ ætate trucidari jussit *Monarchi de Monaldeschi*, Rege nil reclamante; sed & Legatorum Regiorum unus alterve simile quid in familiam suam suscepit; nim. hæc familia in ipsorum jurisdictione omnimodâ consistit, quaquaversum ambulaverint. Quòd verò etiam *Legati Statuum Imperii* eòdem jure uti queant, licèt fortè eo instrui velint, non dixerim. Quid enim juris potestatisque in familiam suam Legati *ad Comitia Imperii* habeant, id loquantur compactata publica, cum actis Mareschallatûs, & quæ nuper adeò Ratisbonæ disputata sunt. An etiam Libertati Statuum deferendum sit, ut debeant posse dispo-

tum seculi est, cui Regna etiam alia subsunt, ut membra sua non usque servare possint, sed invita etiam destituere illa necesse habeant. Quin & hoc in *Libertatis* suæ speciem Imperii Statûs trahunt, istudque ad *Cæsarei officii* sponsionem pertinet, quòd nulla *Expectativa* in ditiones suas sive à Cæsare solo, sive cum assumptô consensu *Comitiali*, cuiquam tribui possit. Atque hæc ût & plura alia dici poterant pro *Civitatibus Imperialibus* quatuor, Uberlingen / Offenburg / Zell am Hammersbach / & Gengenbach / quas *Domus Austriaca* sibi poscebat, zum æquivalent gegen den Verlust der Stadt und Festung Freyburg. Sed non esse rationis paritatem censet *Potentiss. Elect. Brandenburgicus*, quando pro *satisfactione*, sibi ab Imperio ex promisso assertâ, pro tot periculis damnisque pro Imperii tutelâ susceptis, inter alia nunc quidem Civitates Imperiales tres, Mülhausen / Northausen und Dortmund expetit: nec posse Libertatem suam objectare Civitates: quod post sanctionem illam pragmaticam R. A. 1548. nullus Status quacunque ratione eximi possit vel debeat; quin potius eò allaborandum sit, ut Circuli Imperii redintegrentur, quàm diminuantur: quòd quilibet Statuum tueri potius Constatum suum teneatur, in Libertate illâ communi; quòd ne quidem Libertas illa permittat, ut in collectis seu præstationibus erga Imperium alter voto suo alteri officere, & ne majoribus quidem minora, contrà Legem Societatum aliarum, vinci possint: quod per modum conventionis liberæ hæc talia, quæ ad Statûs cujusquam præjudicium, licet temporale vel subitaneum, vergerent, nec aliter, effici oporteat: quòd cuilibet Statuum Libertas sua denuò per *Instrum. Pac. Osnabr. art. 5. §. 4.* & *Instr. Monast.*
art.

art. 8. ceu perpetua & fundamentali lege, firmari, & guarantia inter ipsos vel maxime Status invicem, *art. 17.* & per [illegible] totius communionis praemissi sit: se non esse in commercio, imo & ipsis privilegiis de non alienando nec oppignorando instructas: non [illegible] familias cum formatoribus Libertati eximi. [illegible] esse Civitates, & ad has Tremanianum [illegible] Visurgim super-intens, quae Imperio propugnaculum [illegible]. Omnia de-inque sub exemplo facilius [illegible] quam concessio juri inhaerere [illegible]. Verum ista species Libertatis ad *Conformationem Imperii*, sive die Reichs-Verfassung in Teutscher [illegible] pertinet. Alteram speciem, ad universum relatam, *[illegible]*, & [illegible] ille ad quaevis [illegible] Imperii [illegible], quatenus [illegible] considerantur Status, ut illis pro [illegible] imperari non possit; sed libertatem intercedendi habeant atque [illegible]tentia justa & urgente, Legibus probari. Ipsis quatenus illi interveniunt negotiis universi active & [illegible] Imperii [illegible]: ita suffragandi jus illud constituit [illegible]; quae quidem qualitas non modo à Superioritate, Potestate & Immedietate, sed ab ipsa etiam Libertate discernenda est. Interea Libertatis Principum Statuumque caeterorum fuerit, quod cum antehac Electoribus ab antiquo (v. A. B. c. 12. ibi: *frequentius solito congregabuntur*,) conventus habere super negotiis Imperii suique Collegii, integrum fuerit, Caesare etiam non requisito: idem postea, ceu species *Libertatis*, reliquis etiam Statibus, eorumque Collegiis per *Capitulationes* firmatum sit.

§. 11. Extra respectum universi, licet frustra quis tenta-

tum seculi est, cui Regna etiam alia subsunt, ut membra sua non usque servare possint, sed invita etiam destituere illa necesse habeant. Quin & hoc in *Libertatis* suæ speciem Imperii Statûs trahunt, istudque ad *Cæsarei officii* sponsionem pertinet, quòd nulla *Expectativa* in ditiones suas sive à Cæsare solo, sive cum assumptô consensu *Comitiali*, cuiquam tribui possit. Atque hæc ut & plura alia dici poterant pro *Civitatibus Imperialibus* quatuor, Uberlingen / Offenburg / Zell am Hammersbach / & Gengenbach quas *Domus Austriaca* sibi poscebat, zum Equivalent gegen den Verlust der Stadt und Festung Freyburg. Sed non esse rationis paritatem censet *Serenissim. Elect. Brandenburgicus*, quando pro *satisfactione*, sibi ab Imperio expromisso assertâ, pro tot periculis damnisque pro Imperii tutelâ susceptis, inter alia num quidem Civitates Imperiales tres, Mühlhausen / Nordhausen und Dortmund expetit: nec posse Libertatem suam abjurare Civitates: quod post sanctionem illam pragmaticam R. A. 1548. nullus Status quacunque ratione eximi possit vel debeat; quin potius eò allaborandum sit, ut Circuli Imperii redintegrentur, quàm imminuantur: quòd quilibet Statuum tueri potius Constatum suum teneatur in Libertate illâ communi: quòd ne quidem Libertas illa permittat, ut in collectis seu præstationibus erga Imperium alter voto suo alteri officere, & ne majoribus quidem minora, contrà Legem Societatum aliarum, vinci possint: quod per modum conventionis liberæ hæc talia, quæ ad Statûs cujusquam præjudicium, licet temporale vel subitaneum, vergerent, nec aliter, effici oporteat: quòd cuilibet Statuum Libertas sua denuò per *Instrum. Pac. Osnabr. art. 5. §. 4.* & *Instr. Monast.*

art.

art. 65. ceu perpetuâ & fundamentali lege, firmata, & guarantia inter ipsos vel maxime Statûs invicem, *art. 17.* & per formam totius conventionis promissa sit: se non esse in commercio, imò & ipsis privilegiis de non alienando nec oppignorando instructos: non posse millenas familias cum fortunis suis Libertati eximi. Innocentes esse Civitates, & ad hæc Tremoniam unicè inter Rhenum & Visurgim superstitem, quæ Imperio propugnaculum præbeat. Omnia denique sub exemplis faciliùs accipi, & hinc posteà magis quàm concesso juri inhærere solitum esse: & si quæ alia. Verùm ista species Libertatis ad *Constitutionem* Imperii, oder der Reichs-Verfassung in dessen Gliedern, pertinet. Alteram speciem, ad universum relatam, *Jus suffragandi* conficit, & concursus ille ad quævis ardua Imperii negotia, quatenus scil. considerantur Statûs, ut illis pro arbitrio imperari non possit; sed libertatem intercedendi habeant, idque cum renitentiâ justâ & urgente, Legibus probatâ. Nam quatenus illi interveniunt negotiis universi activè & consulta Imperii efficiunt: ita suffragandi jus illud constituit die Reichs-Standschafft; quæ quidem qualitas non modò à Superioritate, Potentatu & Immedietate, sed ab ipsa etiam Libertate discernenda est. Interea Libertatis Principum Statuumque cæterorum fuerit, quòd cum antehac Electoribus ab antiquo (v. A. B. *c. 12.* ibi: *frequentius solito congregentur,*) conventûs habere super negotiis Imperii suique Collegii, integrum fuerit, Cæsare etiam non requisito: idem posteà, ceu species *Libertatis*, reliquis etiam Statibus, eorumque Collegiis, per *Capitulationes* firmatum sit.

§. II. Extra respectum universi, licèt frustra quis tenta-

SECTIO II.

De Partibus seu Speciebus LIBERTATIS STATUUM genuinis.

§. I.

ÆQuiparari non modò *Regibus* Electores, saltim illos immediatè sequi, constat: (nam & Reges invicem ordine suo utuntur, unusque alterum loco sequitur;) verum etiam *Principes Imperii* indivisô nexu Electoribus adhærere, & exhinc eodem jure *Liberis Rebus publicis*, ùt sunt *Venetiarum*, *Belgarum*, *Helvetiorum*, anteferendos esse, *Legatio Neoburgico-Palatina*, in Conventu *Bilefeldiano*, 1671., propugnavit, (Diar. Eur. *XXIV. p. 214.*) extantque hanc in rem scripta probè in partem principum munita. Cumprimis v. *ArchiDuces*, qui inter Principes primum locum sustinent, Electoribus se æquiparant, & idcircò Legatos suos Principibus in personâ præferendos esse volunt, Crus. *c. 6. de Jure prœdr. n. 9.* Quod utique magnæ Libertatis habendum est, & parem haberi, & imò præferri summis posse Imperantibus, qui nullius alterius Imperio continentur. Est v. species illa culmen & apex Libertatis.

§. II. Illam sequuntur, quæ ad *universitatem Imperii* respiciunt; ejusque tum *constitutionem*, tum *administrationem* s. regimen universi. Equidem Libertatis egregia species est, quòd *invitus* non possit Status ullus Imperii ab altero Statu *eximi*, seu in *medietatem* trahi; neque cum neque sine onere. Et quam-

Et quamvis antehac *Civitates Imperiales*, adeò remansisse censerentur in Imperii non modò sed & Imperatoris patrimonio, ut ejusdem necessitatibus, post subtractos ei reditus cæteros, magis inservirent; nec propterea tantâ libertate fruerentur, in quâ quidem Status superiores jam constituti fuerant: adeò ut alienari intra Imperium vel oppignorari saltim potuerint, velut suô locô dicetur; nisi privilegiis sibi prospexissent. Tamen sequiori tempore, postquam membra imperii validiùs unita sunt, nullo discrimine inter illas & Status reliquos, eò ventum est, ut citius Episcopatûs, eò quod faciliùs Capitulis [illegible] in secularium redigantur, quam extingatur invita Imperialis Civitas: quamvis etiam, quà *Principatus Ecclesiastici*, non illi subjiciantur Statibus aliis; sed uniti fuerint, seu addicti, per *Instrum. Pacis*, in satisfactionem Statibus aliis, qui [illegible] Episcoporum versus Imperium, mutatâ in seculum facie, [illegible]. *Vesontium* v. Bysantz/ Imperialis Civitas, Hispaniarum Regi pro evacuando *Franckenthalo* transcriptum [illegible] consenserit: wobey die übrige Reichs-Stände sich alle competentia jura reservirt, und solches reservat von denen gesamten Reichs-Ständen vor dergestalt billich erfunden worden/ daß sie in deme Reichs wegen ertheilten Consens außdrücklich bedungen: *quòd hæc transcriptio Civitatis Bisontinæ, ejusdemque subsecutus consensus, futuris temporibus aliisque Imperii Civitatibus non nocere, nec pro exemplo allegari, aut in ullam consequentiam trahi debeat.* Unde ne quidem *volens* Imperii membrum Libertate suâ se abdicare poterit. Quod enim *Exteris* decerpta ab Imperio membra, & exuta pristinâ Libertate, relinqui oporteat, fa-

circà religionem, tot inter Pontificum invasiones & abusus, ipsum tenuit *universum Imperium*, Statúsque Ecclesiastici regimen penes *Cæsares* (cùm ipsi adhuc dum in terris Imperii Statuumque Episcopos constituerent & sacra ordinarent, v. Hortleder. *Lib. V. d. ct. Bell. Germ. c.15 seq.*) constitit: eòque rem deduci volebant, universalis Concilii exceptione, *Protestantes.* Cum v. istud obtinere non possent, (Thuan. l. *Histor.*) suæ simul conscientiæ & ditionibus consulere necesse habuerunt, ut quibus jam præerant cum Superioritate Territoriali, illis dehinc quoque, ad normam Ecclesiæ, per Religionis emendationem prospicerent; sicque *jura Episcopalia*, (non quidem eô sensu, quô hæc Pontificii disponere illisque partim secularia, partim quoque interna Religionis, & quæ ministerii sunt, miscere solent,) cum *Transactione Passaviensi* sibi asseruerunt. Neque enim expressè Protestantibus Ecclesiastica jurisdictio per istam Pacif. concessa est: non etiam illam sibi ex hypothesi religionis suæ sumserunt; quasi hâc permissâ etiam permitti illis sacrorum illam potestatem oportuerit, ùt L. Hugo *c. 5. d. Statu Region. German.* §. *27. seq.* multoque minus cum *Tabore, d. Regim. Imperant. Eccles. th. 23.* & Boekelm. *Disp. inaugur. Med. 1. axiom. 8.* asseri potest, Imperii Statùs Episcopalia Jura, sibi eô usque per injuriam erepta, quæ Superioritatis jure competere ipsis debuissent, recuperasse. Nam sicuti Superioritas territorialis non nisi per decerpta Jura ex Cæsarea potestate, juribusque universo debitis, variô titulô modôque, exaltata est; nec tamen inter hæc sacra Statibus, quà territoriis valuerunt, competiere: abstracta & usurpata, seu retenta potius, per Papam & Episcopos, in Imperio: Ita omnino Statùs Protestan-

dent à Cæsare; hæc verò, licet ab hoc & Imperio recognoscatur, tamen exerceatur *liberè*, nec tam sub Imperio, quàm sub Legibus pactorum: ut dependere aliter ab Imperio, quàm per tuitionem mutuam, & nexum jurium per universum, non videatur. Atque sic non modò intelligi potest, quâ ratione Potestatem hanc Sacrorum dixerint Αὐτονομίαν Religionis, ad exemplum veteris Reip. Romanæ, quæ nonnullis Civitatibus & Provinciis permittebat, ut suis Legibus uterentur, (quamvis & hic dissimilia plura.) Verùm etiam unde proveniat, quòd cùm Status Protestantes à *Jure Pontificio, sive specie Canonico*, se exemerint, quà scil. à verbi Divini & rationis purioris, tum & Status sui dispositione abscedere visi deprehendebantur: non tamen in *Jus commune Cæsareum* (v. A. R. 1644. §. 94. ibi: So soll auch der Augspurgisch und andere Abschiede / desgleichen die gemeine beschriebene Rechte / gegen denen Ständen der Augspurgischen Confession, so weit die Religion / auch diesen Friedensschluß belangt / biß zu christgemässer Vergleichung / suspendirt seyn und bleiben /) reciderint: quo ipsô sacra quoque definita reperiuntur, vel mixta etiam, v. c. de prohibitionibus graduum, in matrimoniis, & similia. Quanquam etiam illa Cæsarea civilia jura cùm reciperentur, Decretis Pontificum prævalere non potuerint: ac proinde cùm ipse Cæsar cum Catholicis Jure illô Canonicô, licet non per omnia ut Pontificiô, utantur, non possint non Protestantes ab illo, & si quæ eidem, quatenus ab ipsis reprobatum est, insistit jurisdictio Imperii, ab illâ exempti pactis usque & liberi censeri. Id quod quidem cum subjectione & Imperio non pugnat: cum primis quod Libertatem Conscientiarum attineat. Igitur speciem hanc Libertatis ex-

ves Jura illa Sacrorum, saltim quod non aliter suis suorumque subditorum conscientiæ, in re desperatâ, consulere possent, sibimet asseruêre; idque cum dehinc pactis firmaretur, in partem Libertatis transiit, utut hæc solum ad Status *Protestantes* pertineat. Imò hi etiam deinceps Potestatem illam Sacrorum ad *Superioritatem Territorialem*, ejusque partem alteram retulerunt, ut in Instr. Pac. *art. 8.* idem occurrit, ibi: *Libera Juris territorialis tam in Ecclesiasticis quàm Politicis exercitio.* Etenim Statûs quidem *Catholici*, quamvis reformationem terrarum, aliaque nonnulla, quæ cæteroquin, ex sententiâ Canonistarum, pro sacris & spiritualibus habentur, sibi vindicent; tamen Jura Episcopalia pro potestatis Territorialis parte non habent. Imò etiam ante tempora Reformationis non ubique omnia indulsere Episcopis, qui etiam non simul & semel, nec ubique omnia, quæ ad potestatem Episcopalem deinde relata sunt, obtinuere: eò pertinet, quod *Henricus*, Hassiæ *Landgravius*, circâ A. C. 1277. *Moguntino* AE. Synodos in Hassiâ agere denegaret; quodque inter cæteros de *Clivensium Duce*, jam sub initium Seculi XVI., circumferebatur: Ein Hertzog von Clev ist Pabst in seinem Lande. Sic igitur pacto debent Protestantes, Jus Sacrorum: debent Imperio, cui jure competiit, non Pontifici aut Clero; nisi quatenus in partem Catholicam paciscentium transiit: debent patentiæ suæ, quam Deus in Libertatem hanc invalescere voluit. Nunc vero sub complexu *Superioritatis*, à Cæsare & Imperio; respectu tamen semper ad originem ex Libertate habito, recognoscunt. Est enim hoc omnino discriminis inter Potestatem secularem & ecclesiasticam apud Protestantes: quòd ista quidem in recognosci & operari magis depen-

deat à Cæsare; hæc verò, licet ab hoc & Imperio recognoscatur, tamen exerceatur *liberè*, nec tam sub Imperio, quàm sub Legibus pactorum: ut dependere aliter ab Imperio, quàm per tuitionem mutuam, & nexum jurium per universum, non videatur. Atque sic non modò intelligi potest, quà ratione Potestatem hanc Sacrorum dixerint Αὐτονομίαν Religionis: ad exemplum veteris Reip. Romanæ, quæ nonnullis Civitatibus & Provinciis permittebat, ut suis Legibus uterentur, (quamvis & hic dissimilia plura.) Verùm etiam unde proveniat, quòd cùm Status Protestantes à *Jure Pontificio*, & in specie *Canonicò*, se exemerint, quà scil. à verbi Divini & rationis purioris, tum & Statûs sui dispositione abscedere videri poterat: non tamen in *Jus commune Cæsareum* (v. R. A. 1544. §. 94. ibi: So soll auch der Augspurgisch und andere Abschiede / desgleichen die gemeine beschriebene Rechte / gegen denen Ständen der Augspurgischen Confession, so viel die Religion / auch diesen Friedstand / belangt / bis zu obgemeldter Vergleichung / suspendirt seyn und bleiben /) reciderint: quò ipsò sacra quoque definita reperiuntur, vel mixta etiam, v. c. de prohibitionibus graduum, in matrimoniis, & similia. Quanquam etiam illa Cæsarea civilia jura cùm reciperentur, Decretis Pontificum prævalere non potuerint: ac proinde cùm ipse Cæsar cum Catholicis Jure illô Canonicô, licet non per omnia ut Pontificiô, utantur, non possint non Protestantes ab illo, & si quæ eidem, quatenus ab ipsis reprobatum est, insistit jurisdictio Imperii, ab illâ exempti pactis usque & liberi censeri. Id quòd quidem cum subjectione & Imperio non pugnat: cumprimis quod Libertatem Conscientiarum attineat. Igitur speciem hanc Libertatis ex-

[illegible] non habent *Protestantes*, simpliciter ut Status, sed ut Status Protestantes: atque hæc sicut inesse censetur ipsorum territoriis, ita *Nobilibus immediatis* tale quid ex simplici personali jure etiamnum competit. Quapropter ne quidem à Juribus Libertatis Statuum protestantium circà Religionem, ad ipsos *immediatos*, (sive Nobiles, sive alios,) argumentari licet. Nam ita vi illius Libertatis, observantiâ Judiciariâ, in Aulâ Imperiali servatur Assessorum *ficta paritas*, in caussis inter Imperii Status diversæ Religionis controversis: quâ quidem immediati non Status non fruuntur, multoque minus *mediati* cives. *add.* Tr. *nostr. d. Gravam. extraj.* c. 6. §. 29. *n.* [illegible]

§. [illegible] Enimverò sicut magnus utique favor esse debet pro *Libertate Matrimoniorum*, de quibus modò diximus: ita servituti proximum est, quod Principibus *Galliæ* in Domo Regiâ, sine Regis assensu, connubia inire non liceat. *v.* Minister. *Richel. & Mazarin. IX. c. 6.* Idque non modò nunc sed & antehac, & cùm Monarchia non adeò invaluisset. Unde crimini objectum est *Duci Alensonio*, quod matrimonium instituisset inter filium suum & *Ducis Eboracensis* filiam, invito Rege *Carolo VII.* Et tamen consuetudinem hanc tunc demum validam, (secus irrationabilem,) esse censet Ertl. *in Palæstra, d. Jurib. Principum, Exercit.* 15. quando sedes Apostolica illam firmasset. Imo firmamentum satis idoneum mori illi Ratio status præbet. In *Germaniâ* v. non est peculiaris illa Libertas Statibus, quòd matrimonia inire possint pro lubitu: istud enim cum omnibus Germaniæ incolis commune habent; Sed quod *Dispensatione* contrà LL. positivas, communes illas s. Canonicas, Protestantes non indigeant.

Equidem habuisse olim quoque, ratione Principum universorum, *Imperatorem* jus dispensandi, eò quòd Leges Pontificiæ à receptione Imperiali, & non aliter, Cives Statusve Imperii stringerent: & nunc etiam de jure; saltim in actu signato, & comprimis ex hypothesi Protestantium, Eum id habere, certum est. v. *Ludovici Bavari Imp.* dispensationem, inter *Marchionem Brandenburgensem & Ducissam Carinthiæ*, ap. *Goldast.* Tom. 2. *Monarch. S. R. I. pag. 1383.* Nunc autem *Catholici Principes* in his talibus Papæ judicio se submittunt; ad quem Ecclesiasticum judicium referunt. Nam hujus esse cognitionem super matrimonialibus, tanquam causa spirituali, profitentur: (*v. Petr. Suav. Hist. Concil. Trident. Lib. 8. p. 876.*) & eò non minus facultatem dispensandi, in *Lege* etiam *divinâ morali*, retinent. Hic utique verò Papa causas illas dispensationum, Nunciis Apostolicis, Archi-Episcopis vel Episcopis, delegare solet. Protestantes autem, ut ut *Jure Pontificio* quoad *gradus* matrimoniorum non tenentur; & hoc quidem subditi illorum; nisi quà in terris Principum retentum est: Ita pars quoque Libertatis est, quod matrimonia inire possint in gradibus illo jure prohibitis: (nam *civile jus* in his talibus, ubi à receptione ejus Pontificia jura locum obtinuerant, ne *Catholicos* quidem unquam obligavit,) sine dispensatione Cæsaris: Carpz. *II. Consist. 110.* quippe quòd nec Cæsaris Imperium, quà conscientias Protestantium, in actum exercitum deducatur: hique conscientiam suam simpliciter, ex interpretatione saniori Scripturarum informent. Igitur cum possint Protestantes, qui Superioritate pollent in suis territoriis, sive actu sive potentiâ, pro Libertate suâ, *præter & contra LL. Imperii s. Canones*, inire

nuptias: ut non minus asseruit *Dux Christianus Megapolit.* in *Diar. Europ. P. XI. p. 529.* *Statutis* verò propriis & Antecessorum non teneantur, & jus Divinum rigidè observent: hinc inter ipsos & in illorum matrimoniis *nulla dispensatio* locum habet. Ipsi verò *subditis* suis contrà jura communia dispensant; hactenus quoque summi & indepentes quoad Jus Canonicum, quà retinuere istud liberè in suis territoriis: quale quid etiam *Nobiles immediati* per sua judicia Ecclesiastica, (Rüdinger. 4. *Obs. 37.*) inter subditos suos, suscipiunt. Quod si autem casus *inter Principes* aliosve, qui Statutis Provincialibus non subjiciuntur, eveniat, de quo num in eo matrimonium juri divino adversum sit? dubitetur; tunc vel *Consistoriis* suis, oder ihren zu denen Geistlichen Sachen Verordneten Collegiis, quorum Membra jurejurando, quo Principi vel Domino suo obstricti sunt, ab his relaxari solent, quæstionem illam, ut desuper arbitrium & decisionem num juri Divino conjugium tale congruat nec ne? depromant, vel etiam aliquot *Collegiis Theologorum & JCtorum* Academicis, committunt, damit solche Heyrahten/ wann sie zulässig/ so dann auch vor der Welt nicht angefochten/ auch die Gewissen beyder Theile desto mehr gestärcket/ und versichert werden mögen das solche Ehe vor GOtt nicht sündlich etc. v. *Scripta, Responsa & Judicia, occasione Colloquii Oettingæ habiti, A. 1681. 10. Octob. super matrimonio Ludovici, Principis Oettingensis, cum defunctæ uxoris sorore*; item *Responsum Rintel. A. 1652.* in pari causâ: ubi tamen *n. 618.* id malè ad *dispensationem* refertur, & exemplis *Catholicorum* Principum, *n. 644. seqq.* illustratur, quibus Papa dispensavit. Enimverò si de Matrimonii Impedimentis quæstio non versetur,

fertur, sed si alias ad judicium contentiosum causa respiciat, ut si de *vinculo* matrimonii quæstio sit: tunc quidem *Cæsaris jurisdictio* ab antiquo fundata fuerat: eoque pertinet *Tract. de Jurisdictione Imperat. in causis matrimonialibus, Occami, à Goldasto* exhibitus, *Tom. I. Monarch. p. 21 seqq.* Nunc autem respicere quidem de jure etiam debebant Cæsarem, ejusque jurisdictionem, *Principes Catholici*, nec Episcopos vel Papam adire. *Conf.* Deckherr *ad Pacif. Relig. in Art. V. Inst. Pac. Part. 1. p. 151.* Nec potuit Episcopus Monasteriensis in causâ *Matrimoniali Benthemensi*, nisi quòd ibi altera pars Reformata fuerit; aliter quam sub reservato jurisd. Cæsareæ, intercedere. Es versprechen Münster und Hollande in Pacif. A. 1974. art. 6. bey Ihr. Käyserl. Majest. sich dahin zu bemühen / wie in dem Westf. Hause Benthem Friede und Einigkeit / und zuforderst eine [illegible] wieder aufgerichtet und befestiget werden möchte / jedoch hierdurch der Käyserlichen Jurisdiction nichts benommen. Maxime autem *Protestantes* à Cæsareâ jurisdictione liberos esse volunt: Quodque nullum plane judicem in Matrimonialibus agnoscere teneantur, illud nullam habere rationem aliam, tradit *Cæsar. Furstnerius, c. 28. d. Jure Suprem. Pr. Germ. in fin.* quàm quòd personæ Principum sint *liberæ*: ideoque in iis, quæ merè personalia sunt, qualis sit obligatio matrimonii, non nisi conscientiæ internô vinculô obstringi possint. Et tamen si quæ hic Libertas Protestantibus competeret, non foret hæc simpliciter à Libertate Personarum, quæ quidem ipsis cum Catholicis communis est, sed à Pactis Religionis causâ initis; modò etiam eò usque porrigantur. Fuit sanè quòd adhuc ad Episcopos dijudicatio illa causarum matrimonialium.

[illegible] alterat Dux *Christianus Megapolit.* [illegible] *Statuti* verò propriis & Ante- [illegible] ,& jus Divinum rigidè observent: [illegible] & in illorum matrimoniis *nullo dispensatio* [illegible] ipsi verò *subditis* suis contrà juxta communis [illegible] quoque summi & independentes quoad [illegible], quà retinuere illud liberè in suis territoriis [illegible] *immediate* per sua judicia Eccle- [illegible], Rüdinger. [illegible] inter subditos suos, [illegible]. Quod si autem casus *inter Principes* aliosve, qui [illegible] Provincialibus non subjiciuntur, eveniat, de quo num in eo matrimonium juri divino adversum sit? dubitatur; tunc vel [illegible] denen Geistli[illegible] chen [illegible] Collegio, quorum Membra jurejurando, quô Principi [illegible] sui obstricti sunt, ab iis relaxari solent, quæstionem illam, ut desuper arbitrium & decisionem num juri Divino conjugium tale congruat nec ne? depromant, vel etiam aliquot *Collegiis Theologorum & Jurisconsultorum* Academicis committunt, damit solche Heyrahten / [illegible] zulässig / [illegible] und vor der Welt nicht angefochten / auch die [illegible] Theile desto mehr gestärcket [illegible] und [illegible] mögen das solche Ehe vor GOtt nicht [illegible]. [illegible] *Scripta, Responsa & Judicia, occasione Collegii* [illegible] *habiti, A. 1681. 10. Octob. super matrimonio Lu*[illegible] *Principis Oettingensis, cum defunctæ uxoris sorore*: item *Responsum Rintel. A. 1652.* in pari causâ: ubi tamen *n. 61.* id [illegible] ad *dispensationem* refertur, & exemplis *Catho*[illegible] Principum, *n. 6*[illegible] *seqq.* illustratur, quibus Papa dispensavit. Enimverò si de Matrimonii impedimentis quæstio non versetur,

setur, sed alias ad judicium contentiosum causa respiciat, ut si de *vinculo* matrimonii quæstio sit; tunc quidem *Cæsaris jurisdictio* ab antiquo fundata fuerat: eoque pertinet *Tract. de Jurisdictione Imperat. in causis matrimonialibus*, *Occami*, à *Goldasto* exhibitus, *Tom. I. Monarch. p. 21. seqq.* Nunc autem respicere quidem de jure etiam debebant Cæsarem, ejusque jurisdictionem, *Principes Catholici*, nec Episcopos vel Papam adire. *Conf.* Deckherr *ad Pacif. Relig. in Art. V. Inst. Pac. Part. 1, p. 151.* Nec potuit Episcopus Monasteriensis in causâ *Matrimoniali Benthemiensi*, (nisi quòd ibi altera pars Reformata fuerit:) aliter quam sub reservatô jurisd. Cæsareæ, intercedere. Es versprachen Münster und Holland in Pacif. A. 1974. art. 6. bey Ihr. Käyserl. Majest. sich dahin zu bemühen/ wie in dem Gräfl. Hause Bentheim Friede und Einigkeit/ und zuforderst eine ehliche Liebe/ wieder aufgerichtet und befestiget werden möchte; jedoch hierdurch der Käyserlichen Jurisdiction nichts benommen. Maximè autem *Protestantes* à Cæsareâ jurisdictione liberos esse volunt: Quodque nullum plane judicem in Matrimonialibus agnoscere teneantur, illud nullam habere rationem aliam, tradit *Cæsar. Furstenerius*, *c. 28. d. Jure Suprem. Pr. Germ. in fin.* quàm quòd personæ Principum sint *liberæ*: ideoque in iis, quæ merè personalia sunt, qualis sit obligatio matrimonii, non nisi conscientiæ internô vinculô obstringi possint. Et tamen si quæ hic Libertas Protestantibus competeret, non foret hæc simpliciter à Libertate Personarum, quæ quidem ipsis cum Catholicis communis est, sed à Pactis Religionis causâ initis; modò etiam eò usque porrigantur. Fuit sanè quòd adhuc ad Episcopos dijudicatio illa causarum matrimonialium.

num pertinere neque illis eam per Pacif. Relig. ademptam fuisse, quidam assererent. Sed *v. Refer.* ap. *Gylmann. Tom. I. P. I Tit.3. in vot. ad Supplic. 8. foli 187. seq. & artic. V. Instr. Pac.* §. *16. ubi* §. *20.* Pacificatio Relig, declaratur. Quin etiamnum reperti sunt, qui saltim ex eo capite, quòd Protestantes non amplius causas Matrimoniales pro spiritualibus habeant, *ad Cameram* eas deferri posse crederent: ùt *Mevius 2. Decis. 365. n. 16.17.* (facilius locum pro illis in Tribunali suo *Wismariensi* reperturus.) Nam tempore fundatæ Cameræ Cæsar & universi Status jurisdictionem *Spiritualium* ad Pontificem referebant, aut tamen nil ex causis Matrimonialibus Jurisdictioni, quoad Cameræ concredebatur, tribuerant, ut saltim penes Cæsarem ejusque Aulam substitisse eam necesse fuerit. Quod si enim Jurisdictio aliqua Matrimonialis Cameræ concessa fuisset: non posset ea usurpari post Pacif. religiosam ulteriùs, quàm à concedente Cæsare etiamnum in Aulâ úsurpatur. Cæterum verò est, quod hodienum, sive inter Catholicos sive Protestantes quæstio super validiate Matrimonii in Camerâ incidat: illa tanquam præjudicialis, & quæ tamen eò non pertineat, per Decretum an gehörige Orthe / seu ad Judicem competentem, remittatur. Roding. *Lib. 1. Cam. Tit. 31. n. 4* §. *5.* Reinking. *3. R. S. & Eccl. 1. c. 10. n. 24. seq.* Et cùm ad Cameram illa causa devolvi haud unquam possit; sicut fieri posse debet in his, quarum cognitionem *Austrega* suscipiunt: hinc ad Austregas itidem deferri non poterit. *Cæsar* etiam in ejusmodi Jurisdictionem Spiritualium, quoad *Catholicos*, non facilè, & non nisi quantum ad conciliationem fieri potest, se intromittit: diremptio enim aut dijudicatio causæ ipsius eò re-genssis non nisi Jurisdictio-
nis

nis Episcopalis habetur. Sed nec inter *Protestantes* Cæsar ipse cognoscit, neque ei cognitio illa deferri solet, ne aliàs ad Pontificem referre, aut saltim gravare Protestantes contrà doctrinam ipsorum, posset; indeqve Principes ipsi deterioris forent conditionis, qvàm subditi illorum. Intereà ob id imploratus *Cæsar Commissarios* ejusdem religionis deputare solet, ùt in *c. Megapol.* etiam qvoad punctum sævitiæ, s. *principalem* qvæstionem, factum est. (Diar. Europ. *P. XI. p. 546. seq.*) Atq; Commissarii illi deinceps consilio Theologorum & Jurisconsultorum utuntur: eaq; via tutior est, qvàm si pars altera, renitente nec compromittente parte adversà, Consistorio suo vel conjuncti Principis, dijudicationem causæ committere vellet: quod *Mylero* placuit, *Gamol. c. 8. n. 6.* Quin & citrà Commissionem Cæsaream pars altera, super facto probè instructo, judicia *Collegiorum* probatorum requirere, eique insistere potest: tunc autem si pars adversa ad Cæsaren, provocet, rationem causæ Cæsareæ Majestati vel ex eo saltim reddi oportet, qvòd Jura etiam Libertatis cujuscunque Cæsari & Imperio Statûs debeant. Utique vix est, ut Decisionem Pragmaticam expectes, cum *Bækelmanno, Axiom. 8. Diss. inaugur.* quisnam Protestantium Principum judex esse debeat in cc. Matrimonialibus? Et quamvis ille tutiorem esse censeat, idque ex naturà Potestatis subjectionis nesciæ, uti loquitur, viam *compromissi*: hanc tamen non facile est, ut obtineas. Denique si non tam de vinculo matrimonii, qvàm de *possessorio*, velut de reposcendà uxore, ùt & de *sævitiæ querelis*, de *alimentis*, *dote*, *dotalitio* & *simil.* agatur: ita cùm ad Cameram causa deferri possit, etiam ad Austregas posse provocari, dicendum

G est.

est, in caus. *Megapolit.* Diar. Europ. *P. XI. p.* 518.

§ V. Sicut autem hæc Libertatis species ad *animum*, ita ad *corpus* illa pertinet, quâ *Judicem* sortiuntur Principes & Comites Imperii, si *capitaliter delinquant*, ubicunque fuerint, non nisi Cæsarem. Sic enim habet *Friderici II.* Constitutio, *ap.* Goldast. 2. der R. Satz *fol.* 22. Wo es aber Fürsten und anderen hohen Leuten an ihr Leib / an ihr Ehr oder Recht gehet / das wollen wir selber richten / auff die Weise / wie es in dem Käyserl. R. von alten Zeiten herkommen / & Constitutio *Alberti I. ap.* Eund *d. l. fol.* 27. daß des Reichs Hof habe einen Richter / der ein Freymann sey / und die Leute richten soll / die ihme klagen von allen Leuten / ohne Fürsten und andere hohen Leut / wo es gehet an Ihr Leib oder an Ihr Ehr / ... Consonat *Spec.* Suev. *ap.* Goldast. *Tom. I.* der R. Satz. *fol.* 37. Uber der Fürsten Leib und über ihr Gesind soll niemand Richter seyn denn der König. Eamque sententiam servant Doctores *ap.* Myler. *ad Rhumelin. ... Disp. I. Cor.* 5. Illud nemo negaverit, quin Imperio Romano ejusque Majestati Jus vitæ & necis competat. Quod si etiam *Aristocraticum* foret Imperium, eodem posset uti in Senatores singulos, nisi quod sic ... oporteat Aristocraticos Doctores, quod Principes Imperii ad *Optimatum* jura constituenda censuerint, in Republ. non a ... quam potius singuli quid Libertatis, quæ par est Regiæ, præferant. Hinc ... ab antiquo Jurisdictio capitalis penes Cæsarem resederit, statim quod non solita fuerit Majestas Cæsaris sine assumptione Electorum, si non omnium saltim quorundam, & aliorum Principum Imperii,

in

in re tanti momenti, quæ motûs in Imperio excitare possit, decernere. Tamen ultra hominum memoriam ultima in Statum Imperii, sive Principem s. Comitem, supplicia nulla, sed captivitates aliaque remedia adhibita sunt: quæ tamen procedendi ratio non tam ad quæstionem juris quàm consilii pertinet. Planè in causis *fractæ pacis*, ubi proscriptio s. bannum condemnato periculum capitis & vitæ infert, judicium Cameræ Spirensis, nec minus Aulicum Imperiale, cognoscere potest. Illatum quoque Bannum hactenus est per judicia illa *Civitatibus* quoque *Imperialibus*, non Statibus, citrà Comitiale placitum. (Etiam de Banno, aliter quàm Statibus inferendo, dubium nullum est.) Videlicet executio illius adversus Communitates alias quoque facilior: & Imperialium Civitatum vita caputque periculo non eô modô ut Principis exponitur. Nunc verò, uti non modò Aulæ Imperiali simpliciter Principes proscribendi facultas, aut ejus exercitium potiùs, controversum vel dubium redditum, sed & ægrè Cameræ Imperiali ampliùs permitti voluit: quicquid sit quod huic custodiæ Constitutionis Pacis publ. vel maximè injuncta, nec adeò Judicium illud suspicioni, eò quòd ex Assessoribus promiscuis constet, suppositum sit. Ita per Capitulationes *Ferdin. III. art. 28. Ferd. IV. art. 30.* & *Leopold. art. 28.* huic causæ quadantenus prospectum, & nunc in *Comitiis modernis* pleniùs definitum est: ut scil. non possit reus censeri *Læsæ Majestatis* Status aliquis Imperii, (cujus causæ judicium jam olim *Rußdorffius* in *Vindic. caus. Palat. c. 20.* cum *pluribus aliis*, ademerat Cæsari, & Comitiis tribuerat:) nec *in bannum* declarari,

est [illegible] in cod. *Megapolit.* Diar. Europ. *P.* [illegible]

§. V. Sicut autem hæc Libertatis species ad *animum*, ita ad *corpus* illa pertinet, quâ *judicem* fortiuntur Principes & Comites Imperii, si *capitaliter delinquant*, ubicunque fuerint, non nisi Cæsarem. Sic enim habet *Friderici II.* Constitutio, *ap.* Goldast. *t.* [illegible] R. Satz *fol.* 22. Wo er aber Fürsten und andern hohen Leuten an ihr Leib / an ihr Ehr oder Recht gehet / das wollen wir selbst richten / auff die Weise / wie es in dem [illegible] von alten Zeiten herkommen. & Constitutio [illegible] *fol.* 27. daß des Reichs [illegible] habe [illegible] ein Freymann sey / und die Leute [illegible] von allen Leuten / ohne Fürsten und [illegible] Leut / wo es gehet an ihre Leib [illegible] an ihre Ehr [illegible] Con[illegible] *Suev.* Suev. *ap.* Goldast. [illegible] *I.* der R. Satz. *fol.* 37. Uber der Fürsten Leib [illegible] ber ihr [illegible] soll niemand Richter seyn denn der König. Eamque sententiam servant Doctores *ap.* Myler. [illegible] *c.* 5. Illud nemo negaverit, quin Imperii Romani, ejusque Majestati Jus vitæ & necis competat. Quod si etiam *Aristocraticam* foret Imperium, [illegible] ad in Senatores singulos, nisi [illegible] oporteat Aristocrati[illegible]os Doctores, quod Principes Imperii ad *Optimatum* [illegible] [illegible] in Republ. [illegible] redig[illegible] non [illegible] quam [illegible] q[illegible]d Libertatis; quæ par est [illegible] [illegible] ab antiquo [illegible] capitalis penes Cæsarem [illegible]; [illegible] quod non solita [illegible] Cæsare sine [illegible]ptione El[illegible], [illegible] [illegible] & aliorum Principum Imperii,

in re tanti momenti, quæ motûs in Imperio excitare potest, decernere. Tamen ultrà hominum memoriam ultima in Statum Imperii, sive Principem s. Comitem, supplicia nulla, sed captivitates aliaque remedia adhibita sunt: quæ tamen procedendi ratio non tam ad quæstionem juris quàm consilii pertinet. Planè in causis *fractæ pacis*, ubi proscriptio s. bannum condemnato periculum capitis & vitæ infert, judicium Cameræ Spirensis, nec minus Aulicum Imperiale, cognoscere potest. Illatum quoque Bannum hactenus est per judicia illa *Civitatibus* quoque *Imperialibus*, licèt Statibus, citrà Comitiale placitum. (Nam de Banno, aliis quàm Statibus inferendo, dubium nullum est.) Videlicet executio illius adversus Communitates aliàs quoque facilior: & Imperialium Civitatum vita caputque periculo non eò modò ut Principis exponitur. Nunc verò, uti non modò Aulæ Imperiali simpliciter Principes proscribendi facultas, aut ejus exercitium potiùs, controversum vel dubium redditum, sed & ægrè Cameræ Imperiali ampliùs permitti voluit: quicquid sit quod huic custodia Constitutionis Pacis publ. vel maximè injuncta, nec adeò Judicium illud suspicioni, eò quòd ex Assessoribus promiscuis constet, suppositum sit: Ita per Capitulationes *Ferdin. III. Art. 28. Ferd. IV. art. 30.* & *Leopold. art. 28.* huic causæ quadantenus prospectum, & nunc in *Comitiis modernis* pleniùs definitum est: ut scil. non possit reus censeri *Læsæ Majestatis* Status aliquis Imperii, (cujus causæ judicium jam olim *Russuorffius* in *Vindic. caus. Palatin. 20.* cum *pluribus aliis*, ademerat Cæsari, & Comitiis tribuerat:) nec *in bannum* declarari,

aut *pro hoste Imperii* haberi: (quod itidem ad Comitia relatum voluerat *Hippol.* à Lapide *Part. 1. c. XI. d. Rat. Stat Sect. 3*) nisi de *Comitiali* Statuum consensu. Et sic tamen nil Cæsareæ potestati detractum esse putandum est: quin potiùs ipsa vis Jurisdictionis summæ, etiam in hoc capite, penes illam Majestaticè residet: modus tantùm, ne in injuriam cujusquam vergere possit, exercitio ejus circumpositus est. Quin & *Electores*, si quando casus, nullis Comitiis existentibus, oriatur, solis sibi ex Capitulationibus asserunt prærogativam hanc, præ aliis Imperii Statibus: quòd ipsos Cæsari in consilium super tali sententia concipiendâ accedere sufficiat. Nec tamen omnis nostra disquisitio de banno, causisque illius, suscipitur, & quibus hoc infligi potest: verùm etiam de *criminibus aliis*, & præcipuè quidem illis, quibus *capitis* aut *corporis afflictiva pœna* in Republ. R. G. præstituta est. Ubi quidem, si *in proprio territorio* quis delinquat, Cæsari ejusve Aulæ cognitio defertur: quanquam difficile sit, ut pœna etiam promerita executioni detur, eò quòd summa Statuum *Libertas*, maximè in Principibus & Comitibus, personalis illa, hucusque effecerit, ut ferè inviolabiles haberentur; hoc solùm ad Reges discrimine, quòd declarationem judiciariam & quid promeriti sint, sustinere cogantur. Hinc etiamnon admittit eminentia illa, quam & *Reges Hispaniæ*, *Sueciæ*, *Daniæ*, in Statuum conditione versus Imperium suscipiunt, ut si quæ adv. ipsos declaratio *Banni* suboriri posset, illa aliter quàm in privatione jurium Status & fortunarum, quæ ab Imperio habent, executionem sortiatur. Imò etiam criminalis

[illegible] *Imperii in subditos suos* [illegible] nem, [illegible], speciâ *Hippol. à Lap-* [illegible], *P.* [illegible] *sect.* [illegible] quasi Impera- tori cum omnibus, quomodo quisque Statuum subditos suos tradet: [illegible] tamen illa [illegible] etiam inter Status & subditos ipsorum [illegible] [illegible], subditi etiam ipsi mediante [illegible], quibus quoque privilegia conce- [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] utuntur: adeò ut [illegible] à nonnullis applicetur [illegible] [illegible]. [illegible] *Ad Cameram* verò [illegible] [illegible] Statum [illegible] [illegible] fractæ pacis, [illegible], sive qui- dem in aliud, qui Status non sunt, non pertinet. [illegible] [illegible] *D.* [illegible] *Tit.* [illegible] [illegible] officio [illegible] - [illegible] [illegible] & [illegible] *P.* [illegible] *Tit.* [illegible] [illegible] [illegible] per c. fr. pacis [illegible] 1594. §. 68. Quod si Status [illegible] [illegible] in *communi Territorio* delinquat, [illegible] Judex ejus aliter Condominus, sed Cæsar. Si in [illegible] Statu [illegible], tunc quidem [illegible] jurisdictionem [illegible] [illegible] [illegible], modò pœna delicti non sit corporis af- [illegible]; *Gail. d. Pignor. cap. 14. n. 3.* aut delictum Dominium territorii concernat: quo utroque casu Cæ- sarem adeundum esse volunt. Sufficiat autem *l. l.* o- stendisse, quo usque libertas Statuum ratione corporis illorum se extendat. [illegible] *Furstenerii* doctrina aperte falsa est, quando is adeò inviolabiles esse Principes Im- perii [illegible], ut nullo unquam casu criminaliter ac- cusari vel condemnari queant: & si quid tale contra i- [illegible] [illegible], illud *jure quidem belli* fieri, quod ho- stes declarentur, non aliter atque Reges quilibet exteri. At verò si Legem Imperii, quod debebat, secutus fuisset,

aut *pro hoste Imperii* haberi: (quod iisdem ad Comitia solummodo voluerat *Hippol.* à Lapide *Part. 1. c. XI. de Bann. Sect. 2*) nisi de *Comitiali* Statuum consensu. Et sic tamen nil Cæsareæ potestati detractum esse putandum est: quin potiùs ipsa vis Jurisdictionis summæ, etiam in hoc capite, penes illam Majestaticè residet: modus tantum, ne in injuriam cujusquam vergere possit, exercitio ejus circumpositus est. Quin & *Electores*, si quando casus, nullis Comitiis existentibus, oriatur, solis sibi ex Capitulationibus asserunt prærogativam hanc, præ aliis Imperii Statibus: quòd ipsos Cæsari in consilium super tali sententia concipiendà accedere sufficiat. Nec tamen omnis nostra disquisitio de bannis, causisque illius, suscipitur, & quibus hoc infligi potest: verùm etiam de *criminibus aliis*, & præcipuè quidem illis, quibus *capitis* aut *corporis afflictiva pœna* in Republ. R. G. præstituta est. Ubi quidem, si *in proprio territorio* quis delinquat, Cæsari ejusve Aulæ cognitio defertur: quanquam difficile sit, ut pœna etiam promerita executioni detur, eò quòd summa Statuum *Libertas*, maximè in Principibus & Comitibus, personalis illa, hucusque effecerit, ut ferè inviolabiles haberentur; hoc solùm ad Reges discrimine, quòd declarationem judiciariam & quid promeriti sint, sustinere cogantur. Hinc etiamnon admittit eminentia illa, quam & *Reges Hispaniæ*, *Sueciæ*, *Daniæ*, in Statuum conditione versus Imperium suscipiunt, ut si quæ ad ipsos declaratio *Banni* suboriri posset, illa aliter quàm in privatione jurium Statûs & fortunarum, quæ ab Imperio habent, executionem sortiatur. Imò etiam cri-

mi-

minum, quæ Status Imperii in *subditos suos* committunt, rationem habet Cæsar, spretâ *Hippol. à Lapsententiâ*, *P. 1. c. 4. R. Stat. sect. 1. n. 22.* quasi Imperatori curæ non sit, quomodo quivique Statuum subditos suos tractet: cùm tamen Ille lites etiam inter Statûs & subditos ipsorum in civilibus dijudicet, subditi etiam ipsi mediatè subsint, quibus quoque privilegia concedit, & in ipsos immediatè reservatis suis utitur: adeò ut malè huc à nonnullis applicetur illud Davidis *Psal. 51. v. 6.* Ad *Cameram* verò *Imperialem* causarum aliarum criminalium præter fractæ pacis, cognitio, ne quidem in alios qui Status non sunt, non pertinet. C. G. O. *P. 2. Tit. 22.* ibi: allein Malefiz-Sachen ausgenommen & *arg. P. 2. Tit. 9.* ubi tantùm super c. fr. pacis R. A. 1594. §. 68. Quòd si Status Imperii *in communi Territorio* delinquat, non erit Iudex ejus alter ConDominus, sed Cæsar. Si in *territorio Statûs alterius*; tunc quidem huic jurisdictionem aliqui largiuntur, modò pœna delicti non sit corporis afflictiva; Gail. *d. Pignor. cap. 14. n. 3.* aut delictum Dominum territorii concernat: quò utroque casu Cæsarem adeundum esse volunt. Sufficiat autem *h. l.* ostendisse, quò usque Libertas Statuum ratione corporis illorum se extendat. Sanè *Fürstenerii* doctrina apertè falsa est, quando is adeò inviolabiles esse Principes Imperii opinatur, ut nullô unquam casu criminaliter accusari vel condemnari queant: & si quid tale contrà ipsos tentetur, istud *per modum belli* fieri, quòd hostes declarentur; non aliter atque Reges quilibet exteri. At verò si Leges Imperii, quod debebat, secutus fuisset,

aut ex *Aula Imperii* haberis (quod tradere aut Caesarianorum videtur *Hippol. à Lapide* [illegible]) nisi de *Comitiali* Statuum consensu. Ex his tamen nil Caesareae potestati detractum esse praesumendum est : quin potius ipsa vis jurisdictionis summae, etiam in hoc capite, penes illum Majestatis residet modo tantum, ut in [illegible] cujusquam exerceri possit, exercitio ejus circumscriptum est. Quin & *Imperator*, si quando velit, nullis Comitiis existentibus, [illegible] tur, solis sibi in Capitulationibus afferunt praerogativam hanc, prae aliis Imperii Statibus : quod ipsius Caesaris ex conditione [illegible] tali sententia conspicienda videre sufficiat. Nec tamen omnis nostra disquisitio [illegible], [illegible], suscipitur, & quibus [illegible] potest : verum etiam de *criminibus aliis*, & principue quidem illis, quibus *capitis* aut *corporis afflictiva poena* in Republ. R. G. praestituta est. Ubi quidem, si *in proprio territorio* quis delinquat, Caesari quoque [illegible] cognitio defertur : quanquam difficile sit, ut poena aliam praemeditae [illegible] detur, eò quòd summum Statuum [illegible], maximè in Principibus & Comitibus, [illegible], hactenusque eluxerit, ut ferè [illegible] hos solum ad Reges [illegible], quid [illegible] & quid [illegible] [illegible]. Hinc [illegible] admittit eminentialis, quam & *Reges Hispaniae*, *Sueciae*, *Daniae*, [illegible] Imperatum suscipiunt, ut si quae [illegible] subortae possit, [illegible] privatione jurium Statûs & [illegible] ab Imperio habent, executionem sortiantur. Imò etiam [illegible]

minum, quæ Status Imperii *in subditos suos* committunt, rationem habet Cæsar, spretâ *Hippol. à Lap.* sententiâ, *P. 1. d. R. Stat. sect. 1. n. 22.* quasi Imperatori curæ non sit, quomodo quisque Statuum subditos suos tractet: cùm tamen Ille lites etiam inter Statûs & subditos ipsorum in civilibus dijudicet, subditi etiam ipsi mediatè subsint, quibus quoque privilegia concedit, & in ipsos immediatè reservatis suis utitur: adeò ut malè huc à nonnullis applicetur illud Davidis *Psal. 51. v. 6.* Ad *Cameram* verò *Imperialem* causarum aliarum criminalium præter fractæ pacis, cognitio, [& ne quidem in alios qui Status non sunt, non pertinet. C. G. O. *P. 2. Tit. 28.* ibi: allein Malefiz - Sachen ausgenommen ; & *arg. P. 2. Tit. 9.* ubi tantùm super c. fr. pacis R. A. 1594. §. 68. Quòd si Status Imperii *in communi Territorio* delinquat, non erit Judex ejus alter ConDominus, sed Cæsar. Si in *territorio* Statûs *alterius*; tunc quidem huic jurisdictionem aliqui largiuntur, modò pœna delicti non sit corporis afflictiva; Gail. *d. Pignor. cap. 14. n. 3.* aut delictum Dominum territorii concernat: quò utroque casu Cæsarem adeundum esse volunt. Sufficiat autem *h. l.* ostendisse, quò usque Libertas Statuum ratione corporis illorum se extendat. Sanè *Fürstenerii* doctrina apertè falsa est, quando is adeò inviolabiles esse Principes Imperii opinatur, ut nullo unquam casu criminaliter accusari vel condemnari queant: & si quid tale contrà ipsos tentetur, istud *per modum belli* fieri; quòd hostes declarentur; non aliter atque Reges quilibet exteri. At verò si Leges Imperii, quod debebat, secutus fuisset,

non adeo impingeret *Fürstenerius*. Nam illi hostes habent & retinent communionem juris Gentium, quam nec iisdem eripere nostræ potestatis est. Sed Principes Statûsque nostri, qui Imperii jurisdictioni subsunt, hostes tantùm Imperii declarantur, ob potentiam bellicam quâ valent, non aliter: cumque banniti adeò cives nostri juribus quoque Gentium excidant; Gail. *II. d. P. Publ. c. 1. §. 22.* non censeantur etiam bannô inflictô exterorum vice, ut nimirum cum ipsis, tanquam hostibus aliis liberis, sit communio Juris Gentium. (*v. H. Grot. II. d. J. B. & P. c. 18 §. 2.*) Hinc uti ipsa declaratio ad effectum executionis fit *vi jurisdictionis*; ita hanc facinorosus seu condemnatus non egreditur; quin potius executionem subit per potestatem jurisdictionis, atque plectitur adeò tanquam subditus adhuc ex Imperio. Est quoque affectata, imò falsa apertè sententia, quòd ne quidem in Cæsaris potestate assumtô licèt Comitiorum arbitrio, positum sit, post *Instrumentum Pacis Osnabrugense*, in Principem injustè quid facientem animadvertere; sed quòd hoc *ad Coronas paciscentes etiam* pertineat, habeantque nunc Imperii Principes universam Europam judicem? Enimverò sic Libertas Principum nostrorum subjicitur exteris. Ita jurisdictioni Imperii exemti submittuntur peregrinæ, longè inferiori. Ita committuntur arbitrio sponsorum. Ita hos putabitur Imperium posthac in cognitores elegisse, super Juribus Reipublicæ suæ universis: nam hoc eâdem facilitate sequitur. Nisi quòd etiam vicissim Principes nostros Statûsque judices agnosci oporteat Regum & Coronarum exterarum, ex sponsione mutuâ. At verò

hæc universa repugnant dispositioni pactorum, & à Guarantia alienissima sint. Remissa potius si non aliter, sanè disertis literis, jura Statuum ad orbitam suam, & in limitibus relicta Comitiorum. Loquantur ipsæ Tabulæ. Quid v. si Princeps Imperii *ap. exteros* delinquat. Equidem si Rex territorium suum egreditur, adhuc Majestatem suam circumferre censetur: ut licèt nil ille potestatis habeat in subditos illi Territorio; tamen nec hujus Dominus potestate in illum, tanquam parem, valeat. Proinde ab isto, licèt capitaliter delinqueret, puniri non potest: cùm insipida sit conjectura, quasi delinquendò authoritate Regiâ exciderit, aut in privatam conditionem transierit. (Privatum enim dicunt, quamvis hoc minùs congruè, quòd aliàs etiam [illegible] delictum [illegible] Regis in alienò non gaudeat;) imò Domino illius regionis semet subjecisse credi possit. Quòd si verò hostem se præbeat aut hostilia moliatur, velut populum ad seditionem concitandò; tunc occidi quidem *ut hostis*, sed non puniri ùt subditus poterit. Igitur *Maria Scotiæ Regina*, quæ multa in caput *Elisabethæ* Reginæ Angliæ, statumque publicum, machinata esse dicebatur, juxta ea quæ refert *Cambdenus*, *P. 3. Hist. Elisab. p. 45. & seqq. & Meteran. L. 13. Hist.* ùt & *Fam. Strada, Dec. 2. Lib. 8.* pro hoste quidem haberi poterat; ([illegible] capite rei, per *Becklerum* in *Excerpt. Controv. Illustr. 24.* disposita) nec tamen si necari potuisset, per manum carnificis supplicio feriri debeat: ut [illegible] [illegible] *[illegible]* ejus, quòd *Cambdenus d. l.* recenset, [illegible] videatur, quando in eòdem, *cum cineribus illius, omnium Regum & Principum violatam &*

pro-

[illegible] impingeret *Fürstenerius*. Nam illi hostes [illegible] & retinent communionem juris Gentium, quam [illegible] eripere nostræ potestatis est. Sed Principes Statusque nostri, qui Imperii [illegible] subjiciuntur, [illegible]stes tantùm Imperii declarantur, ob potentiam bellicam quâ valent, non aliter: quoque banniti [illegible] cives nostri juribus quoque Gentium excidunt; Gail. *II. d. P. Publ. c. 1. § 22.* [illegible] exterorum [illegible], ut nimirum cum ipsis, tanquam hostibus aliis [illegible], sit communio Juris Gentium. ([illegible] *Grot. II. d. J. B. & P. c. 18. § 2.*) Hinc [illegible] ipsa declaratio ad effectum executionis [illegible] *jurisdictione*, [illegible] hinc facinorosus [illegible] condemnatus non egreditur, [illegible] potius executionem subit per potestatem jurisdictionis, atque plectitur adeò tanquam subditus adhuc ex Imperio. Est quoque affectata, imò falsa apertè sententia, quòd ne quidem in Cæsaris potestate [illegible] arbitrio, positum sit, post *Instrumentum Pacis Osnabrugensis*, in Principem injustè quid facientem animadvertere; sed quòd hoc *ad Coronas p[illegible]* [illegible], habeantque nunc Imperii Principes [illegible] Europam judicem. Enim verò sic Libertas Principum nostrorum subjicitur exteris. Ita jurisdictioni Imperii exemti submittuntur peregrinæ, longè inferiori. Ita committuntur arbitrio sponsorum. Ita [illegible] Imperium postulare in cognitores [illegible], super Juribus Reipublicæ suæ universis: nam hoc eâdem facilitate sequitur. Nisi quòd etiam vicissim Principes nostros Statusque judices agnosci oporteat Regum & Coronarum exterarum, ex sponsione mutuâ. At [illegible]

hæc universa repugnant dispositioni pactorum, & à Guarantia alienissima sunt. Remissa potius si non aliter, sanè disertis literis, jura Statuum ad orbitam suam, & in finibus relicta Comitiorum. Loquantur ipsæ Tabulæ: Quid v. si *Princeps* Imperii *ap. exteros* delinquat. Equidem si Rex territorium suum egreditur, adhuc Majestatem suam circumferre censetur: ut licèt nil ille potestatis habeat in subjectos illi Territorio; tamen nec hujus Dominus potestate in illum, tanquam parem, valeat. Proinde ab isto, licèt capitaliter delinqueret, puniri non potest: cùm insipida sit conjectura, quasi delinquendò authoritate Regiâ exciderit, aut in privatam conditionem transierit: (Privatum enim dicunt, quamvis & hoc minùs congruè, quòd aliàs etiam citrà delictum potestate Regiâ in alienò non gaudeat:) imò Domino illius regionis semet subjecisse credi possit. Quòd si verò hostem se præbeat aut hostilia moliatur, velut populum ad seditionem concitandò: tunc occidi quidem, ùt *hostis*, sed non puniri ùt subditus poterit. Igitur *Maria Scotiæ Regina*, quæ multa in caput *Elisabethæ* Reginæ Angliæ, statumque publicum, machinata esse dicebatur, juxta ea quæ refert *Cambdenus*, *P. 3. Hist. Elisab. p. 45. & seqq. & Meteran. L. 13. Hist.* ùt & *Fam. Strada. Dec. 2. Lib. 8.* pro hoste quidem haberi poterat; (vid. capita rei, per *Barclerum* in *Excerpt. Controv. Illustr. 31.* disposita,) nec tamen si necari potuisset, per manum carnificis supplició feriri debeat: ut hactenus audiri *Epitaphii* ejus, quòd *Cambdenus d. l.* recenset, accedendum videatur, quando in eòdem; *cum cineribus illius & omnium Regum & Principum violatam &*

pro-

Prostratam Majestatem tibi jacere, expressit. Quæ autem in personam *Regis capti* liceant victori, alibi exponitur. Intereà simile quid meritò tribuent Reges exteri *Principibus* nostris, ut suppliciis in eos abstineant, quando capitaliter in ipsorum terris deliquerint: unde nec videbatur *Carolus Andegavensis* Neapoli ad gladium damnare posse *Conradinum* ultimum *Ducem Sueviæ*.

§. VI. Cæterùm quæ de reservatâ Cæsaris jurisdictione *in caput & corpora Statuum Imperii* diximus, non facilè quis ad *Nobiles immediatos* porrexerit, imò ne quidem ad *Senatores Civitatum Imperialium* ea pertinent. Num verò ad *Exemptos Imperii* ut in articulò hòc provocare ad immediatam Cæsaris cognitionem possint. Deliberandum est. Omninò rationem haberi oportet Dignitatis in immediatorum aliqua specie, *Assessorum* puta *Cameralium*: quâ de re etiamnum disquiritur. Enimverò si quæ illorum præcipuè criminum, quæ in *Ord. Cam.* adducuntur, in aliquo Assessorum se exserere voluerint, protinus hoc agendum est, ut in herba suffocentur; idque ab ipsa Camerâ, (& vel illorum quoque ratio habebitur, qui in alia loca jam dimissi sunt: quippe quòd adhuc charactere pristino immedietatis uti credantur,) nec minus hoc in wichtigen Dingen / so wieder Eyd / Pflicht / Stand und Ambt lauffen / v. C. G. O. *P. I. Tit. 64.* §. 5. & R. A. *1566.* §. *88.* Quòd si etiam vel in *Assessoribus*, vel *Advocatis & Procuratoribus*, in scandalum erumpant crimina, Judicio ipsi Camerali, tanquam primæ illorum atque privilegiatæ instantiæ, punienda relinquuntur, *P. I. T. 66. & P. III. T. 63.* §. *14.* In eo sanè videtur ratio

tio

tio ipsorum Dignitatis, & Assessorum cum primis, habita fuisse, quòd *Ordinatio* velit eos, in præsentiâ duorum vel trium Assessorum, per Judicem & Præsidis, initiò dehortandos esse, in der Güte. *P. 1. Tit. 6. pr. §. 1. seqq. Tit. 10. pr. §. seqq.* R. A. *1566. §. 86.* R. A. *1576. §. 62.* Atque si nec dum quid proficiant hortatores, fieri admonitionem debere, præsentibus omnibus Assessoribus, idque mit fernerer Verwarnung. *d. Tit. 6. §. 1. & Tit. 10. §. 2.* Jedoch alles in gebührender Bescheidenheit/ wie sichs gegen solchen Standes Personen geziemet. R. A. 1576. §. 62. *d. Tit. 10. sub. fin. pr.* Tandemque si non desistant, mit Geld oder andern Straffen anzusehen. *Tit. 10. pr. §. 2.* aut v. si quis incorrigibilis, vel delictum quoddam enorme fuerit, ihn gar abzuschaffen. *d. Tit. 6. in f. pr.* add. *P. 1. Tit. 3. §. 4.* Nam *pœna corporalis* aut *supplicii ultimi* executio in Assessores Cameræ non concessa est. Casu quò negligens videri posset Judicium Cameræ, *Visitatores* eò modo procedere possunt: *P. 1.* C. G. O. *Tit. 5. §. 22. Tit. 10. §. 2. Tit. 64. §. 13. seq.* R. A. *1576. §. 62.* nec minus coram his causa peragenda est, quando de *Syndicatu* agi vellet. C. G. O. *P. III. Tit. 63. pr. & §. 10.* Qua ratione tamen, quoniam hæc actio Civilis est, Cæsar reum convictum insuper punire potest. *d. Tit. 63. §. 14.* Decreverat quoque nuper adeò Commissionem *Aulæ Cæsareæ*, auff Chur Mäyntz und Chur Trier/ ad inquirendum in crimen *Repetundarum* adversus Assessorem Cameræ, corruptionis insimulatum. Non putavit *Potentiss. Elect. Brandenburgicus* rem istam solius esse arbitrii Aulæ Cæsareæ: saltim æquitati consentaneum quoque putarunt

Statûs *Protestantes* cæteri, ut in Commissione istâ paritas religionis circa *Deputatos* servaretur.

§. VII. Quamvis autem Jura *Potentatus* à Juridus Libertatis omninò discernenda sint; neque hujus loci sit de *Jure Belli*, quâ Statibus competat, disquisitio. Tamen inter eximia Libertatis non minùs *jus armorum* censendum est. Eò gravisus esse *Statûs* ab antiquo universos, & vel maximè etiam *Civitates*, loquuntur & prælia invasionesque, & defensâ olim armis jura. Hinc etiamnum *collectio*, *lustratio militum*, *sequela subditorum*, *fortalitia*, *servitia Vasallorum militarium*, *Armandia*, & *sim.* Aliter longè atq; inter Romanos: *l. un. arm. usu.* saltim quòd id jus armorum quoque ad beneficium Imperii; & ejusdem exercitium, ad tutelam securitatemque & salutem ejus referant. Etenim Statuum debita, officia, & jura nunc quidem ita comparata sunt, ut sine armis expediri ne quidem possint. Tenentur scilicet violatores Paci Publicæ, aut recenti adhuc facto, aut posteà cùm commodum fuerit, persequi, Handhab. des Friedens zu Wormbs. 1495. *Tit.* Nacheilen zu frischer That / nec minus assistere illis, qui contrà Pacem publicam offenduntur, atque iis tanquam in causâ propriâ opitulari. Ordnung des Landfr. zu Wormbs. 1521. *Tit.* von aufgerichtem Landfr. *Tit.* die Poen aller Friedbrecher. R. A. 1555. §. 31. Milites quoque in suo territorio sinè suo præscitu aut voluntate concurrentes vel congregatos dissipare; R. A. 1555. §. 30. suorum v. militum numerum mittere in auxilium Imperii, juxta matriculam, als zur Creyßhülffe. §. 79. Deput. Absch. 1564. §. 18. 22. & extendere numerum si opus fuerit,

[illegible] Tunc [illegible]
[illegible] omnium [illegible]
[illegible] lavare, [illegible]
[illegible]
[illegible] propria [illegible]
[illegible]
[illegible] possint *ad jura sua agi* [illegible]
[illegible] constitutum sit, ut nemo [illegible]
[illegible]
[illegible] Iudicem debitè [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] defensores [illegible]
[illegible] *Imperii*, concessum est, [illegible]
[illegible]
[illegible] § 14. & Ce-
[illegible] ne quidem [illegible] licet
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] commodis [illegible]
[illegible] noviter [illegible] in [illegible]
[illegible]] Nam si [illegible]
[illegible] , ut [illegible]
[illegible] periculum, & contra-

 parent

[illegible] *Protestantes* cæteri, ut in Commissione illâ [illegible] religionis circa *Deputatos* servaretur.

§. VII. Quamvis autem Jura *Potentatus* à Juribus Libertatis omninò discernenda sint, neque hujus loci sit de *Jure Belli*, quâ Statibus competat, disquisitio. Tamen inter eximia Libertatis non minus *jus armorum* censendum est. Eô gravisus esse *Status* ab antiquo universos, & vel maximè etiam *Civitates*, loquuntur & prælia invasionesque, & defensa olim armis jura. Hinc etiamnum *collectio*, *lustratio militum*, *sequela subditorum*, *fortalitia*, *servitia Vasallorum militarium*, *Armandiæ*, & *sim.* Aliter longè atq; inter Romanos: *l. un. arm. usu.* saltim quòd id jus armorum quoque ad beneficium Imperii; & ejusdem exercitium, ad tutelam securitatemque & salutem ejus referant. Etenim Statuum debita, officia, & jura nunc quidem ita comparata sunt, ut sine armis expediri nequidem possint. Tenentur scilicet violatores Pacis Publicæ, aut recenti adhuc facto, aut posteà cùm commodum fuerit, persequi, Handhab. des Friedens zu Wormbs 1495. *Tit.* Racheilen zu frischer That / nec minus adjuvare illis, qui contrà Pacem publicam offendunt, atque iis tanquam in causâ propriâ opitulari. Ordn. des Landfr. zu Wormbs. *1521. Tit.* von aufgerichtem Landfr. *Tit.* die Poen aller Friedbrecher. R. A. *1555.* §. *31.* Milites quoque in suo territorio sinè suo præscitu aut voluntate concurrentes vel congregatos dissipare; R. A. 1555. §. [illegible] suorum v. militum numerum mittere in auxilium Imperii, juxta matriculam, als zur Creyßhülffe. §. 79. Deput. Absch. 1564. §. 18. 22. & extendere numerum si opus fuerit,

[illegible], ad duplum, triplum: R. A. 1566. §. 24. Tum & *executioni Imperiali* vim armatam impendere C. G. O. *P. 3. Tit. 4[illegible]*. suosq; Consiliarios juvare, contrà subditos seditiosos. R. A. 1526. § 9. R. A. 1570. § 14. Imò ut parati sint milites, ad arcenda pericula [illegible] finibus propriis, idque etiam zu gemeiner Rettung und Beystand monentur. R. A. 1555. §. 54. De cætero armis uti non possunt *ad jura sua afferenda*. Et cùm per pacem publicam constitutum sit, ut nemo impo[illegible]rum, *[illegible]* [illegible] judiciô se submittere debeat, idque sub pœna banni, atq; judicata debitô modô præstare. R. A. 1555. §. [illegible]. C. G. O. *P. 3. Tit. 43.* §. Und [illegible]. Hinc jus illud armorum à jure belli facilè di[illegible]; & sicut nemini[illegible] armis petere fas est, *Pac. Publ. & Instr. Pac. Osnabr. art. XVII. §. Veruntamen*, [illegible] [illegible] erheut: [illegible] G. O. *P. 4. Tit. 9.* §. [illegible]. nec pro *exigendo* sine judicio, nec pro *impediendo* jure. Ita adversus aggressorem, qui [illegible] ostenderit, justitiam sibi administratam non fuisse, defendere se *naturali jure*, & per ipsas *Const. Imperii* concessum est, *d.* §. 3. multòque magis sua jura [illegible] adversus subditos suos refractarios R. A. 1526. §. [illegible]. R. A. [illegible]. §. 14. & Capit. Leopold. *art. 7.* Ita ne quidem arma vertere licet *[illegible]*, pro [illegible] in Imperio pace; Imò ne quidem cum [illegible] *[illegible]* externis; ut scilicet [illegible] se Statui [illegible] belli, tanquam [illegible] (se[illegible] tanquam [illegible] operam suam commodet stipendiis ac præmiis; vel cohortes non ut suas, sed ut belligerantium proprias, [illegible] adducat.) Nam [illegible] quidem *fœdera* permissa sunt Statibus, ut [illegible] eademque exequi [illegible] Imperii periculo, & contra

[illegible] *Protestantis* cæteri, ut in Commissione [illegible] par [illegible] religionis circa *Deputatos* servaretur.

§. VII. Quamvis autem Jura *Potestatis* à Juribus Libertatis omnino discernenda sint, neque [illegible] [illegible] de *Jure Belli*, quod Statibus competit, [illegible] [illegible]. Tamen inter easdem Libertates non minus *jus* [illegible] [illegible] censendum est. Eò graviùs esse [illegible] [illegible] universos, [illegible] maximè etiam [illegible], [illegible] [illegible] in grassa invasioneque, & defensi [illegible] [illegible]. [illegible] *collectio*, [illegible] [illegible] *fabulatorum*, *fortalitia*, [illegible] [illegible], [illegible], *&* [illegible]. Aliter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] falsum quòd in [illegible] [illegible] ad beneficium Imperii, & [illegible] [illegible], ad tutelam securitatemque & [illegible] [illegible] *ferant*. Etenim [illegible] debita, officia, & [illegible] quidem ita comparata sunt, ut sine armis [illegible] quietem possint. Tenentur scilicet [illegible] [illegible], [illegible] facta, aut possea [illegible] [illegible] [illegible] persequi, Hauptab. des [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] zu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] illa, qui contrà Pacem publicam [illegible] [illegible] tanquam in causa propria [illegible] [illegible] [illegible] zu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] R. A. [illegible] §. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] præsidia aut [illegible] [illegible] vel [illegible] dissipare, R. A. [illegible] [illegible] [illegible] numerum mittere in auxilium [illegible] [illegible] [illegible], als zu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] §. [illegible] & extendere numerum [illegible]

rit, ad duplum, triplum: R. A. 1566. §. 24. Tum & *executioni Imperiali* vim armatam impendere C. G. O. *P. 3. Tit. 49.* suosq; Constatûs juvare, contrà subditos seditiosos. R. A. 1526. §. 9. R. A. 1529. §. 14. Imò ut parati sibi milites, ad arcenda pericula à finibus propriis, idque etiam zu gemeiner Rettung und Beystand, monentur. R. A. 1555. §. 54. De cætero armis uti non possunt *ad jura sua asserenda*. Et cùm per pacem publicam constitutum sit, ut nemo inposterum *jure manuario* amplius uti, sed judiciò se submittere debeat, idque sub pœna banni; atq; judicata debitò modò præstare. R. A. 1555. §. 93. C. G. O. *P. 3. Tit. 43.* §. Und magalsdann. Hinc jus illud armorum à jure belli facilè distinxeris; & sicut neminem armis petere fas est, *Pac. Publ.* & *Instr. Pac. Osnabr. art. XVII.* §. *Veruntamen*, der sich gebührlichen Rechtens erbeut: C. G. O. *P. 2. Tit. 9.* §. *3.* nec pro *exigendo* sinè judicio, nec pro *impediendô* jure. Ita adversus aggressorem, qui difficulter ostenderit, justitiam sibi administratam non fuisse, defendere se *naturali jure*, & per ipsas *Const. Imperii*, concessum est, *d.* §. *3.* multòque magis sua jura tueri adversus subditos suos refractarios R. A. 1526. §. 6. 9. R. A. 1529. §. 14. & Capit. Leopold. *art. 7.* Ita ne quidem arma vertere licet *adversus Exteros*, pro turbandâ in Imperio pace; Imò ne quidem cùm *sociis* aut *fœderatis* exteris: ut scilicet misceat se Status extraneis bellis, tanquam socius; (secus si tanquam miles operam suam commodet stipendiis ac præmiis; vel cohortes non ut suas, sed ut belligerantium proprias, Exteris adducat.) Nam ita nequidem *fœdera* permissa sunt Statibus, ut iisdem uti eademque exequi velint, Imperii periculo, & contra